VAKBLAD VOOR DE BIBLIOTHEEKSECTOR

Bibliotheekblad

Gerdi Verbeet: voorzitter Schrijfwedstrijd

Vrijwilligers in de bibliotheek

Vlaamse bibliotheeksysteem is bijna klaar

De rol van de OR in de bieb

Nummer **5** | Jaargang 26
Mei 2022

Rob Reesen, chauffeur voor FlevoMeer Bibliotheek en De Nieuwe Bibliotheek

Graficom Group wordt:

justspark

Een strakke IT-basis, zodat jij kan uitblinken.

Met ruim 25 jaar ervaring en een partnerschap met meer dan 150 bibliotheken is Justspark dé IT-specialist voor bibliotheken.

Zo maken veel bibliotheken inmiddels gebruik van **Bibliotheekonline** – het speciaal door ons ontwikkelde cloudplatform voor de bibliotheekbranche.

Wil je het IT-beheer van jullie bibliotheek altijd op orde hebben? Laat dit aan ons over. Wij weten precies wat elke bibliotheek nodig heeft.

088 472 3426
info@justspark.com

Gefeliciteerd!

Toos van den Beuken is:

NBD BIBLION jeugd specialist 2022

nbd biblion

vooruitgang boeken

T 079 3440 344 | www.nbdbiblion.nl | info@nbdbiblion.nl

Colofon

Bibliotheekblad is hét vakblad voor de bibliotheeksector en verschijnt tien keer per jaar, waaronder een dubbelnummer. Kijk ook op onze website: www.bibliotheekblad.nl en op onze sociale media-accounts op Twitter, Facebook en LinkedIn.

Uitgeverij
Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 12
2272 TR Voorburg

Hoofd- eind- en webredactie
Menno Goosen
menno.goosen@bibliotheekblad.nl
+31 (0)6 2222 90 67

E-mailadres redactie
redactie@bibliotheekblad.nl

Tekstcorrectie
Marijn Mostart

Medewerkers
Johannes Abeling, Jan van Bergen en Henegouwen, Rob Bruijnzeels, Annemiek van de Burgt, Maarten Dessing, Elselien Dijkstra, Anne van den Dool, Denise Hagmeijer, Marianne Hermans, Wendy de Graaff, Roxanne Heemskerk, Jos Heijnen, Wim Keizer, Imke de Korte, Cindy Lammers, Marjolein Lolkema, Ingrid Lutke Schipholt, Anneke de Maat, Tamar van Moolenbroek, Eric van Nieuwland, Marjolein Oomes, Linda van Pelt, Els Rademaker-Vos, Evi Savelkous, Gerrit Serné, Joyce Sternheim, Stan Verhaag, Eimer Wieldraaijer, Enno de Witt, Ivonne Zijp.

Ontwerp basisvormgeving
SNEP grafische dienstverlening

Lay-out
Thomson Digital

Opmaakbegeleiding
Hans Jansens (Impaginator.nl)

Druk
Damen Drukkers

Abonnementen Nederland
Abonnementenland, Postbus 20, 1910 AA Uitgeest. Tel. +31 (0)251-25 79 24. Site: www.bladenbox.nl voor abonneren of www. aboland.nl voor adreswijzigingen en opzeggingen. Abonnementenland is ook bereikbaar via Twitter. @Aboland_klanten. Beëindigen abonnement: opzeggingen dienen 12 weken voor afloop van de abonnementsperiode in ons bezit te zijn. Prijswijzigingen voorbehouden.

Abonnementen België
Abonnementenland, Ambachtenlaan 21 Unit 2A, 3001 Heverlee. Tel. +32 (0)28 08 55 23. Site: www.bladenbox.be voor abonneren of www.aboland.be voor adreswijzigingen en opzeggingen. Beëindigen abonnement: Opzeggingen dienen 12 weken voor afloop van de abonnementsperiode in ons bezit te zijn. Prijswijzigingen voorbehouden.

Abonnementsprijs
Per 1 januari 2022 kost een abonnement in Nederland € 219,95, elk vervolgabonnement op hetzelfde adres € 209,95, los nummer € 30. Abonnementsprijs België: € 238,95. Overige landen € 272,95. Alle bedragen inclusief btw en verzendkosten.

Adverteren
Op www.bibliotheekblad.nl vindt u onze tariefkaart. Meer informatie kan gegeven worden door accountmanager Rajin Roopram, telefoon: +31 (0)6-1520 17 24, e-mail: rajin.roopram@kbenp.nl.

Overname van tekst
Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij IP gebruikt of verveelvoudigd worden. Voor kopiëren is reprorecht verschuldigd aan de uitgever.

ISSN
1573-9597

Volg ons ook online

Op bibliotheekblad.nl vindt u het actueelste bibliotheeknieuws. Via de site kunt u zich gratis abonneren op onze wekelijkse nieuwsbrief. Ook zijn wij actief op sociale media:

- facebook.com/bibliotheekblad
- twitter.com/bibliotheekblad
- linkedin.com/company/bibliotheekblad

INHOUD

6
Collega
Rob Reesen rijdt in zijn bestelbus vijf dagen per week heen en weer tussen de vestigingen in het werkgebied van FlevoMeer Bibliotheek en De Nieuwe Bibliotheek voor het vervoer van boeken.

8
Interview Gerdi Verbeet
De vroegere Tweede Kamervoorzitter Gerdi Verbeet koestert warme herinneringen aan de bibliotheek. Ze hoefde dan ook niet lang na te denken toen Bibliotheekblad haar vroeg om als juryvoorzitter op te treden in de Bibliotheekblad Schrijfwedstrijd.

12
Cubiss Brabant blikt terug op publiekscampagne
'De plek waar ik ...' Zo heet de aansprekende publiekscampagne die Cubiss opzette voor en in samenwerking met de Brabantse Bibliotheken. Door de bibliotheek van nu te profileren als een maatschappelijk-educatieve bibliotheek, kreeg de landelijke merkstrategie een concrete invulling.

14
Biebactiviteit
Als kinderen het in Zwolle voor het zeggen hadden, wat zouden zij dan veranderen? Stadkamer organiseert 'Als ik de baas zou zijn…', een project voor kinderen van 9 tot en met 12 jaar dat in het teken staat van de democratie.

18
Tamar van Moolenbroek neemt afscheid
Tamar van Moolenbroek, tot voor kort teamleider bij Bibliotheek Den Haag, verruilt na 17 jaar de bibliotheeksector voor het sociaal domein.

20
Vrijwilligers in de bibliotheek (deel I)
Bijna zonder uitzondering maken bibliotheekorganisaties gebruik van de inzet van vrijwilligers. Is die externe betrokkenheid een waardevolle ontwikkeling? Een welkome aanvulling op het medewerkersbestand? Of bestaat het gevaar van 'uitholling' van het bibliotheekwerk?

26
De Vlaamse digitale snelweg ligt klaar
Het Vlaamse bibliotheeksysteem vormt een van de grootste bibliotheeksystemen ter wereld. Waar gaan de openbare bibliotheken heen nu hun eengemaakte bibliotheeksysteem zo goed als klaar is?

32
Bijzondere Bibliotheken
De mediatheek van het Barlaeus Gymnasium is veel meer dan alleen een collectie boeken. Het is het kloppend hart van de school waar leerlingen pauzeren, studeren, gamen en elkaar bijles geven.

34
De ondernemingsraad in de bibliotheek
Iedere organisatie groter dan vijftig medewerkers is verplicht om een ondernemingsraad te hebben. De bibliotheek dus ook! Tijd om het licht eens te laten schijnen op de OR.

38
Topstukken uit de KB
In de KB ligt het mooiste gekleurde exemplaar van een beroemd natuurhistorisch werk. Deze prachtuitgave getuigt van de enorme interesse voor natuurlijke zeldzaamheden in de 18e eeuw.

40
Werken in een Amerikaanse plattelandsbibliotheek (deel IV)
Marjolein Lolkema werkt in een kleine bibliotheek in Garden Valley, een dorpje in de staat Idaho. Ze maakt zich grote zorgen over *House Bill 666*. Een wet die bibliotheekmedewerkers tot criminelen maakt.

46
Meer digitale slagkracht voor bibliotheken met nieuwe dienst
'Bibliotheken helpen bij het bieden van maatschappelijk relevante content aan de inwoners van hun gemeente.' Dat is het doel van de nieuwe digitale dienst WebShare van Rijnbrink.

48
Samenwerking tussen Bibliotheek aan den IJssel en Rabobank
Het project Digimaatje wordt breed door de bibliotheken opgepakt. In Capelle aan den IJssel doen ze dat met veel enthousiasme met de buren: de plaatselijke Rabobank aan het Stadsplein.

52
Management
Joris Kemps is sinds een jaar niet alleen directeur van het kleine theater, maar ook van de bibliotheek van Almelo. Zijn dagen zijn gevuld met de bieb, zijn avonden met voorstellingen.

56
Bibliotheken en scholen werken steeds nauwer samen
De samenwerking tussen bibliotheken en basis- en middelbare scholen wordt steeds hechter. Dat blijkt uit twee onderzoeken van de KB over het schooljaar 2020-2021.

Inzenden voor de Beste Bibliotheek

Verlengd t/m 8 juni 9.00 uur
bibliotheekblad.nl/beste-bibliotheek-2022

Inzenden Bibliotheekblad Schrijfwedstrijd

Tot en met 1 augustus
bibliotheekblad.nl/schrijfwedstrijd

Beste lezer,

In dit nummer leest u een interview met Gerdi Verbeet, oud-voorzitter van de Tweede Kamer en van Nationaal Comité 4 en 5 mei. Toen ik Gerdi benaderde met de vraag of zij het voorzitterschap van de eerste Bibliotheekblad Schrijfwedstrijd op zich wilde nemen, kreeg ik een allerhartelijkste e-mail van haar:

'Echt leuk om dit te gaan doen. Mijn man en ik zijn zo overtuigd van het belang en de noodzaak van de bibliotheek. Ik weet nog hoe de geur van de boeken was. Je mocht in mijn tijd dacht ik twee "leesboeken" en één "studieboek" lenen. Die had ik in drie dagen uit en dan mocht je weer nieuwe halen. Mijn eerste bibliotheek was op de Bos en Lommerweg en de tweede in de Jan Tooropstraat (Amsterdam, red.). *Enfin, ik verheug me erop.'*

Ik denk dat we geen betere juryvoorzitter hadden kunnen benaderen. Als het goed is, hebben de bibliotheken inmiddels ook het uitgebreide marketingpakket ontvangen. (Zo niet, mail mij even.) Wij hopen dan ook van harte dat uw bibliotheek wil meehelpen om de Bibliotheekblad Schrijfwedstrijd te promoten. Alle informatie leest u op: bibliotheekblad.nl/schrijfwedstrijd

Verder in dit nummer een artikel dat tot nadenken stemt. Marjolein Lolkema emigreerde bijna vijf jaar geleden naar de Verenigde Staten. Sindsdien werkt ze in een kleine bibliotheek in Garden Valley, een dorpje in de staat Idaho. Marjolein maakt zich zéér grote zorgen over de steeds verdergaande censuur en de beperking van de vrijheid van meningsuiting in haar staat. Meer concreet: *House Bill 666* hangt als een zwaard van Damocles boven de bibliotheken, een zeer conservatieve wet die bibliotheekmedewerkers die 'obscene materialen' verspreiden tot criminelen maakt (inclusief gevangenisstraf). Op de lijst met 'obscene materialen' staan ook titels als *The Boy in the Striped Pyjamas* (geeft kinderen een verkeerd beeld van de Holocaust), informatie over LHBTQ+-onderwerpen (propaganda over niet wenselijke seksualiteit) en materialen over Native Americans/Afro Americans en wat hun is aangedaan (de witte mens is alleen goed geweest).

Laten we hopen dat we in Nederland nooit met zoiets te maken krijgen, en dat de Nederlandse bibliotheken bastions van vrijheid en diversiteit blijven.

Menno Goosen,
Hoofdredacteur Bibliotheekblad,
menno.goosen@bibliotheekblad.nl

Rob Reesen: ‘Het was even wennen hoe ik het beste alle boekenkisten kon installeren in de bestelbus.’

Rob Reesen, chauffeur voor bibliotheken FlevoMeer en Almere

‘Ik kan niet stilzitten!’

Een van de sterke krachten achter het reilen en zeilen van de FlevoMeer Bibliotheek is Rob Reesen. In zijn bestelbus van transportbedrijf *Snelle Jelle* rijdt hij vijf dagen per week tussen de negen vestigingen en vele basisscholen in het werkgebied van FlevoMeer Bibliotheek (de Noordoostpolder) en De Nieuwe Bibliotheek Almere (Flevoland) heen en weer voor het vervoer van boeken. Een krachttraining vanjewelste, want de boekenkratten wegen tussen de vijftien en twintig kilo. Maar Rob is geen klager, hij weet van aanpakken. En hij is zelfs al een BBB’er (Bekende Boeken Bezorger).

TEKST: LINDA VAN PELT • FOTO’S (INCLUSIEF COVER): JOHANNES ABELING

Normaalstand

'*Turn off radio*!', roept Rob Reesen bij de start van het interview, en het storende achtergrondgeluid verstomt. 'Zo schakel ik mijn radio uit. En binnenkort is hopelijk ook de televisie op dit systeem aangesloten. Jammer dat ik mijn vrouw nog niet zo kan automatiseren.' De toon is gezet, voor een man die houdt van een grap op zijn tijd, maar niet te beroerd is om hard te werken. Een doordouwer! In het najaar van 2020 onderging Rob een hartoperatie en in de hersteltijd kreeg hij ook nog corona, waardoor hij wel drie weken in quarantaine moest. 'Ik behoorde tot de risicogroep, en ik ben ook erg ziek geweest. Vijf dagen veertig graden koorts, hoofd- en spierpijn, geen smaak, geen reuk. Ook het revalideren duurde door die corona wat langer. Maar inmiddels is alles weer in de "normaalstand".'

De drie R's

Die normaalstand, dat betekent drie dagen per week (maandag, woensdag en vrijdag) 's morgens starten om kwart over vijf. 'Geen probleem', aldus Rob die houdt van regelmaat, ritme en routine. 'De andere twee dagen kan ik wat later beginnen, doordat ik dan als startpunt een van de scholen in de planning heb. En die zijn niet eerder geopend dan halfnegen. Bij de bibliotheeklocaties zijn de boekenkratten de vorige dag al klaargezet, en kan ik ze 's morgens vroeg ophalen.' Ophalen – afleveren – ophalen – afleveren. Met de bestelbus van *Snelle Jelle* is Rob de vliegende *keep* tussen vele bibliotheeklocaties en nog veel meer basisscholen in de Noordoostpolder en Flevoland. Hoeveel kilometers hij per week maakt? 'Enorm veel, rond de duizend per week, maar het kan ook veel meer zijn.'

Spoedgeval

Een carrière op rolletjes – of beter gezegd: op wielen – heeft hij altijd gehad. 'Vooral omdat ik dat mooi vond!' Zo reed hij vroeger op een heftruck en later op een zogeheten reachtruck. 'Hierbij zitten de lepels waarmee je tilt aan de zijkant in plaats van aan de voorkant. Het grote voordeel daarvan is de wendbaarheid. Doordat je makkelijk kunt draaien en manoeuvreren in smalle paadjes, zoals bij de opslag van auto-onderdelen in een magazijn.' Ook is Rob nog een tijdje nachtkoerier en taxichauffeur geweest. Spectaculaire verhalen uit die tijd zijn er bijna niet. 'De meeste mensen zaten zwijgend in de auto. Soms zeurden ze wel eens, maar nooit zo erg dat ik dacht: "ik schop je eruit". Toen vervoerde ik vooral kinderen en oudere mensen, dat viel dus reuze mee. Ik heb ook eens een hoer in de taxi gehad. Die had net een "wippie" gemaakt en moest naar het station. Die informatie kreeg ik van de centrale. Zelf sprak ze de hele rit geen woord. Ook de man die in allerijl naar de Leidsestraat in Amsterdam moest, had weinig meer te melden dan dat hij haast had. Maar goed ook, want ik moest snelheid maken en dus extra goed op het verkeer letten. En de politiecontrole vermijden.'

Goed plannen

Vier jaar geleden werd Rob chauffeur bij transportbedrijf *Snelle Jelle*. 'Ik had er geen zin meer in nog langer op de taxi te blijven, vooral vanwege de onregelmatige werktijden. Daarna heb ik tijdelijk gewerkt bij een bedrijf dat onder andere trucks verkoopt, maar het was onduidelijk of mijn contact wel of niet verlengd kon worden. Ik ben geen jojo, en ik wilde dat niet langer afwachten.' Het was even wennen hoe het beste alle boekenkisten te installeren in de bestelbus. In rekken aan de zijkant en gedeeltelijk op de grond, maar wel overzichtelijk en gestructureerd, zodat in- en uitladen efficiënt kon gebeuren. 'Dat betekent neerzetten in de volgorde van mijn rondes: Zeewolde en Almere, Dronten, Lelystad, Swifterbant, Biddinghuizen, Emmeloord en Urk. En iedere keer een stukje doorschuiven naar de zijdeuren.' Rob moest het even leren, maar had het proces naar eigen zeggen al snel in de vingers. 'Een kwestie van goed plannen en ter plekke de zijdeuren openschuiven.' Soms staat er een verkeerd afleveradres op een krat. 'Als het vorige kaartje niet is vervangen, weet ik niet zeker wat de volgende bestemming is. Zo'n krat laat ik dan in de bus staan; die gaat dan de volgende keer mee op ronde. Iedereen maakt soms een foutje, en niemand maakt er een probleem van.'

Niet klagen maar dragen

De boekenkratten wegen niet zelden bijna twintig kilo. Rob heeft er sterke armspieren van gekregen. 'Gelukkig heb ik een steekkarretje, maar ik moet ze wel eerst uit de auto tillen.' Na zo'n fysiek intensieve dag lijkt een radio die je met stemgeluid kunt bedienen dubbel en dwars verdiend. Toch ploft Rob vaak niet meteen in de spreekwoordelijke luie stoel. 'Vaak ga ik ook thuis nog even aan de gang. Stoffen, dweilen, stofzuigen. Mijn vrouw heeft gezondheidsklachten en kan niet meer alles alleen.' Klagen zit niet in zijn aard. 'Ik kan toch niet stilzitten.' Om die reden gaan er dan ook beduidend meer boekenkratten door zijn handen dan dat er boeken voor zijn ogen verschijnen. 'Plezier in lezen heb ik nooit gehad. Ik ben meer een doener. Ik kijk ook niet zo veel tv. Ja, de voetbalwedstrijden van Ajax, daar ga ik wel voor zitten. Of voor het tv-programma *Meiden die rijden*, maar vaak zie ik liever mijn eigen vrouw.' Toch kampt hij soms met tijdelijk ongemak, zoals de opengebroken parkeerplaats voor de deur van de bibliotheek in Urk, gevestigd naast het gemeentehuis.
'Naar ik heb begrepen, gebeurde dit nadat een van de wethouders had geklaagd dat hij zijn auto niet altijd dichtbij kwijt kan. Waarom gaat hij dan niet op de fiets? Ik moet nu een stuk verderop parkeren en vier minuten lopen met mijn steekkarretje. Er liggen nu zelfs geen rijplaten, dus ik moet alles dragen. Nu zijn de stratenmakers niet te beroerd om mij een handje te helpen. Samen brengen we de boekenkratten binnen bij de bibliotheek. Zo maken vele handen licht werk.' Rob heeft zijn route aangepast. 'Ten tijde van het straatwerk bezorg ik in Urk nu één keer per week. Als alles klaar is, pak ik mijn oude gewoonte van twee keer per week weer op.'

Kopje koffie, boekenbezorger?

Hoewel de naam van het transportbedrijf op het eerste gezicht misschien anders zou doen vermoeden, draait het bij Robs *Snelle Jelle-diensten* dus niet om koek, maar om boek! Kopjes koffie krijgt hij echter genoeg. 'Ze kennen me bij alle bibliotheeklocaties en zijn nooit te beroerd me koffie aan te bieden. Ook in coronatijd kon ik, mét mondkapje op, gewoon naar binnen.' Zelfs op straat wordt Rob regelmatig herkend. 'Bent u niet die man van de boeken?' 'Dat vroeg iemand me laatst bij de supermarkt in Dronten.' De Bekende BoekenBezorger vraagt zich af of hij binnenkort misschien een vuilniszak over zijn hoofd moet trekken om niet herkend te worden, want ook bij de twee gevangenissen in Lelystad (één voor volwassenen en één voor jeugd) komt hij wekelijks over de vloer. Gelukkig louter om nieuw 'leesvoer' te brengen. 'Ik kom er binnen, maar ze willen me gelukkig nooit houden. Ik heb er wel een rondleiding gekregen, twee jaar terug, samen met mijn vrouw. Heel interessant.'

Gerdi Verbeet, juryvoorzitter Bibliotheekblad Schrijfwedstrijd

‘Ik wil graag weten wat de bibliotheek

De vroegere Tweede Kamervoorzitter Gerdi Verbeet koestert warme herinneringen aan de bibliotheek. Ze hoefde dan ook niet lang na te denken toen Bibliotheekblad haar vroeg om als juryvoorzitter op te treden in de Bibliotheekblad Schrijfwedstrijd. In de jaren van haar kersverse ouderschap fungeerde de bibliotheek soms zelfs als ‘toevluchtsoord’. ‘Als ik het huiluurtje wilde ontvluchten, bijvoorbeeld om even rustig de krant te lezen. De bibliotheken van nu hebben nog veel meer te bieden en zijn daardoor waardevol voor alle generaties. Datzelfde geldt wat mij betreft voor mooie verhalen. Een boek per week haal ik door tijdgebrek meestal niet, maar ik lees nog steeds veel én graag. Die liefde heb ik ook doorgegeven aan mijn kinderen, en ook in het voorlezen aan mijn kleinkinderen heb ik nog steeds plezier.’

TEKST: LINDA VAN PELT • FOTO: ROGIER VELDMAN

Gerdi Verbeet: ‘In mijn toespraken leg ik ook bijna altijd een link naar een boek dat ik recent

Niet zeuren, maar doen

Op de dag van het interview zit Gerdi Verbeet buiten in de zon, haar teckeltje Tipper op schoot.
‘Vroeger had ik door mijn vele werk buitenshuis helaas onvoldoende tijd voor een huisdier. Tegenwoordig heb ik nog steeds aardig wat om handen, maar sinds vijf jaar geniet ik nu van dit hondje, waarmee ik dagelijks graag wandelingen maak.’ De keuze voor een teckel heeft vast te maken met Jip en Janneke en hun hondje Takkie. Ook een teckel. ‘Ik heb mooie herinneringen aan de verhalen van Annie M.G. Schmidt. Mijn ouders namen me mee naar de door haar geschreven musical *Heerlijk duurt het langst*. Ik vond dat geweldig, vooral dat bekende nummer van Conny Stuart: *Zeur niet, zeur niet, zeur niet*!’
Zelf lijkt Gerdi een echte doener, zeker geen zeurder. Iemand die de praktische mogelijkheden weet te benutten, wat goed van pas kwam in een druk en vol leven. Van 1994 tot 2001 was ze politiek adviseur van staatssecretaris Tineke Netelenbos en PvdA-fractievoorzitter Ad Melkert. Eind 2001 werd ze lid van de Tweede Kamer voor de Partij van de Arbeid, en van december 2006 tot en met september 2012 was zij voorzitter van de Tweede Kamer.

voor mensen betekent!’

elijk heb gelezen, en waardoor ik geïnspireerd ben geraakt.’

Doorgeefboeken

Als kind kwam Gerdi vaak in de bibliotheek. 'Binnen de uitleentermijn ging ik vaak terug om nieuwe boeken te halen. Het maximumaantal had ik snel bereikt.' De serie over *Joop ter Heul*, geschreven door Cissy van Marxveldt, was een van haar favorieten. Net als *Minny wil alles weten* door Virginia Sorensen, het relaas over een meisje dat opgroeit op het platteland in het zuiden van Amerika en zo nieuwsgierig is dat ze met haar vragen alle volwassenen bijna tot wanhoop drijft. 'Ik herkende me wel in haar. Mijn moeder noemde me vast niet voor niets regelmatig een nieuwsgierig aagje.'

Toen hun oudste zoon werd geboren, studeerden beide ouders nog. 'Wiegers vader was gelukkig redelijk goed bestand tegen babygehuil. Dat gaf mij de gelegenheid om soms even mijn heil te zoeken in de veel rustigere bibliotheek.' In zo'n gebouw vol boeken gaan zitten om te studeren is tegenwoordig heel gebruikelijk, maar vijf decennia geleden was Gerdi Verbeet daarmee een van de koplopers.

Wim Meijer

In de jaren '70 van de vorige eeuw werd de openbare bibliotheek al wel belangrijker als 'verspreider van kennis' dankzij de *Wet op het Openbare Bibliotheekwerk* (1975) van staatssecretaris Wim Meijer, Gerdi's huidige echtgenoot. Ook zijzelf beziet met tevredenheid de vele mogelijkheden die de moderne bibliotheken hun bezoekers bieden. 'De OBA is voor mij een prachtig voorbeeld, waarschijnlijk ook omdat ik in Amsterdam woon. Een schitterend gebouw, een sieraad voor de stad, met een groots aanbod aan activiteiten. Ook het aanbod van kranten uit alle windstreken vind ik een goed voorbeeld van een gastvrije, open cultuur.'

Bibliotheekblad Schrijfwedstrijd

Gerdi Verbeet hoefde dan ook niet lang na te denken toen Bibliotheekblad haar vroeg om voorzitter te worden van de Bibliotheekblad Schrijfwedstrijd. 'Ik ben benieuwd om te kunnen lezen wat de bibliotheek anno 2022 voor mensen betekent.' De reden dat Gerdi zelf tegenwoordig minder frequent de bibliotheek bezoekt, heeft zeker niet te maken met een afgenomen leesinteresse, want ze haalt naast alle kranten en opiniebladen nog een aantal 'tussen de dertig en veertig' boeken per jaar.

'Ik koop bijna alle boeken die ik graag wil lezen. Het is een voorrecht dat ik me dat kan veroorloven, maar daarna geef ik ze bijna altijd aan iemand van wie ik verwacht dat die er ook interesse in heeft. Vaak zijn dat mijn kinderen of vrienden. Het doorgeven van goed geschreven boeken vind ik een mooie traditie. Dat is trouwens wel een belangrijke voorwaarde: een boek moet goed geschreven – of goed vertaald – zijn, anders is het zonde van de bomen!'

Van België tot China

Goede boeken zijn voor haar ook vaak non-fictieboeken. Zoals die van David Van Reybrouck, een Belgisch cultuurhistoricus, archeoloog en schrijver. 'Ik vind hem vooral interessant vanwege zijn opvattingen over de democratie.' Ook het veelzijdige werk van Tom Lanoye, een Belgische romanschrijver, dichter en columnist, kan haar bekoren. Een roman die veel indruk heeft gemaakt, is *Oorlog en terpentijn*, geschreven door Stefan Hertmans, die dit boek baseerde op de handgeschreven schriften die hij kreeg van zijn opa. Het waren persoonlijke ervaringen tijdens zijn armoedige kinderjaren in Gent en de gruwelijke gebeurtenissen tijdens zijn tijd als frontsoldaat in de Eerste Wereldoorlog.

Drie Belgen op rij. Maar ook de Nederlandse sinoloog Henk Schulte Nordholt trok de aandacht van Gerdi Verbeet, vooral met zijn laatste boek *Is China nog te stoppen – Hoe een virus de wereldorde verandert*.

'Wat mij betreft een serieuze *wake-up call*.' Mensen wakker schudden, of op zijn minst stimuleren tot nadenken. Dat is een van de dingen die boeken volgens Gerdi zouden moeten doen. 'In mijn toespraken leg ik ook bijna altijd een link naar een boek dat ik recentelijk heb gelezen, en waardoor ik geïnspireerd ben geraakt.'

Dictee

Een paar jaar geleden nam Gerdi het voorlezen van het jaarlijkse *Groot Dictee der Nederlandse Taal* over van Philip Freriks. Een toepasselijke taak voor iemand die Nederlandse Taal- en Letterkunde studeerde en een aantal jaren werkte als docent Nederlands. Een activiteit die haar naar verschillende bibliotheken bracht, zoals die in Deventer en de bibliotheek van de Radboud Universiteit Nijmegen. Toen dit evenement zou plaatsvinden vanuit de nieuwe bibliotheek in Utrecht *(gevestigd in het vroegere postkantoor – red.)* ging dit vanwege corona helaas niet door. 'Het bezoeken van deze bibliotheek staat nog steeds op mijn *to do*-lijstje. In de Tweede Kamer was mijn lievelingsplek ook de bibliotheek, de zogenaamde Handelingenkamer (1883), eigenlijk een gietijzeren bouwpakket met veel Chinese elementen zoals drakenkopjes. Hier staan alle gespreksverslagen van de Tweede Kamer, de Handelingen, bij elkaar. De plank waar de Handelingen uit de periode 1940-1945 hadden moeten staan, is leeg gelaten. Een zichtbare herinnering aan het feit dat het Nederlandse parlement tijdens die bezettingsjaren niet vergaderde.'

Zuinig zijn op de democratie

Van 1 juni 2015 tot en met 31 mei 2021 was Gerdi voorzitter van het Nationaal Comité 4 en 5 mei. In die context is het bijna onmogelijk om de oorlog in Oekraïne niet ter sprake te brengen. 'Ik probeer om niet mijn hele dag te laten beheersen door zorgen om Oekraïne, maar wat daar nu gebeurt, houdt me flink bezig. De NATO moet zich realiseren dat er veel op het spel staat. En wat me vooral zorgen baart, is de afname van het aantal democratieën. Rusland kent geen democratische traditie, maar kijk bijvoorbeeld naar de actuele situatie in Frankrijk, of zelfs in ons eigen land. Ook daar en hier zijn er steeds meer partijen die lijken te opteren voor autocratisch bestuur.'

Hoewel dan ook het bruggetje naar *Het jaar van Fortuyn* gemakkelijk lijkt te zijn gemaakt, lijkt Gerdi te aarzelen alvorens te reageren op deze dramaserie.

Voelhoorns

'Het programma is integer gemaakt, maar herinnert mij vooral aan een pijnlijke periode in de politiek toen ook een groot aantal kiezers van de PvdA overstapte naar Pim Fortuyn. In diezelfde tijd waren er de '9/11' terroristische aanslagen in Amerika, en daarna de rampzalige moord op Pim Fortuyn. Kortom, een dramatische periode, en de bijbehorende gemoedstoestand herinner ik me nog goed als ik naar dit programma kijk.' De levenswijsheid dat je in de moeilijkste fases vaak het meeste leert, geldt ook hier, want naar eigen zeggen heeft Gerdi veel geleerd van de opkomst van Pim Fortuyn. 'Vooral dat de politiek vaak niet goed weet wat de mensen echt bezighoudt, waar ze van wakker liggen.'

Dat de dagelijkse zorgen van mensen soms heel anders zijn dan de politieke inschatting, illustreert ze met een onderzoek van de Tweede Kamer naar de wensen van 70-plussers. 'Inmiddels behoor ik nu zelf tot die groep. De verwachting was dat goede gezondheidszorg het belangrijkste item zou zijn. Maar wat bleek? Het merendeel van de mensen bekommerde zich in het zicht van de ouderdom vooral om hun mobiliteit. Die uitkomst heeft me nóg meer doen inzien dat de politiek voortdurend moet zoeken naar balans tussen zenden en ontvangen. Voelhoorns in de maatschappij zijn belangrijk.'

Parlement, poëzie en parels

In de roerige periode waarin het parlement zocht naar een nieuw evenwicht na de opkomst van nieuwe politieke partijen, gaf Gerdi haar eigen visie én die van veertien gesprekspartners in haar boek 'Vertrouwen is goed maar begrijpen is beter' met als ondertitel: over de vitaliteit van onze parlementaire democratie.

Het was niet haar eerste praktijkervaring met schrijven, want al in haar puberjaren werden haar columns gepubliceerd op de jongerenpagina van het toenmalige weekblad *De Groene*. 'Samen met een vaste groep jongeren discussieerden we van tevoren op de redactie over het nieuwe onderwerp. Dat gebeurde onder leiding van Maaike Meijer *(neerlandica en feministische literatuurwetenschapper – red.)*. Als je werk geplaatst werd, kreeg je als beloning een boekenbon. Als ik het me goed herinner ter waarde van 7 gulden en 50 cent. In ieder geval kon je er een poëziebundeltje voor kopen, zoals van Rutger Kopland of Vasalis.'

De generaties ná haar heeft Gerdi bewust gestimuleerd tot lezen. Dat begint volgens haar bij veelvuldig voorlezen. Zowel uit de boeken van vroeger – de dierenverhalen van Toon Tellegen of *Rupsje Nooitgenoeg* door Eric Carle – als uit verhalen van latere datum.

'Roald Dahl was nog niet populair in mijn jeugd, maar zowel mijn kinderen als kleinkinderen hebben van zijn boeken genoten.' Zelf geeft ze soms graag een eigen draai aan verhalen. 'In mijn versie van Jip en Janneke is het jongetje soms bang en het meisje juist de held. Door die verschuiving van perspectief hebben kinderen in ieder geval verschillende opties om zich met een hoofdpersoon te vereenzelvigen.

Borre en de nachtzwarte kat door Jenny Wagner kan fungeren als basis voor een belangrijke levensles over jaloezie. De hond Borre wil zijn plaatsje in huis eerst niet delen met een zwarte kat, maar als zijn bazin ziek wordt, gunt hij de kat toch een plekje bij de haard.' Eén boek leest ze welbewust niet voor: *Het Achterhuis* van Anne Frank. 'Dat dagboek is zo privé. De intimiteit hiervan komt niet goed tot zijn recht bij voorlezen. De ontmoeting met de schrijfster van dit dagboek moet iedereen persoonlijk aangaan.'

En soms is er zo'n pareltje dat lang blijft hangen, zoals een mooie zin die je persoonlijk raakt. Voor Gerdi Verbeet komt die zin uit het gedicht *Sans rancune* van Ellen Warmond. 'Een mens is een vorstendom van mogelijkheden. Een mens is een kristal van kansen.'

'Deze zin schrijf ik regelmatig op felicitatiekaartjes met de geboorte van een kind, omdat ik het zo'n hoopvolle gedachte vind om het leven mee te beginnen.'

Naschrift redactie

Vlak na het interview werd bekend dat Gerdi Verbeet tijdens de jaarlijkse 'lintjesregen' voor haar verdiensten voor de samenleving werd bevorderd tot *Officier* in de Orde van Oranje-Nassau. In 2012, bij haar vertrek uit de Tweede Kamer, werd zij al benoemd tot *Ridder* in de Orde van Oranje-Nassau.

Cubiss Brabant blikt terug op publiekscampagne

'De plek waar ik ...' Zo heet de aansprekende publiekscampagne die Cubiss opzette voor en in samenwerking met de Brabantse Bibliotheken. Door de bibliotheek van nu te profileren als een maatschappelijk-educatieve bibliotheek kreeg de landelijke merkstrategie een concrete invulling. De campagne liep tot eind april.

TEKST: MAARTEN DESSING • ILLUSTRATIES: CUBISS BRABANT

Iets mystieks

Allemaal hebben ze hun ogen gesloten. De vrouw van middelbare leeftijd die gelukzalig omhoogkijkt als ze terugdenkt aan de bibliotheek als 'de plek waar ik ontdekte wat ik nog niet wist'. De immigrant die peinst over 'de plek waar mijn nieuwe leven begon'. Het meisje met lange rode haren dat glimlacht bij de herinnering aan 'de plek waar ik leerde over mijn opa's oorlog'. Het zijn enkele van de in totaal acht personages die worden ingezet voor de Brabantse publiekscampagne 'De plek waar ik ...' Sinds 2 februari doken ze op in een reeks animaties op Facebook, Instagram en tal van andere websites. En op posters en banners bij bibliotheken tussen Boxmeer en Bergen op Zoom die de campagne van de provinciale ondersteuningsinstelling hebben overgenomen – al dan niet met een lokale vertaalslag. 'Deze mensen zitten in hun hoofd en denken echt na over wat de bibliotheek voor hen betekent', vertelt adviseur marketing en communicatie Milja de Vries van Cubiss over de keuze voor de gesloten ogen. 'Juist omdat je hun ogen niet ziet, trekken ze extra de aandacht. Het geeft de beelden iets mystieks. Iets om over na te denken.'

Transitie

Cubiss en de Brabantse bibliotheken wilden met deze nieuwe campagne het brede publiek bewustmaken van de maatschappelijk-educatieve functie van de bibliotheek. De bibliotheek die al lang geen uitleenfabriek meer is, maar ook cursussen aanbiedt, debatten organiseert, toegang biedt tot een digitale collectie, leesbevorderingsprogramma's opzet, een leven lang leren stimuleert, enzovoorts enzovoorts.
'Bibliotheken maken in alle hevigheid overal de transitie', legt programmaleider Deniz Özkanlı van Cubiss Brabant uit. 'Ook tijdens corona zag je hoe goed ze hun maatschappelijke taak hebben opgepakt. Opeens kon de bibliotheek tijdens een persconferentie "essentieel" worden genoemd, juist omdat ze mensen konden helpen bij het downloaden van de CoronaCheck-app. Omdat we trots zijn op die transitie, willen we dat aan iedereen laten zien.'
En, voegt hij daar in één adem aan toe, omdat te weinig potentiele gebruikers het al weten. Dat geldt voor iets relatief nieuws als het Informatiepunt Digitale Overheid (IDO), maar ook voor een BoekStart-koffertje. Dat programma loopt al járen, is succesvol, en toch is de doelgroep beperkt op de hoogte. En dus beseffen te veel mensen niet dat de bibliotheek ook hun iets te bieden heeft.'
De campagne toont daarom, uitgaande van alledaagse verlangens als een behoefte aan kennis, hulp of verdieping, een veelheid aan mogelijke diensten en services die je bij de plaatselijke bibliotheek kunt vinden. 'Het feit dat je er boeken kunt vinden, krijgt de minste aandacht', zegt De Vries. 'Dát weten mensen wel. Al kennen ze de breedte van de collectie en de digitale collectie vaak onvoldoende.'

Merkstrategie

'De plek waar ik ...'-campagne sluit nadrukkelijk aan bij de merkstrategie die de marketingcommissie van de VOB heeft ontwikkeld en de landelijke campagne #MijnBibliotheek van vorig jaar. Cubiss is bij het opzetten ervan nadrukkelijk uitgegaan van de ambities en pijlers voor de openbare bibliotheek die daarin zijn opgesomd.

De Vries: 'De merkstrategie is nu nog best theoretisch. Wij zijn een stap verder gegaan; we haken met de campagne aan bij de activiteiten en programma's in de Brabantse bibliotheken: IDO's, DigiTaalhuizen, workshops. We kwamen tot een lijst van wel vijftig mogelijke onderwerpen, waaruit we – in samenspraak met Brabantse bibliotheekdirecteuren – die onderwerpen hebben gekozen waar veel bibliotheken iets mee doen. Als maar een bibliotheek een cursus koekjes bakken aanbiedt, heeft het geen zin daar op provinciaal niveau aandacht aan te geven.'
Dat gaf de campagne een generiek karakter, erkent Özkanlı. 'In essentie is het geen Brabantse campagne.' Maar juist daarom zijn de materialen goed in te zetten voor alle bibliotheken – ook in Zeeland of Groningen. 'Bibliotheken van buiten onze provincie stuurden ons al binnen enkele weken het bericht dat ze er ook iets mee willen doen. Mensen die advies wilden, hebben we natuurlijk geholpen.'

Doelgroep

De campagne richtte zich op mannen en vrouwen tussen de 30 en 55 jaar. 'Van die doelgroep verwachtten we het meest', vertelt De Vries. 'Zestigplussers kennen de bibliotheek wel. Voor jongeren is de campagne te algemeen. Die doelgroep is zó gefragmenteerd.' Özkanlı voegt er daarom direct aan toe: 'Voor hen hebben we daarom ook allerlei andere projecten, zoals het Leesoffensief Brabant en Readification.'
Deze leeftijdscategorie omvat ook de mensen die na een lange afwezigheid via hun kinderen opnieuw kennismaken met de bibliotheek – al dan niet via de Bibliotheek op school. De campagne moet hen bewustmaken dat de bibliotheek meer te bieden heeft dan leesvoer voor hun kinderen. Dat kan ook indirect, maakt De Vries duidelijk. 'Na kennismaking met een IDO kan een veertiger denken: mijn vader met zijn iPad, laten ze hem híér helpen.'
Even indirect hoopt Cubiss stakeholders en (potentiële) samenwerkingspartners te bereiken die het in de communicatie zeggen óók te willen bereiken. Özkanlı: 'Mensen hebben ook banen. Bijvoorbeeld bij een GGD. Zo iemand kan op het idee worden gebracht om contact te zoeken met de bibliotheek om iets te doen rond het thema gezondheid. Misschien is dat te veel om te verwachten van zo'n campagne. Maar je moet een beetje idealistisch zijn, nietwaar?'

Resultaten

De campagne werd direct goed opgepikt door lokale bibliotheken. Cubiss toont een aantal voorbeelden daarvan op de eigen site cubiss.nl: advertenties, banners, landingspagina's. Zo heeft een bibliotheek de teksten van de campagne overgenomen op de eigen site met een directe koppeling naar hun eigen cursussen, activiteiten, hulp bij werkstukken et cetera. De bibliotheken kunnen overigens de campagnebeelden van de zo karakteristieke gesloten ogen ook blijven gebruiken, ook als het betaalde deel van de campagne afgelopen is. 'Bibliotheken kunnen alle materialen waaronder posters en banners blijven gebruiken op een moment dat het hun uitkomt', zegt Özkanlı. 'Bijvoorbeeld als een IDO opent, dan gebruik je de materialen die daarnaar verwijzen.'

Doelstellingen

De doelstelling van Cubiss werd wel gekoppeld aan de online campagne. Eind april moest iedere Brabander in de gewenste leeftijdscategorie gemiddeld 3,5 keer met de boodschap in aanraking zijn gekomen. Het media-inkoopbureau dat de POI in de arm heeft genomen zorgde er gedurende de looptijd van de campagne voor dat de ingekochte doelgroepen bij de sociale media en andere websites steeds scherper werden afgesteld om dat mogelijk te maken.
'De cijfers stemmen zeer tevreden tot nu toe', zegt De Vries. 'De doelstelling van 3,5 is ruim gehaald. We zien ook dat bezoekers relatief lang op de website Deplekwaarik.nl blijven.'
Eind maart hadden 256.998 mensen de advertenties gezien. Er is 26.986 keer op geklikt, waarvan 20.632 keer door unieke bezoekers. De click through rate is 1,3%. 'Dat is heel goed ten opzichte van de benchmark van 0,73%. En het aantal mensen dat de hele animatie afkijkt, bleef stijgen. Op dit moment is het 69%.'
Maar uiteindelijk draait het daar niet om. Het belangrijkste is dat de 2,5 miljoen Brabanders meer gebruikmaken van alle bibliotheekdiensten – al laat zich dat lastig tellen. Cubiss heeft voor slechts een klein deel van de totale dienstverlening recent een nulmeting laten verrichten. Dat deel dat telbaar is, zoals het bereik via de IDO's.
'Maar ook dat is een transitie', zegt Özkanlı. 'Het gaat niet meer om het aantal klanten die bibliotheken hebben, maar om het aantal mensen dat een verbinding heeft met de bibliotheek. Dat is een miljoenenpubliek, waarvan we de betrokkenheid bij de eigen, lokale bibliotheek willen vergroten. Dat die minder goed te tellen zijn dan leden, is dan maar zo.'

Stadkamer Zwolle neemt initiatief voor installatie Kinderraad

Als ik de baas zou zijn …

De Zwolse Kinderraad werd door burgemeester Snijders geïnstalleerd.

‘De jeugd heeft de toekomst’. Deze regelmatig gebezigde uitspraak krijgt pas écht betekenis als je die jeugd ook inspraak geeft in het toekomstperspectief. Dit moet de uitgangsgedachte geweest zijn bij het initiatief van Stadkamer Zwolle; een oproep aan kinderen tussen 9 en 12 jaar om wensen in te dienen voor wat zij graag veranderd zouden zien op school, in hun eigen buurt of misschien zelfs in heel Zwolle. Het mondde uit in de installatie van een Kinderraad door burgemeester Snijders in februari. En op 2 maart volgde het eerste politieke debat van de Kinderraad met een delegatie van de Zwolse gemeenteraad in het Zwolse stadhuis. Bibliotheekblad was van de partij.

TEKST: LINDA VAN PELT • FOTO’S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Foto: RTVFOCUS

Wie herinnert het zich nog? Dat liedje van Kinderen voor Kinderen?

‘Als ik de baas zou zijn van het journaal! Dan werd metéén het nieuws een heel stuk positiever. De hele wereld werd meteen een beetje liever.’

In Zwolle bleef het niet bij een liedje. Daar kreeg de in politiek geïnteresseerde jeugd gelegenheid voor concrete toekomstmuziek, namelijk door hun stem te laten horen over de toekomst van hun stad.

Het begon allemaal met een oproep in december 2021.

- Ben je tussen de 9 en 12 jaar?
- Als ik de baas zou zijn van onze stad, dan zou ik ... Kun jij deze vraag afmaken?
- Wil jij de bazen van Zwolle ontmoeten, vragen stellen en ideeën bespreken?
- Wil je officieel geïnstalleerd worden als Kinderraadslid?

Bouwen aan de toekomst én aan inspiratie

Twee ‘trekkers’ van dit initiatief zijn Corina Staal (adviseur programmering Stadkamer) en Jolan van de Waeter (creatief educator/cultureel ondernemer).

Corina: ‘Jolan en ik hadden afgelopen zomer tijdens het Stadsfestival in Zwolle contact met elkaar. Stadkamer was actief bij dat festival betrokken. Toegespitst op zowel de gemeenteraadsverkiezingen dit voorjaar en de betekenis van democratie in het algemeen, bedachten we later de uitnodiging aan de Zwolse jeugd tussen 9 en 12 jaar om wenskaarten in te vullen voor wat zij graag veranderd zouden zien op school of in hun leefomgeving. Uit dit initiatief groeide het idee van de Zwolse Kinderraad.’

‘Afgelopen zomer konden kinderen in onze stad, onder begeleiding van beeldend kunstenaar Chantal de Wolde, een nieuwe wijk ontwikkelen’, vult Jolan aan. ‘Dat begon met een schets aan de ontwerptafel, en daarna het daadwerkelijke bouwen in de timmerwerkplaats. Als geïmproviseerde “inspecteur van Bouw en Woningtoezicht” kwam ik na afloop langs om de problemen en ontdekkingen te inventariseren. Verder gingen alle kinderen op de foto mét hun project, bedoeld voor een expositie. Na afloop kwamen ze controleren of de foto’s er ook echt hingen: niet alleen die van zichzelf, maar ook die van de andere deelnemers. Ik was niet alleen trots dat het voor elkaar was, maar leerde ook nog eens dat je kinderen serieus moet nemen.’

Dit laatste was ook het uitgangspunt bij het idee van de Zwolse Kinderraad. Jolan: ‘Kinderen hebben vaak een flinke dosis creativiteit, maar die moet soms wel aangewakkerd worden. Dat

betekent dat je concreet moet benoemen waarvan je denkt dat ze dat goed kunnen. Op die manier raken ze geïnspireerd en gemotiveerd.' Corina is het hier volledig mee eens. 'Kinderen hebben vaak mooie ideeën, maar om die tot uitvoering te brengen, hebben ze wel vaak een begeleider nodig.'

Kinderen helpen kinderen

Die begeleiding kwam in handen van Jolan. Als ontwerper van educatieve programma's voor scholen (vaak gebaseerd op de link tussen kunst, welzijn en onderwijs) wist ze de juiste toon te vinden om de kinderen die zich hadden opgegeven voor de Kinderraad enthousiast te houden tijdens het voorbereidingsproces.
'Het doel van het project was om kinderen aan het denken te zetten over politiek. Om dit op een aansprekende manier te doen, gingen zij samen met kunstenaars aan de slag om duidelijk te maken welke dingen zij belangrijk vinden.'
Dat gebeurde onder andere in de vorm van een 'politieke rap' en in de vorm van een 'beeldboodschap', met uitleg van een striptekenaar over de beste manier waarop je dit kunt doen. Ook met een estafettespel met koffers die er ogenschijnlijk hetzelfde uitzagen, maar niet met identieke inhoud, zodat de een veel makkelijker de uitgestippelde tocht kon afleggen dan de ander.
'Zo konden de kinderen spelenderwijs ervaren dat niet iedereen dezelfde mogelijkheden heeft, ook in het echte leven. Op die manier raakten ze beter voorbereid op hun toekomstige rol in de Kinderraad', aldus Jolan die met een brok in haar keel keek naar de door de kinderen bedachte oplossing in het rollenspel over een vluchtelingenmoeder die haar jonge dochter de opdracht geeft uit het land in oorlog te vertrekken: 'Jij hebt nog een toekomst voor je!' Het meisje wil niet alléén gaan, maar moeder heeft niet voldoende geld voor allebei. En dan bedenkt ze dat er wel een vriendinnetje mee kan gaan. 'Kinderen die kinderen steunen, dat had op mij grote impact.'

Uitgebalanceerd

Nu de bibliotheek steeds meer actief is op het gebied van cultuur en sociaal maatschappelijk domein, beschouwt Corina de betrokkenheid van Stadkamer bij de Kinderraad als logisch. 'Een belangrijk onderdeel van onze maatschappij is immers de democratie, en de waarde daarvan kan je niet jong genoeg leren.'
Haar eigen rol omschrijft ze als: organisator, communicator en netwerker. De samenwerking met Jolan heeft Corina als positief ervaren. 'Wij vulden elkaar uitstekend aan. Ik verzorgde bijvoorbeeld de informatievoorziening aan scholen om belangstellende kinderen te werven, en schreef persberichten voor de lokale media. En Jolan kent originele spelvormen om het begrip "democratie" tastbaar te maken bij de leden van de Kinderraad. Samen vonden wij een mooie balans tussen onze persoonlijke kwaliteiten.'
Jolan kijkt ook met tevredenheid terug op het tweevrouwschap met Corina. 'Zij heeft steeds weer heldere vertaalslagen weten te maken van mijn creatieve ideeën, en op die manier de buitenwereld goed en duidelijk geïnformeerd.'

Poep en de vier P's

En dan, op 11 februari jl., is het zover. De Zwolse Kinderraad wordt geïnstalleerd door burgemeester Peter Snijders in het Zwolse stadhuis. Het 'percentage vrouwen' is hierin goed vertegenwoordigd, want de twee jongens die zich hadden aangemeld, haakten uiteindelijk toch af. Eva-Lune, Eke, Ize, Fiene, Imme, Sophie en Pieke worden beëdigd en mogen een kijkje nemen in de werkkamer van de burgemeester. En dat is nog niet alles! Twee weken vóór de gemeenteraadsverkiezingen is de eerste debatbijeenkomst van de Kinderraad met (kandidaat-)gemeenteraadsleden in de Zwolse raadzaal.
Aan de hand van kinderportretten worden zij gepresenteerd. Daarna is het woord aan de Kinderraadsleden om hun actiepunten over het voetlicht te brengen: goede speeltuinen en géén hondenpoep op straat.
Een van de Kinderraadsleden is hoogbegaafd en wil graag dat er een speciale school voor haar doelgroep in Zwolle komt. Die is er al wel in Meppel. 'Maar dat is te ver weg.'
Vanuit de gemeenteraad klinkt de erkenning dat ieder kind recht heeft op het onderwijs dat het nodig heeft. Maar er is ook een wedervraag, namelijk of dit ook een speciaal onderwijsprogramma kan zijn in de huidige school. Het antwoord van de vragenstelster klinkt ferm. 'Maar dan wél aangepast op niveau!'
Een andere kwestie betreft de buitenschoolse opvang. Waarom zou die beter zijn dan oppas thuis? En horen de vier P's (patat, pizza, poffertjes, pannenkoek) ook tot de zogenoemde warme lunch?

Erelid

Daarna is het de beurt aan de gemeenteraadsleden om duidelijk uit te leggen wat democratie voor hen betekent. Elke spreker heeft nét een andere omschrijving van hetzelfde begrip:

Foto's pagina 16 + 17: Kasper Veenstra

Iedere stem moet gehoord worden. Een manier om Nederland te besturen. Een Grieks woord dat betekent dat het volk de baas is. Veel vergaderen en samen beslissen, maar vooral ook naar elkaar luisteren. Méér dan eens per vier jaar stemmen, maar regelmatig met de mensen in Zwolle praten om beter te begrijpen wat zij belangrijk vinden. En opkomen voor die categorie die weliswaar niet kan praten en ook geen officiële stem heeft, maar wel onderdeel uitmaakt van de maatschappij: de dieren. Dit gebeurt in Zwolle waarschijnlijk al best goed, want de stad werd vorig jaar bestempeld tot de meest diervriendelijke gemeente van Nederland.
Na afloop kiest de Kinderraad als de beste spreker Miroya Reinders van de Partij voor de Dieren voor haar meest begrijpelijke taal voor kinderen. Zij krijgt een oorkonde en wordt benoemd tot erelid van de Zwolse Kinderraad.

Corona de wereld uit

De kandidaat-raadsleden worden ook getest of ze goed snappen wat kinderen willen, aan de hand van zes thema's. De school, de straat/de wijk, de sportclub, de speeltuinen/-plekken, het klimaat, de mensen. Bij dit laatste onderdeel 'als ik de baas zou zijn over de mensen' weet niemand het juiste antwoord te kiezen uit de drie gegeven opties: iedereen is gelijk, dat corona weggaat of iedereen is gezond. Het verdwijnen van corona blijkt de belangrijkste wens van de Kinderraad, want deze heeft veel impact en verdriet veroorzaakt.
D66 en PvdA krijgen nog een extra vraag, namelijk waarom zij de Kinderraad en een kinderburgemeester in hun verkiezingsprogramma hebben opgenomen. D66 is initiatiefnemer van een structurele Kinderraad in plaats van een eenmalig project omdat deze partij ook graag kinderen inspraak wil geven, ook al hebben zij geen officiële stem in het debat. De kinderen van nu zijn de volwassenen van de toekomst. De PvdA vindt het een goede zaak dat kinderen meepraten en van jongs af snappen wat politiek is. Andersom wil deze partij zelf graag weten wat de jeugd belangrijk vindt.

Durf en veiligheid

Na zo'n lange zit is er gelukkig nog wat ruimte voor een kunstzinnige verbeelding van onderwerpen die (ter voorbereiding op het debat) zijn besproken met de Kinderraad. Dit gebeurt in de vorm van een TikTok-dansje en een rap, en dan zit de eerste officiële vergadering met de Zwolse Kinderraad erop.
Wat Jolan betreft, die deze middag begeleidde, zeker niet de laatste keer.
'Na de gemeenteraadsverkiezingen ga ik de gekozen raadsleden, in het bijzonder die van D66 en PvdA, benaderen over het toekomstperspectief. Zo'n Kinderraad heeft namelijk wel begeleiding nodig. Niet alleen van een coach, maar ook betrokkenheid vanuit de lokale politiek.'
Ook Corina hoopt op een vervolg. Achteraf vindt ze het wel jammer dat de stembussen alleen werden geplaatst in de Zwolse bibliotheeklocaties en niet op andere plekken, zoals in buurtcentra. 'Hierdoor geeft de Kinderraad een wat minder gemêleerd beeld en niet helemaal de juiste afspiegeling van de Zwolse bevolking. De sfeer in de huidige opzet is overigens al wel goed. Ieder kind durft zijn zegje te doen, en andere meningen worden gerespecteerd. Dat getuigt van een veilige sfeer in de groep.'
'De startfase was ook lastig', stelt Jolan. 'Door corona was bijna alles gesloten, zelfs de scholen. De bibliotheken waren zo'n beetje de enige mogelijkheid.'
Corina heeft een goed voornemen. 'Als de officiële inspraak van de Zwolse jeugd via de Kinderraad een structureel karakter krijgt, gaan we in de toekomst zeker breder werven. Inmiddels is er een gesprek geweest met de gemeente, die het belang en de noodzaak van een Kinderraad erkent en bereid is om hieraan verder te bouwen.'

Burgers

'In het startproces naar de Kinderraad knutselden de leden burgers van papier. De sla stond hierbij voor "actief", de kaas voor "kritisch". En de burger voor ons allemaal, én voor betrokkenheid', blikt Jolan nog even terug. 'Na afloop van deze eerste officiële vergadering gingen we met alle Kinderraadsleden naar Stadkamer voor een maaltijd van patat en hamburgers. Er werd trots en blij teruggekeken, maar ook twijfelden sommige kinderen of hun vragen wel helemaal goed begrepen waren. De volwassen wereld is toch heel anders dan die van kinderen, zo luidde de conclusie. Een reden te meer om die Kinderraad in ere te houden!'

Naschrift

Bij Stadkamer kan iedere Zwollenaar terecht voor lezen en lenen, media- en taaleducatie, advies op het gebied van cultuur- en techniekeducatie, BuurtCultuur & amateurkunst, en voor het beleven van culturele en maatschappelijke activiteiten.

Tamar van Moolenbroek neemt afscheid van de sector

Uit het oog, maar niet uit het hart

Tamar van Moolenbroek, tot voor kort teamleider bij Bibliotheek Den Haag, is haar hele leven kind aan huis geweest in de bibliotheek: van jonge lezer tot ijverige student en verder. Na 17 jaar verruilt ze de bibliotheeksector voor het sociaal domein. In die periode zag ze de bibliotheeksector groeien, in zelfvertrouwen en structuur.

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO: BIBLIOTHEEK DEN HAAG

De eerste tien jaar van haar leven woonde Tamar van Moolenbroek in Middelburg, praktisch tegenover de bibliotheek. 'Ik kon al op jonge leeftijd in mijn eentje op onderzoek uit tussen de boekenkasten', herinnert Van Moolenbroek zich. 'Ik was een echte veellezer: ik leende altijd het maximale aantal boeken en was steeds op zoek naar nieuwe titels. De bibliotheek was voor mij de plek om nieuwe werelden te ontdekken. Daar stonden boeken in de kast die mijn ouders thuis niet hadden.' Het zal dan ook weinigen verbazen dat Van Moolenbroeks eerste baantje, op haar vijftiende, bij de bibliotheek was. 'Ik was daar opruimmedewerker. Ik werkte vooral in de middagen en op zaterdagen, want in de avonden werken mocht ik op die leeftijd nog niet. Ik herinner me nog goed dat ik steeds meer extra klusjes mocht doen, bijvoorbeeld rondom het transport van de boeken voor het interbibliothecair leenverkeer of het onderwijs. Op die manier leerde ik toen al dat de lokale bibliotheek onderdeel uitmaakt van een veel groter netwerk.'

Stage bij de bieb

In de periode daarna verruilde Van Moolenbroek de openbare bibliotheek een tijdje voor de universiteitsbibliotheek: ze ging literatuurwetenschappen studeren in Utrecht. 'Verrassend genoeg kwam de bibliotheek in het curriculum nauwelijks aan bod', herinnert ze zich. 'Er was wel aandacht voor de ontwikkeling van lezers, maar niet voor de rol die de bieb daarin zou kunnen spelen. Terwijl dat voor mij juist zo'n belangrijke plek was geweest om mezelf te ontwikkelen.'
Daarom stapte Van Moolenbroek in haar derde jaar naar haar docenten om te vragen of ze stage mocht lopen in de bibliotheeksector. 'Daar werd met verbazing op gereageerd. Je wilt toch geen boeken stempelen, vroegen ze. Uiteindelijk lukte het toch: via via kwam ik bij Probiblio terecht, waar ik onderzoek mocht doen naar het bewaarbeleid van bibliotheken. Dat gaf me meteen de kans om met veel verschillende partijen uit het veld om de tafel te gaan zitten, van Stichting Bibliotheek.nl tot het Sectorinstituut voor Openbare Bibliotheken.'
Ook toen merkte Van Moolenbroek al hoe complex de sector in elkaar steekt. 'Ik zag hoe alle partijen wilden bijdragen aan dezelfde doelen, maar dat de samenwerking niet altijd optimaal verliep. Iedere organisatie was op zoek naar haar eigen bestaansrecht. De bibliotheeksector was in die tijd, vlak voor de komst van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen, de Wsob, nog veel angstiger dan nu, door bezuinigingen en de opkomst van internet. Zijn we er over tien jaar nog wel, vroegen we ons af.'
Met de komst van de Wsob op 1 januari 2015 kwam daar gelukkig verandering in. 'De wet gaf handvatten om binnen die gemeenschappelijke uitgangspunten een eigen invulling per organisatie te vinden. In die periode zag ik een mooie balans ontstaan tussen de meer klassieke taken van de bibliotheek, zoals lezen, en de maatschappelijke functies die daaraan werden toegevoegd.'

Van Probiblio naar Den Haag

Tijdens die omslag was Van Moolenbroek bezig met haar masteropleiding. 'Ik begon steeds meer vakken te volgen op het gebied van leesontwikkeling. Vervolgens heb ik een halfjaar stage gelopen bij onderzoeksbureau Sardes, onder begeleiding van Kees Broekhof, die ook nauw betrokken is bij Kunst van Lezen. Hij pleitte er ook toen al voor om de impact van bibliotheken met meer cijfers te onderbouwen, zodat we ook in gesprekken met anderen kunnen laten zien dat we ertoe doen. Zelf deed ik daar onderzoek naar een Amerikaanse variant van BoekStart, die sterk leunt op samenwerkingen binnen de eigen regio, bijvoorbeeld met het onderwijs, de gemeente en het consultatiebureau. Die beweging zie je in onze sector steeds meer terug.'
Na haar afstuderen keerde Van Moolenbroek terug naar Probiblio, ditmaal als trainee. 'Ik kreeg twee jaar lang de luxe om op verschillende afdelingen telkens een aantal maanden mee te draaien: van educatie tot marketing, van onderzoek tot ondersteuning bij belastingzaken. Het was heel leerzaam om te zien hoe breed het bibliotheekwerk is.'
Toch miste Van Moolenbroek het directe contact met burgers. Dat werd nog sterker aangewakkerd toen ze in het kader van de

Tamar (rechts op de foto) ontving uit handen van Irene van der Helm (teamleider en bibliothecaris bij Bibliotheek Den Haag) een prachtig boeket bloemen bij haar afscheid.

hulp bij belastingaangifte op werkbezoek ging bij de bibliotheek in Den Haag. 'Het voelde meteen als een fijne plek. Een paar weken na mijn bezoek kreeg ik een vacature doorgestuurd: ze zochten een jonge teamleider. Ik besloot te solliciteren en kreeg de baan.'
Die functie was voor Van Moolenbroek helemaal nieuw. Gelukkig kreeg ze hulp van ervaren collega's. 'Het was een heel veilige omgeving om mezelf in te ontwikkelen. Aanvankelijk had mijn werk ook een sterke operationele component: ik draaide ook baliediensten, net als de leden van mijn team. Daarnaast probeerde ik werkprocessen soepeler te laten verlopen, van het maken van werkafspraken tot het opslaan van bestanden.'

Nieuwe taken

Ook was men in Den Haag druk bezig om de taken die bij de Wsob kwamen kijken beter te borgen. 'Daardoor kon ik me steeds meer bezighouden met de visie en identiteit van de organisatie en leerde ik steeds meer samenwerken met andere afdelingen. Het was soms best een uitdaging om mijn team daar goed in mee te nemen en om de combinatie tussen praktisch en theoretisch te blijven maken. Maar uiteindelijk denk ik dat het elkaar mooi heeft kunnen versterken.'
Van Moolenbroek was het nog lang niet zat in Den Haag toen ze vanwege haar partner begin 2021 naar Nijmegen verhuisde. 'Omdat op afstand het team aansturen ingewikkeld zou worden, zijn we op zoek gegaan naar een opvolger. Wel heb ik nog een jaar, deels op afstand, een aantal specifieke projecten opgepakt, onder andere rondom de verbouwing van de Centrale Bibliotheek en de reorganisatie.'
Van Moolenbroek vond uiteindelijk werk dichter bij huis: ze werkt nu als afdelingshoofd bij RSD de Liemers in Zevenaar, een organisatie die verantwoordelijk is voor de uitvoering van de Participatiewet, bijvoorbeeld door ondersteuning te bieden bij het zoeken naar passend werk. 'Het is fijn om een andere sector te leren kennen. Tegelijkertijd zijn er ook veel raakvlakken tussen het sociaal domein en de bibliotheek. Ook deze organisatie is sterk gericht op burgers en heeft de meeste aandacht voor mensen die het moeilijk hebben. Hier speelt de tweestrijd tussen het willen vergroten van hun zelfredzaamheid en niemand willen laten vallen net zo goed. Ook de lokale politiek speelt in dit werk een grote rol.'

Daadkrachtig

Tegelijkertijd ziet Van Moolenbroek ook verschillen. 'Men is hier minder bescheiden dan in de bibliotheeksector. Ik ervaar medewerkers hier als heel daadkrachtig: we gaan het gewoon proberen, en als het misgaat, trekken we aan de bel. Ook zijn de lijnen tussen uitvoerende krachten en beleidsmedewerkers hier kort. Daardoor kan veel worden afgestemd zonder afhankelijk te zijn van de hogere niveaus van de organisatie.'
Van Moolenbroek laat de bibliotheeksector niet in één keer achter zich: ze is nog nauw betrokken bij het Jong Bibliotheek Netwerk (JBN), dat ze in haar tijd bij Probiblio mede oprichtte om jongelingen in de bibliotheeksector kennis en ervaringen te laten uitwisselen. 'Op 16 juni organiseren we een groot congres om ons vijfjarig bestaan te vieren. Achter de schermen ben ik daar nog steeds bij betrokken.' (Zie kader, red.)
Van Moolenbroek kijkt met een goed gevoel terug op haar tijd in de bibliotheeksector. 'Ik heb gezien hoe we ons steeds bewuster zijn geworden van het verhaal dat we te vertellen hebben. Daarmee trekken we ook nieuwe medewerkers aan. Het zou mooi zijn als we die ook kunnen vasthouden, zodat we onze sector nog verder versterken.'

Jubileumcongres JBN

Op 16 juni 2022 organiseert het Jong Bibliotheek Netwerk (JBN) zijn jubileumcongres in verband met het vijfjarig bestaan. Dit is tevens de laatste activiteit van Tamar voor het JBN. Het congres wordt gehouden in de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) aan het Oosterdok. Alle informatie, en de mogelijkheid om je in te schrijven vind je op probiblio.nl/agenda/0616-jbn
Uiteraard zal Bibliotheekblad ook aandacht besteden aan dit jubileumcongres.

Een welkome aanvulling of uitholling van het vak?

Vrijwilligers in de bibliotheek

Bijna zonder uitzondering maken bibliotheekorganisaties gebruik van de inzet van vrijwilligers. Is die externe betrokkenheid een waardevolle ontwikkeling? Een welkome aanvulling op het medewerkersbestand? Of bestaat het gevaar van 'uitholling' van het bibliotheekwerk? Zoveel mensen, zoveel verschillende perspectieven én uiteenlopende meningen. Of staan die op het eerste gezicht soms contrasterende visies niet zó haaks op elkaar? Uiteindelijk wil bijna iedereen hetzelfde: een goed functionerende bibliotheek met bestaansrecht voor de toekomst. In dit nummer deel I. In Bibliotheekblad 6-2022 komen nog meer bibliotheekvrijwilligers aan het woord.

TEKST: LINDA VAN PELT • FOTO'S: ZIE CREDITS LANGS DE ZIJKANT

In 2020 werkten er in de ongeveer 800 vestigingen van zo'n 150 bibliotheekorganisaties in Nederland ruim 22.000 vrijwilligers. En naar verwachting stijgt dit aantal, terwijl het a

(deel I)

Foto: Shutterstock

antal betaalde medewerkers in de bibliotheken juist een tegengestelde beweging maakt.

Frank Huysmans

In 2020 werkten er in de ongeveer 800 vestigingen van zo'n 150 bibliotheekorganisaties in Nederland ruim 22.000 vrijwilligers (*Van de Burgt & Van de Hoek, 2021; CBS, 2021a*). En naar verwachting stijgt dit aantal, terwijl het aantal betaalde medewerkers in de bibliotheken juist een tegengestelde beweging maakt, of zich – in het meest positieve scenario – stabiliseert. Voor het benoemen van een van de oorzaken roept 'bibliotheekprofessor' Frank Huysmans de kredietcrisis (*die begon in 2007 – red.*) in herinnering. 'Als gevolg hiervan werd er behoorlijk bezuinigd op onder andere het budget van de bibliotheken. Tussen 2010 en 2015 is het aantal betaalde bibliotheekmedewerkers zo'n 25% kleiner geworden.' Ook de focus van een groot aantal wethouders had zijns inziens invloed. 'Hun wens was vooral om zo veel mogelijk vestigingen open te houden of de bibliotheek op school te realiseren. Dat betekent méér geld voor gebouwen en collecties, en minder voor personeel.'

Is in die context de inzet van al die vrijwilligers dan niet juist extra waardevol?

'Als aanvulling wel, maar vrijwilligers kunnen nooit de vakkrachten vervangen. Voor het eigenlijke bibliotheekwerk is nog steeds een professionele opleiding nodig. Het is een groot verlies dat die gespecialiseerde studies, zowel op mbo-, hbo- als wo-niveau, in Nederland zijn verdwenen. In Midden-Europa en Scandinavië moet je echt een vakopleiding hebben gevolgd om in de bibliotheek actief te mogen zijn. Denk bijvoorbeeld ook aan het geven van cursussen. Om die goed te kunnen geven, moet je voldoende kennis van zaken hebben over de werking van het menselijk brein. Ofwel: hoe je nieuwe kennis en vaardigheden aanleert.'

Informatiesamenleving

In januari 2021 werd Huysmans herbenoemd als bijzonder hoogleraar aan de UvA, alleen heeft de leerstoel nu een nieuwe naam: '*Information Society, with special regard to the transformation of public libraries*'. Onder de vorige naam (*Informatiesamenleving, in het bijzonder de transformatie van openbare bibliotheken*) was hij vanaf 2005 verbonden aan de afdeling Mediastudies (faculteit der Geesteswetenschappen) en sinds 2021 aan de UvA-afdeling Communicatiewetenschap van de faculteit der Maatschappij- en Gedragswetenschappen. Naast die organisatorische verschuiving en de naamswijziging is er nóg een verandering. Meer dan voorheen staat de belangrijke rol centraal die de moderne bibliotheek vervult bij de veranderingen in maatschappelijke communicatie- en informatiestromen.

'Vanuit mijn achtergrond, communicatiewetenschap en sociologie, dekt dit beter de lading, maar ook vanuit persoonlijk perspectief ben ik blij me meer te kunnen richten op het belang

Foto: Jacqueline van der Kort

Hoogleraar Frank Huysmans:
'Als aanvulling zijn vrijwilligers nuttig, maar zij kunnen nooit de vakkrachten vervangen. Voor het eigenlijke bibliotheekwerk is nog steeds een professionele opleiding nodig. Het is een groot verlies dat die gespecialiseerde studies, zowel op mbo-, hbo- als wo-niveau, in Nederland zijn verdwenen.

Foto: privécollectie Els Rademaker

Els Rademaker, gepensioneerd leidinggevend bibliothecaris:
'Veel bibliotheektaken vragen achtergrondkennis, en die hebben vrijwilligers niet, tenzij ze een gerichte opleiding gevolgd hebben.'

van de bibliotheek vanuit maatschappelijk oogpunt en als cruciale informatievoorziening voor het goed functioneren van onze democratische samenleving.'

Omdraaiing van perspectief

'De informatie in de samenleving wordt steeds digitaler, en het zijn de bibliotheken die de landelijke en gemeentelijke overheden ontzorgen. In tv-spotjes over de digitale overheid wordt rechtstreeks verwezen naar de bibliotheek als eerstelijnsinformatievoorziening. Er is daar ook veel deskundigheid in huis, en veel (vooral oudere) mensen zijn hiermee goed geholpen. Maar realiseer je wel dat het adequaat reageren op het stijgend aantal hulpvragen ook een grote opgave voor de bibliotheken betekent. Daar hangt een prijskaartje aan!'
Net als destijds president Kennedy bij zijn inauguratie in 1961 (*'Ask not what your country can do for you, but what you can do for your country'*) pleit Huysmans voor omdraaiing van perspectief. 'De overheid zou zich moeten afvragen wat de samenleving nodig heeft, en daar de subsidie aan bibliotheken op moeten aanpassen, in plaats van te beknibbelen op het budget.'
En daar ligt eigenlijk ook de grootste pijn: het gevaar dat met de groei van het aantal mensen dat bereid is zich enthousiast en 'om-niet' in te zetten voor het reilen en zeilen van de bibliotheek, bijna automatisch het aantal professionele krachten vermindert. 'Want het kan immers ook met vrijwilligers.' Dat die vrijwilligers er zelf plezier in hebben, weet hij van nabij. 'Mijn moeder is taalmaatje voor iemand uit Eritrea, en mijn vader is actief in de buurtbibliotheek.'

Financiële belangen

'De inzet van vrijwilligers kan zeker waardevol zijn, maar alléén als aanvulling op de vakmatige kern die onmisbaar blijft. Bovendien moet er ook iemand van het bibliotheekpersoneel worden vrijgemaakt voor de begeleiding van de vrijwilligers.' In de

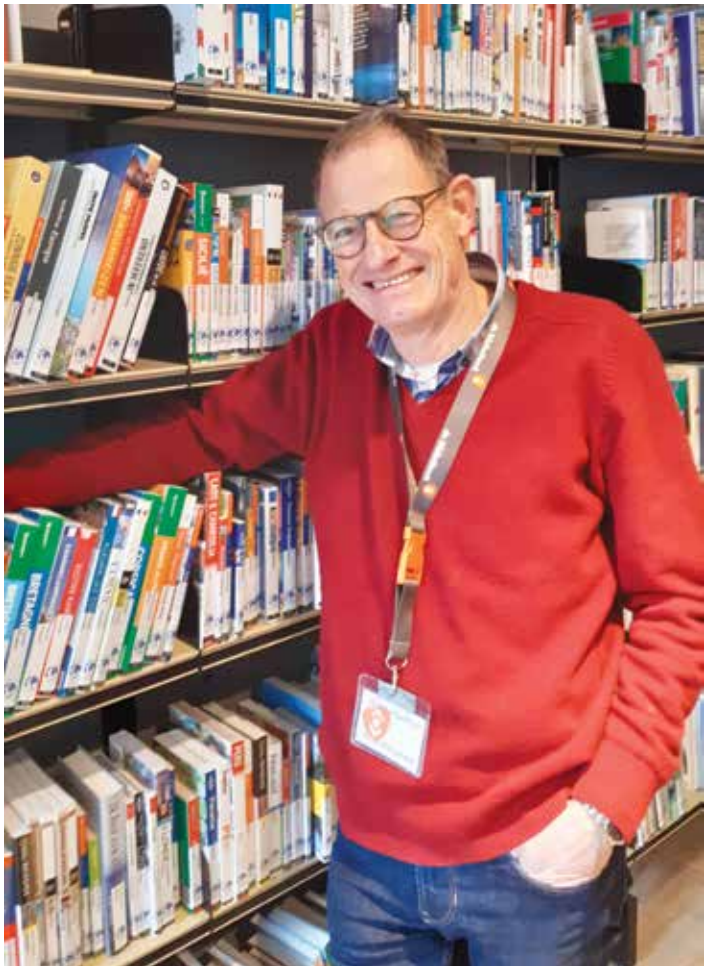

Foto: Bibliotheek Uithoorn

Bibliotheekvrijwilliger Martin van Dalen:
'Dat bibliotheken kunnen blijven doordraaien, mede dankzij de inzet van onbezoldigde krachten, is toch mooi.'

bibliotheekcultuur heerst van nature onvoldoende strijdlust om op te komen voor de eigen (financiële) belangen, vindt Frank Huysmans. 'Bezuinigingsmaatregelen mogen niet leiden tot ontprofessionalisering!' Ter argumentatie benoemt hij de groeiende groep Nederlandstalige vijftienjarigen die moeite heeft met lezen. 'In die context is het des te betreurenswaardiger dat de specialisatie tot jeugdbibliothecaris is verdwenen. Ook de leesmotivatie is hier heel wat minder dan in de ons omringende landen, voornamelijk doordat daar de bibliotheek positiever wordt gewaardeerd. In Nederland hoor je soms negatieve geluiden, als "de bibliotheek heeft haar langste tijd gehad", "wij gaan alleen nog digitaal lezen" of "mijn kleindochter wil alleen een iPad". Misschien is het onze handelsgeest, maar we zijn hier te sterk geneigd het nieuwe (te) snel te omarmen en daardoor waarderen we soms onvoldoende wat er al is. Een goed bibliotheeknetwerk dat een belangrijke rol speelt in de informatiemaatschappij, daar moeten we zuinig op zijn.'

Els Rademaker

'Ik ben zelfs nog van vóór de Bibliotheek en Documentatie Academie', begint Els Rademaker, gepensioneerd leidinggevend bibliothecaris bij de Overijsselse Bibliotheek Dienst. 'Mijn studie was bij het Opleidingscentrum Vereniging Openbare Bibliotheek, een combinatie van studie en stage. In september 1968 was mijn eerste taak het herinrichten van de jeugdbibliotheek.'
Dat er in de loop der jaren veel veranderd is, begrijpt ze. 'Maar niet altijd ten goede! Toen de bankencrisis uitbrak, werd het beroep van bibliothecaris behoorlijk "uitgehold" door de van overheidswege genomen bezuinigingsmaatregelen. En daar bleef het niet bij. Ook de opkomst van de ICT had gevolgen. Wederom werden de bibliotheken geacht financieel in te leveren. Er was immers niet zo veel persoonlijke assistentie meer nodig; dankzij de automatisering konden de bibliotheekbezoekers bijna alles zelf.'
Dat dit een misvatting is, illustreert Els aan de hand van een aantal specifieke bibliotheektechnische vaardigheden, zoals het maken van titelbeschrijvingen, catalogusbeheer en het indelen van de informatieve boeken volgens een vaste systematiek. Het is van wezenlijk belang dat je een boek op de juiste manier beschrijft, want zo wordt het makkelijker vindbaar voor de klanten. Dat beschrijven vraagt achtergrondkennis, en die hebben vrijwilligers niet, tenzij ze een gerichte opleiding gevolgd hebben.'

Rechtlijnig

Dat ook de collectievorming geen vast onderdeel meer is van het eigenlijke bibliotheekvak vindt ze eveneens jammer. 'Ik denk soms met heimwee terug aan de plattelandsbibliotheek West-Overijssel waar de lokale boekhandel ons de nieuwe boeken bracht die we een paar weken mochten houden om te beoordelen. Daarna konden we beslissen welke we wilden kopen. Het collectioneren gebeurt nu centraal, deels gebaseerd op aanschaffen uit het verleden, deels met de gedachte dat alle bibliotheken nu toch hetzelfde willen kopen.' Dit lijkt een behoorlijk rechtlijnig uitgangspunt, maar ook zelf maakt ze soms gebruik van rechtlijnigheid, zij het op een ándere manier. 'Ik heb een analyse gemaakt van waar geen vrijwilligers zijn en waar wel. Trek een denkbeeldige lijn van boven naar beneden. Links plaats je alle commerciële bedrijven die hun eigen geld verdienen en zogezegd ondernemer zijn. Daar vind je geen enkele vrijwilliger. Aan de andere kant van de lijn staan de organisaties waarvan de overheid vindt dat ze niet zo bijdragen aan de economie, maar daar ben ik het niet mee eens. Deze organisaties zijn ook ondernemend, maar hebben wat financiële steun (subsidie) nodig. Hier zijn grote scharen vrijwilligers aan de slag. Zoals in de zorg- en de culturele sector. Ook bij bibliotheken. Het gevaar schuilt hem in een verschuiving van méér taken in de richting van vrijwilligers ten koste van het eigenlijke bibliotheekwerk dat uitgevoerd moet blijven worden met vakinhoudelijk geschoolde mensen. Dat geldt overal. Ik kan ook geen vrijwilligerswerk bij mijn kapper gaan doen omdat ik het zo leuk vind om met mensen te praten zonder dat ik daarvoor een opleiding heb gevolgd.'

Google-religie

Met lede ogen ziet ze een grote groep bijna pensioengerechtig-

den – vakkundig opgeleid – vertrekken uit de bibliotheekwereld. 'Sommige vernieuwende geluiden jagen me schrik aan. Zoals het voorstel om de systematische opstelling van boeken af te schaffen. Hiermee verdwijnt dan ook meteen de serendipiteit waardoor mensen spontaan soortgelijke boeken in de kast zien staan die voor hen wellicht ook interessant zijn.' Ook de opmerking dat tegenwoordig 'alles simpelweg op Google te vinden is' inspireerde haar tot het schrijven van een column op de website van Bibliotheekblad over de 'afgod' (Google) die door de wereld waart. 'Om gericht informatie te kunnen zoeken én vinden, heb je vaak een bepaalde basiskennis nodig. Daarmee kun je vaak nét even wat verder doorgraven. In die "diepere" lagen van het internet kom je niet automatisch terecht. Vóór de komst van internet hadden wij in de bibliotheek een schatkamer aan informatie, gevormd door naslagwerken en achtergrondcollecties.'

Kookboeken

'In de negentiende eeuw werden de eerste bibliotheken opgericht, zoals dat toen heette, voor het Nut van het Algemeen, ter ontwikkeling en verheffing van het volk', duikt ze, wat ludiek, nog even in het verleden. 'Vaak een initiatief van vermogende (vaak alleenstaande) dames die voldoende gefortuneerd waren en niet de behoefte hadden om veel geld te verdienen. Maar dit is al lang geleden, en inmiddels is de bibliotheek een volwaardig instituut. Opmerkingen als "boeken kun je ook kopen op Marktplaats" beschouw ik als alarmerend, want de bibliotheek voorziet in zo veel méér. Vrijwilligers brengen vast allemaal hun eigen kwaliteiten mee, maar soms schieten die toch wel eens tekort. Zo hoorde ik ooit als antwoord op de vraag "Heeft u hier ook Turks Fruit?": "Kijkt u maar even bij de kookboeken."'

Denken 'buiten de box' is Els Rademaker niet vreemd. Bij haar voor de deur staat een goed gevulde minibieb waar leesliefhebbers regelmatig boeken uithalen en ook komen brengen. 'Ik denk al over bijbehorende activiteiten, zoals voorleessessies hier op het grasveld voor mijn deur.'

Ze snapt ook goed dat vrijwilligers zich aangetrokken voelen om in de bibliotheek actief te zijn.

'Maar de andere kant van de medaille is minder rooskleurig, namelijk hoe meer vrijwilligers, hoe meer de overheid meent financieel achterover te kunnen leunen. En zie daarbij niet over het hoofd dat het ook tijd kost om een vrijwilligersprotocol op te stellen en duidelijke roosters te maken om de continuïteit te waarborgen. Dat vraagt ook professionaliteit.'

Martin van Dalen

Sinds een aantal jaren vervult Martin van Dalen, samen met een vaste compagnon, de maandagochtend (en begin van de middag)-shift in bibliotheeklocatie Uithoorn, tijdelijk gevestigd in een voormalige schoenenwinkel in verband met de nieuwbouw die in de loop van 2022 in gebruik wordt genomen.

'Als wij deze uren niet aanwezig zouden zijn, had de bibliotheek niet zo vroeg kunnen openen. Tussen 11 en 13 uur zijn er nog geen betaalde krachten, maar tijdens deze zogeheten "selfservice-tijden" kunnen mensen al wel boeken komen inleveren en halen. En dat geldt ook voor alle andere dagen. Juist dankzij de inzet van die enthousiaste vrijwilligersploeg is onze relatief kleine bibliotheek zes dagen per week open van 11 tot 18 uur. Ter vergelijking: in Franse dorpjes is dat soms één middag per week, en de andere dagen mag je je boeken inleveren bij de bakker.'

Kriebels

Eerder al was Martin van Dalen op een andere manier betrokken bij deze bibliotheek.

'In de lokale krant las ik een advertentie voor een bestuurslid. Als vierjarig jongetje ging ik al enthousiast naar de bibliotheek, dus deze oproep trok mijn aandacht.'

Veel bibliotheken voeren actief campagne om vrijwilligers te werven.

Hoewel het bestuurslidmaatschap (waarvan een paar jaar als voorzitter en als aanspreekpunt voor de gemeente Uithoorn) hem aansprak, had hij verwacht meer inhoudelijk betrokken te zullen zijn, bijvoorbeeld bij het aanschafbeleid. 'Maar het was vooral het grootboek van inkomsten en uitgaven dat ik in handen had.' Na zes jaar hield het bestuurslidmaatschap op, vanwege de statuten. Met zijn huidige takenpakket – zoals reserveringen in de kast zetten en boeken opruimen – is hij op zich tevreden. 'Ik begin bepaalde namen en ook bijbehorende gezichten te kennen. Pas geleden kwam een jongedame, heel spontaan, demonstreren dat ze al kon voorlezen uit een boekje. Het is toch een prachtige ontdekking als je in die krabbels een woordenpatroon ziet. En wat leuk dat ik daarvan deelgenoot kon zijn.'

Nee verkopen

Naast de positieve kanten van het vrijwilligersvak is er ook een keerzijde. 'Ik heb een strikt afgebakend takenpakket. Zo mag ik bijvoorbeeld mensen die hun pasje zijn vergeten niet even snel helpen om via de computer toch hun boeken te verlengen. Ze moeten dus wachten tot er een betaalde medewerker is. Nee moeten verkopen vind ik dan vervelend en niet servicegericht.' Hoewel Martin van Dalen snapt dat het voor bibliotheken misschien 'griezelig' kan voelen om meer taken toe te vertrouwen aan vrijwilligers, wijst hij ook graag op de levens- en werkervaring die zij vaak met zich meebrengen. 'Bibliotheken zouden dit veel meer moeten aftasten, om daarvan vervolgens meer te kunnen profiteren.' Zelf werkte Van Dalen onder andere als jurist, waarvan een paar jaar als advocaat, en bij een pensioenfonds. 'Sinds 2016 ben ik huisman, oppasopa en actief informatietoevoeger op Wikipedia.' Tel daarbij op de nodige leeservaring ('ik lees niet graag fictie, maar des te meer informatieve boeken. Mijn net uit de bibliotheek gehaalde boeken betreffen de Koude Oorlog, maatschappelijke veranderingen door de Eerste en Tweede Wereldoorlog, de spoorwegen en Frankrijk').

Takenpakket

Tegelijkertijd verbaast hij zich soms over het snel uitdijende takenpakket van de bibliotheek.
'Schoenmaker houd je bij je leest.' Het lijkt een grappige uitdrukking in de tijdelijke setting van een voormalige schoenenwinkel, maar Martin van Dalen bedoelt het serieus. 'Boekgerelateerde taken of het ter beschikking stellen van werk- of studieplekken. Zulke zaken lijken me in een moderne bibliotheek oké. Ook het Taalhuis vind ik een uitstekend initiatief. Maar fungeren als verlengstuk van de overheid? Het aanmaken van een QR-code is heel specifiek, en hoort toch niet automatisch tot het takenpakket van de bibliotheek? De sector zou zich veel meer moeten afvragen: "kunnen wij dit?" en vooral ook "willen wij dit?" Laaggeletterdheid, dáár ligt een taak van de bibliotheek. Er wordt steeds minder (goed) gelezen in Nederland, en dat is jammer. Bij ons in de bibliotheek komt wekelijks een mevrouw van 80+ voorlezen. Zij doet dat met groot plezier en heeft er ook een enorm talent voor.'

Maatschappelijk nut

Nóg een reden waarom Van Dalen ervan overtuigd is dat de inzet van vrijwilligers in de bibliotheek een goede zaak is, ligt op financieel vlak. 'Als gevolg van alle coronamaatregelen krijgen we onherroepelijk de rekening gepresenteerd en volgen er bezuinigingen, óók voor de bibliotheken. Dat deze als instituut kunnen blijven doordraaien, mede dankzij de inzet van onbezoldigde krachten, is toch mooi.' Zelf hoopt hij nog lang betrokken te blijven. 'De kleinkinderen zijn de belangrijkste concurrentie; zij vragen ook tijd. Maar ik voel me maatschappelijk nuttig als ik maandagmiddag naar huis ga. Want mede dankzij de inzet van vrijwilligers hebben wij heel ruime openingstijden in Uithoorn.'

Naschrift redactie

In Bibliotheekblad 6-2022 komen nog meer bibliotheekvrijwilligers aan het woord.

De Vlaamse digitale

Het Vlaamse bibliotheeksysteem vormt een van de grootste bibliotheeksystemen ter wereld. Waar gaan de openbare bibliotheken heen nu hun eengemaakte bibliotheeksysteem zo goed als klaar is? (Begin 2023 zullen alle bibliotheken aangesloten zijn.) Bibliotheekblad vroeg het aan de bibliothecarissen van Brugge en Brussel, en aan Cultuurconnect.

TEKST: ELSELIEN DIJKSTRA • ILLUSTRATIES: CULTUURCONNECT / DENKSCHETS.NL

De Vlaamse bibliotheeksector legde een indrukwekkend parcours af op het gebied van automatisering en digitalisering. Bijna alle Vlaamse openbare bibliotheken zijn nu aangesloten op het eengemaakte bibliotheeksysteem. Deze mijlpaal werd op 15 maart gevierd door meer dan 300 enthousiaste bibliotheekmedewerkers uit 173 bibliotheken tijdens Connect & co, de jaarlijkse *Diensten-dag voor bibliotheken* die Cultuurconnect organiseerde in het congrescentrum ICC in Gent over de digitale dienstverlening van de bib. Cultuurconnect ondersteunt lokale bibliotheken en cultuur- en gemeenschapscentra bij hun digitale innovatietrajecten.

Van spaghetti naar lasagne

Joachim Pohlmann, de kabinetschef van de Vlaamse minister voor cultuur Jan Jambon, verbeeldde in zijn openingsspeech de ontwikkeling met een mooie metafoor: van een ingewikkelde spaghetti (van meer dan 60 verschillende gekoppelde bibliotheeksystemen) transformeerde de sector zijn systeem naar een eenvoudige lasagne van één bibliotheeksysteem, één website, één lenersbestand en één titelbestand in het door OCLC ontwikkelde Wise. De eindstand van de aansluiting op het eengemaakte bibliotheeksysteem eind 2021: 268 deelnemende bibliotheken, goed voor 1,9 miljoen actieve abonnementen, 20 miljoen uitleningen en 8,5 miljoen verlengingen. ‘Dat maakt het Vlaamse regionale bibliotheeksysteem tot een van de grootste bibliotheeksystemen ter wereld’, aldus Joachim Pohlmann. De allerlaatste stap in de collectieve aansluiting op Wise is de aansluiting van de 27 laatste bibliotheken. Zij draaien ieder op hun eigen systeem, daarom is er een ruime periode (tot 2023) voor die laatste toetreders uitgetrokken.

Wise Analytics

Dankzij de vernieuwde basisinfrastructuur zijn al veel Vlaamse innovaties gerealiseerd. *Mijn Leestipper* bestaat al een tijdje (lezers krijgen leestips op basis van de boeken die ze eerder hebben geleend en de interesses die ze hebben aangeduid). Alle aangesloten bibliotheken hebben nu een uniforme website met

Een dure en quasi onbeheersbare ‘spaghetti’ van meer dan zestig softwaresystemen werd opgeruimd en vervangen door een ‘lasagne’ met drie lagen.

snelweg ligt klaar

inlogmogelijkheden op Mijn Bibliotheek. En in de grote Vlaamse steden (Leuven, Brugge, Gent, Antwerpen) groeien de online leescommunities. In april komt het nieuwe IBL (interbibliothecair leensysteem) beschikbaar, waardoor leners zelf online titels kunnen aanvragen bij andere bibliotheken en magazijnaanvragen kunnen doen. Het wordt mogelijk om online lid te worden van de bib, en alle data van alle bibliotheken worden toegankelijk via Wise Analytics. Dankzij inzicht in die data wordt ook een nieuwe vorm van online marketing voor bibliotheken mogelijk.
Nu de grote droom van één systeem zo goed als verwezenlijkt is en het overgrote deel van de Vlaamse bibliotheken is aangesloten, komt er ruimte om verder te kijken naar de toekomst. Wat kan er nu allemaal? En welke richting willen Vlaamse bibliotheken op? Daarvoor wordt een nieuwe stuurgroep opgericht, vertelt Johan Mijs, directeur IT bij Cultuurconnect: 'We willen een stuurgroep oprichten van bibliothecarissen die strategisch over de toekomst nadenken en samen met ons een innovatieagenda gaan maken voor de komende drie jaar.'

Horizon

De nieuwe stuurgroep past bij de werkwijze van Cultuurconnect om toekomstige diensten voor bibliotheken te ontwikkelen. Gekozen is voor een coöperatiemodel. Iedere bibliotheek die een online dienst afneemt is automatisch coöperant. De stuurgroep maakt strategische keuzes en bewaakt de visie voor de hele sector, de stuurgroep kan projectgroepen oprichten die de strategische keuze vertalen naar een concreet project. Vervolgens schakelen zij een productgroep in die verantwoordelijk is voor de uitvoering van het idee. Wie er aan het stuur in de stuurgroep komen te zitten is nog niet duidelijk. Toch nemen we vast een voorschotje op welke toekomst er mogelijk in het vooruitzicht ligt voor de Vlaamse bibliotheken. *Bibliotheekblad* vroeg bibliothecarissen Koen Calis uit Brugge en Leen Lekens uit Brussel welke mogelijkheden zij nu zien dankzij het eengemaakte systeem. Ook Bart Beuten en Johan Mijs van Cultuurconnect geven hun visie.
Koen Calis merkt dat er dankzij de nieuwe landelijke infrastructuur meer ruimte komt voor een blik op de horizon. 'Dit is een kantelmoment', stelt hij. Koen Calis is al sinds het prille begin betrokken bij de eerste stappen richting het eengemaakte systeem. Hij schreef in 1995 zijn eindwerk aan de bibliotheekopleiding over het IBL (interbibliothecair leensysteem) en ziet de verwezenlijking ervan nu realiteit worden als lid van de stuurgroep Basisinfrastructuur Digitale Bibliotheek van Cultuurconnect.

Collectieve intelligentie

Koen Calis ziet vooral veel mogelijkheden door de schaalgrootte die nu is ontstaan. 'Omdat alle bibliotheken nu werken met hetzelfde systeem is het veel eenvoudiger geworden voor leveranciers om hun systemen te koppelen. We zien dat nu bijvoorbeeld al bij de gevangenisbibliotheken. Doordat we in een keer de GPDR-regels goed hebben geregeld, alles collectief hebben afgesproken met justitie, directies en de bibliotheken, hoeft nu niet elke gevangenisbibliotheek dat apart te regelen. Op dezelfde manier kunnen we veel procedures collectief gaan stroomlijnen, zoals de bestelprocedures bij boekhandels. Of wie weet op termijn een koppeling met de stedelijke boekhoudadministratie of het algemene burgerprofiel. Leveranciers kunnen daar nu oplossingen voor gaan maken, omdat ze nu duidelijk voor ogen hebben op welk systeem ze kunnen aanhaken.'
Op termijn ziet Koen Calis die gezamenlijke aanpak zich verder ontwikkelen tot een soort 'collectieve intelligentie' van de bibliotheeksector. 'We kunnen onze kennis hierdoor beter delen over onderwerpen, maar ook over ons vak. We kunnen collectief vragen gaan beantwoorden zoals "Hoe weet je of je collectie te groot of te klein is?" of "Wat zijn goede thrillers?" Maar ook de impact van bepaalde ontwikkelingen, zoals Covid, kun je meten door op Vlaams niveau te kijken: "Wie zijn er weggebleven?" of "Wat is de impact op de leenfunctie?" We kunnen deze vragen nu als sector opnemen en als sector antwoorden gaan formuleren. Hoe ga je om met maatschappelijke problemen zoals eenzaamheid, het klimaat, duurzaamheid? Dat kun je ook samen bedenken. Of samen cureren rond die thema's en collecties presenteren.'

Techniek en inhoud

De uitdaging in de toekomst ziet Koen Calis vooral op het gebied van het samengaan van techniek en inhoud. Vooral wat betreft het maken van inhoudelijke keuzes ziet hij de nood aan een collectief verhaal. 'We hebben als bibliotheken nu ook inhoudelijke ondersteuning nodig, meer richting consultancy. Die vraag gaat verder dan pure IT, daarvoor zijn ook mensen nodig die weten wat bibliotheken inhoudelijk nodig hebben. Een bibliotheekonderzoeksafdeling bij Cultuurconnect zou ideaal zijn, naar het voorbeeld van OCLC. Het risico is nu dat we als bibliotheken op IT-gebied minder slim zullen worden. Alle technische kennis is nu geconcentreerd binnen Cultuurconnect, maar we moeten lokaal ook voldoende knowhow hebben om onze lokale behoeften voldoende te vertalen naar de sector. Als er belangrijke dingen niet in het systeem passen, zullen we mondig genoeg moeten zijn om dat op de agenda te zetten. We zullen in Brugge onze verantwoordelijkheid nemen om te zorgen dat we die kennis levend houden, maar dat is wel een uitdaging voor ons als bibliotheek.'

Landelijke collectie

Leen Lekens, bibliothecaris van het Brusselse Muntpunt, verwacht dankzij het eengemaakte bibliotheeksysteem in de toekomst meer samenwerking. Bijvoorbeeld één regioreglement voor alle Brusselse bibliotheken, maar ook op Vlaams niveau: één Vlaams reglement. En misschien kan het in de verre toekomst nog verder gaan, droomt ze: 'Ik zou een pleidooi willen houden om voor iedereen zo veel mogelijk drempels weg te nemen en aan iedere

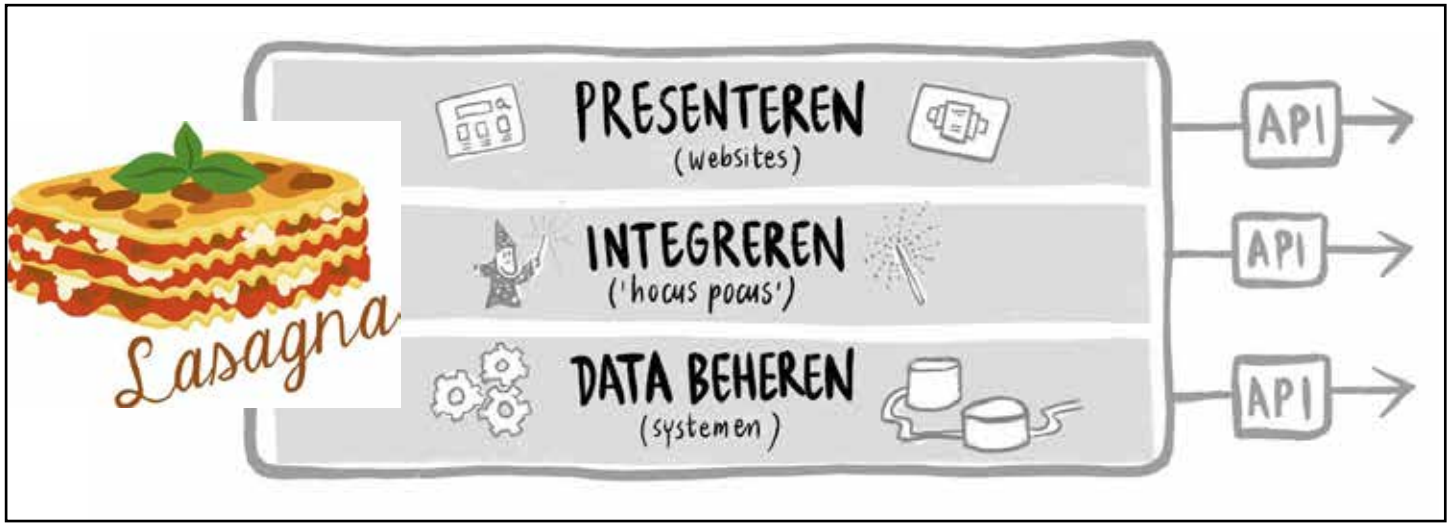
Vlaming hetzelfde pakket, een soort "olympisch minimum", aan te bieden. We zouden een landelijke collectie kunnen samenstellen waarin erfgoedcollecties en e-boeken zijn opgenomen. Zodat iedereen toegang heeft tot eenzelfde basispakket. Nu hangt het erg af van de gemeente waar iemand woont welk aanbod hij heeft.'
'Natuurlijk moet de focus op lokaal beleid en het aansluiten bij wat lokaal speelt niet verdwijnen', stelt Lekens. 'Er moet een evenwicht zijn tussen lokaal en landelijk. Om grote verschillen tussen kleine en grote bibliotheken te voorkomen, moeten we zoeken naar samenwerkingsverbanden die landelijk georiënteerde projecten en dienstverlening kunnen faciliteren. Grote bibliotheken redden zich wel', denkt Lekens. Maar ze voorziet in de toekomst wel een grotere behoefte aan inhoudelijke ondersteuning voor vooral de kleinere bibliotheken. Lekens vertelt dat een aantal bibliotheekdirecties van de grote en middelgrote Vlaamse steden sinds een paar jaar informeel samenwerkt in een groep die ze de G14 noemen. 'In eerste instantie ging dat veel over het implementeren van het EBS en hoe we elkaar daarbij konden helpen, maar gaandeweg kwamen daar ook andere innovatieve thema's bij, zoals een gezamenlijke programmatie, e-boeken, maar ook intervisie.' Lekens verwacht dat kleinere bibliotheken op termijn ook behoefte aan zulke samenwerking zullen hebben.

Data kruisen

'De aansluiting op het eengemaakte bibliotheeksysteem levert nu al meer regionale samenwerking tussen bibliotheken op', stelt Johan Mijs (IT-directeur van Cultuurconnect). Al 120 bibliotheken hebben een gedeeld lidmaatschap, waarbij klanten maar één keer lidgeld hoeven te betalen om in de hele regio te kunnen lenen. Ze moeten zich dan nog wel inschrijven in de verschillende vestigingen; 24 bibliotheken hebben daarnaast een gedeeld reglement; 65 bibliotheken gaan nog verder en hebben daarnaast een gedeelde financiële organisatie (leden kunnen bij regionale aangesloten bibliotheken boetes betalen, of bibliotheken financieren samen het transport van titels binnen de regio). 'Het systeem is hier een *driver* in', voegt Bart Beuten (algemeen directeur bij Cultuurconnect) toe. 'Het kán in dit systeem, het kan gemakkelijk, en plots zien we dat ambities die misschien al langer bestonden omgezet worden in acties. Het eengemaakt bibliotheeksysteem richt zich voornamelijk op de digitalisering van de klassieke basisfuncties van de bibliotheek', stelt Bart Beuten. 'Een vervolgstap kan zijn dat we ons ook gaan richten op de digitale ondersteuning van andere functies, zoals de verblijfsfunctie, levenslang leren, de belevenisfunctie, mediawijsheid, community building. Dat kan gaan over het ontwikkelen van aangepaste applicaties en het opleiden van bibliotheekprofessionals in digitale skills die ook voor deze functies belangrijker worden, tot het kruisen van de data uit verschillende systemen: mensen die interesse hebben in bepaalde titels kun je uitnodigingen gaan sturen voor bepaalde workshops of lezingen.'
Kun je met die data ook bibliotheekbeleid bepalen, zoals meer mensen in armoede bereiken? 'Als je al die gegevens verzamelt kan dat', antwoordt Bart Beuten. 'Dan verzamel je niet alleen gegevens over ontleningen, maar ook andere gegevens zoals wie je bereikt met je digidokters en digicoaches. Je kunt zien waar mensen wonen. Welke bibliotheekvestigingen staan daar? Welke collectie hebben die? Zo kun je heel gericht je beleid gaan bepalen ...'

Privacy by design

Johan Mijs stelt dat bibliotheken hun gemeenten ook sterker kunnen ondersteunen bij het ontwikkelen van specifiek beleid. 'Bibliotheken kunnen dankzij Wise Analytics kant-en-klare puzzelstukjes met informatie leveren aan gemeenten. Het is dan aan hen om die data te kruisen. Een gemeente die bepaald armoedebeleid wil voeren of daar onderzoek naar wil doen, kan hierdoor meteen over de juiste bibliotheekdata beschikken. Bibliotheken maken zichzelf hierdoor nog meer zichtbaar als maatschappelijk relevante actor met een enorm bereik.'
Over privacy en persoonsgegevens maken Johan Mijs en Bart Beuten zich geen zorgen. 'Bij het maken van de bouwstenen van Wise Analytics is heel veel tijd gegaan naar de vraag hoe we alle gegevens werkelijk konden anonimiseren, dat niets terug is te geleiden naar persoonlijke gegevens. Dat heet *privacy by design*. Dat passen we altijd toe wanneer we iets nieuws bouwen.'
Bart Beuten voorziet in de toekomst ook meer externe innovatie.

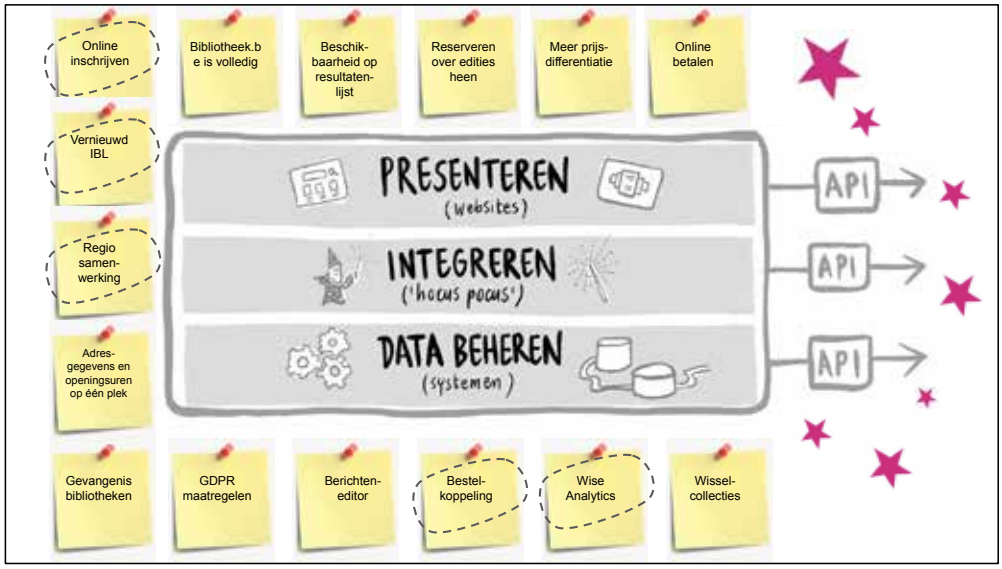

Vlaanderen is naar één bibliotheekwebsiteplatform gegaan (bovenste laag), naar één bibliotheeksysteem (onderste laag) met één lenersbestand en één titelbestand.

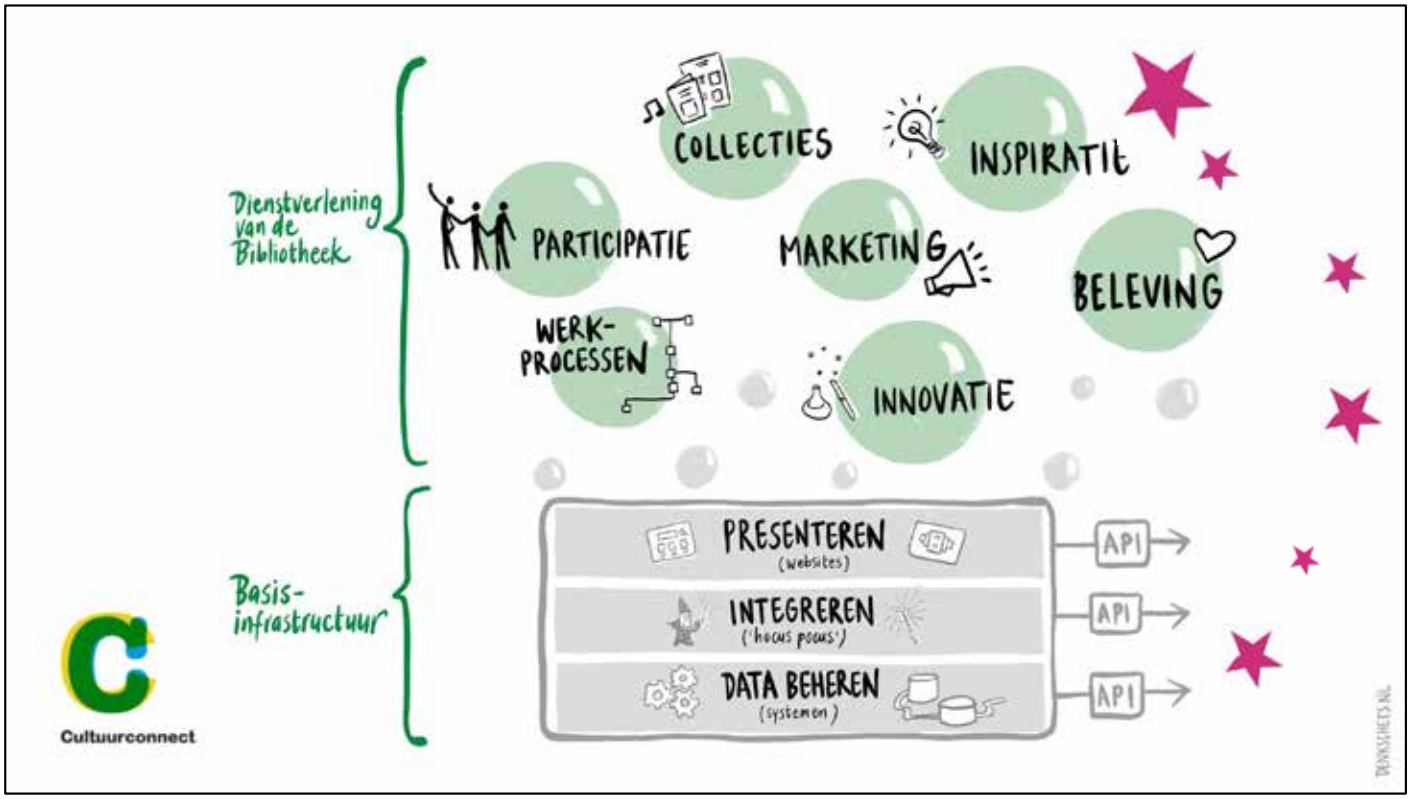
'We kunnen niet alles zelf doen. Het openzetten van onze infrastructuur kan allerlei partners, van onderwijs tot gemeentelijke diensten en bedrijven, op weg helpen om via die weg maatschappelijke waarde te creëren.' Hij denkt daarbij bijvoorbeeld aan het delen van gegevens over de digitale collectie met uitgevers die daar hun aanbod verder op door kunnen ontwikkelen. 'Het kan een impuls zijn om het aanbod op de markt van e-boeken verder uit te breiden.'

Ecosysteem

Volgens Bart Beuten zitten de commerciële belangen van bedrijven en de ideële functie van bibliotheken elkaar daarbij niet in de weg. 'Als bedrijven kunnen innoveren dankzij de data van bibliotheken, dan versterkt dat het culturele ecosysteem', aldus Bart Beuten.
In welke richting de Vlaamse bibliotheeksector verder zal gaan, dat is ongetwijfeld waar het debat in de nabije toekomst over zal gaan. 'De truc zal zijn om uit een grote poel van kansen te kiezen in een context van krimpende budgetten', stelt hij. 'Het zal wel een uitdaging worden', aldus Johan Mijs 'We hebben nu niet één maar driehonderd visies op wat een bibliotheek is. Om samen richting te kiezen, dat vergt meer oefening, het wordt spannend om samen tot een visie te komen.'

Door de 'vereenvoudiging' is er veel meer controle over de systemen en zo kan de middelste laag veel eenvoudiger worden en kunnen alle systemen makkelijker en duurzamer aan elkaar worden gekoppeld. Bovendien zijn alle bibliotheken in elke laag ook rechtstreeks aan elkaar gekoppeld zodat er veel makkelijker data en transacties gedeeld kunnen worden.

Er blijft veel werk te doen aan de *Basisinfrastructuur digitale bibliotheek*. Er zit nog heel wat in de pijplijn en de systemen moeten verder blijven evolueren.

CURSUSAGENDA

GO opleidingen

2022

JUNI

03/06	GO MEDIACOACH: INFORMATIESCHATTEN
03/06	INSTRUCTIEVAARDIGHEDEN
03/06	COÖRDINEREN VAN VRIJWILLIGERS
10/06	GO MEDIACOACH: INFORMATIE ORGANISEREN EN DELEN
10/06	INTRODUCTIE SHAREPOINT
17/06	MS365 / SHAREPOINT: SEARCH EN METADATA
17/06	GO MEDIACOACH: NEPNIEUWS EN DESINFORMATIE
24/06	GO MEDIACOACH: DIGITALE TOOLS / COPYRIGHT / WIKIPEDIA
01/07	GO MEDIACOACH: INFOMINDEREN EN SUCCESSEN BOEKEN
15/07	START GO SUMMERSCHOOL

GO opleidingen
school voor informatie

Meer informatie:
goopleidingen.nl/agenda
of 070-3512380

Waarom bibliotheek Landgraaf-Onderbanken al zes jaar zeer tevreden is over Actacom

‘In Nederland is er geen enkele partij die dit ook kan’

Al ruim zes jaar werkt bibliotheek Landgraaf-Onderbanken met ICT-partner Actacom. De bibliotheek met zestien medewerkers en vier vestigingen had ICT-capaciteit in huis, maar besloot toch om het uit te besteden. ‘Dat bleek een waanzinnig goede keuze.’

Het was eind 2016 toen de hoofdvestiging van de bibliotheek Landgraaf-Onderbanken ging verhuizen naar een nieuwe locatie, een vleugel van het gemeentehuis. ‘Dat was een uitgelezen moment om vooraf ook onze ICT-infrastructuur onder de loep te nemen’, zegt Marij Eijdems, tot voor kort directeur van de bibliotheek en sinds 1 april met pensioen. ‘De vraag was of we het wilden uitbesteden of niet.’ Eijdems en haar collega Magda Loupias hebben beiden een achtergrond in de ICT. Eijdems als programmeur/systeemontwerper bij het CBS, Loupias als systeembeheerder. De capaciteit hadden ze dus in huis. ‘Maar op de nieuwe locatie was er geen ruimte voor onze eigen server’, zegt Eijdems. ‘Bovendien werd het computerwerk steeds ingewikkelder, met een toenemende verstrengeling met het landelijke niveau. Daarnaast hadden we net een aanval van ransomware gehad, die we met moeite zelf hadden weten af te wentelen.’

Kennis van bibliotheken

Het werd dus uitbesteden. Met hun ICT-achtergrond wisten Loupias en Eijdems precies wat ze wilden en schreven ze zelf het programma van eisen. ‘We zochten een netwerkbeheerder die zowel de hardware als de software kon installeren’, vertelt Loupias. ‘Via een andere bibliotheek kwamen we uit bij Actacom. Want er zijn veel goede netwerkbeheerders in het land, maar we hebben geen andere gevonden die ook kennis heeft van bibliotheeksystemen, in ons geval V-Smart.’ Eijdems: ‘Bijkomend voordeel is dat Actacom ook samen met andere ICT-partijen de regie heeft, over bv. kopieerapparaten of betalingssystemen. Die moeten immers ook allemaal gekoppeld zijn.’

Proactief werken

Eijdems noemt de ontzorging ‘heerlijk’. ‘Ze zeggen wat ze doen en doen wat ze zeggen. Ze stemmen goed af, reageren snel en zijn ook proactief. Doordat ze het bibliotheeksysteem kennen, laten ze ons bijtijds weten wanneer we iets moeten veranderen.’ Loupias is daar ook erg blij mee. ‘Ik heb nog veel meer taken op mijn bordje, dus ik vind het fijn dat ze soms achter me aan zitten. Twee jaar geleden, vlak voor de pandemie uitbrak, hebben ze voor ons Office365 geïnstalleerd met de Acta365-schil eromheen, waardoor het voor ons makkelijk werken is. Perfecte timing, want zo konden we goed vanuit huis werken. En dit jaar vervangen ze voor ons alle hardware.’

Marij Eijdems

Pensioen

Over drie jaar gaat Loupias ook met pensioen. Een goed moment om te overwegen ook haar huidige taken met betrekking tot het bibliotheeksysteem aan Actacom uit te besteden. ‘Het is voor bibliotheken vaak een vraagstuk: besteden we de ICT uit of niet? Wat mij betreft is ICT net zo fundamenteel als de financiën. Dus tenzij je een grote bibliotheek bent met genoeg mensen is uitbesteden erg verstandig om te overwegen. Mensen in dienst moet je bijscholen en je moet er altijd zeker van zijn dat er genoeg back-up is. Met Actacom ben ik er zeker van dat dit goed is geregeld. Ook als ik straks met pensioen ben!’

Magda Loupias

De mediatheek van het Barlaeus Gymnasium

‘Alles mag hier, zo lang de leerlingen elkaar maar niet storen’

De mediatheek van het Barlaeus Gymnasium is veel meer dan alleen een collectie boeken. Het is het kloppend hart van de school waar leerlingen pauzeren, studeren, gamen en elkaar bijles geven. Er zijn ook veel computerplekken én leesclubbijeenkomsten om leesplezier te bevorderen. Op bezoek bij het Barlaeus.

TEKST: ANNEKE DE MAAT • FOTO’S: BARLAEUS GYMNASIUM

De mediatheek vervult een centrale rol binnen de school, vertellen Debbie Broekers en Janneke Blok die sinds twee jaar samen de mediatheek leiden. ‘We willen dat het een prettige verblijfsplek is voor leerlingen en docenten. En alles wat we aanbieden moet goed aansluiten op het onderwijs. Leerlingen kunnen hier ook een nietmachine of woordenboek lenen, en hun werkstuk printen. Kijk, die leerlingen komen tablets bij ons lenen voor de leerlingen die in quarantaine zitten.’
Het Barlaeus Gymnasium, dat in 1342 begon als Latijnse school, is een van de oudste scholen van Nederland. Sinds 1885 zit het in een statig neoclassicistisch gebouw aan de Weteringschans te Amster-

Debbie Broekers en Janneke Blok hebben de leiding over de mediatheek van het Barlaeus Gymnasium.

dam. Van buiten oogt het wat streng en grauw, maar van binnen is het aangekleed met vrolijke kleuren. De ruim opgezette mediatheek heeft met zijn stalen, goed gevulde boekenkasten een moderne, gezellige en inspirerende sfeer. Rond de bibliotheek liggen drie met 130 computers uitgeruste lokalen waar leerlingen zelfstandig kunnen werken en ook les krijgen. Vanaf halfnegen vallen de leerlingen binnen, strijken met hun mobiel in de hand in groepjes neer rond de tafeltjes, en komen naar de balie met vragen. 'In de pauzes zitten ze hier ook te gamen en te lunchen', zeggen Broekers en Blok. 'Alles mag hier, zo lang ze elkaar maar niet storen.'

'Young adult- en 'cross over'-literatuur

Het eerste wat ze deden toen ze twee jaar geleden de mediatheek van hun voorganger overnamen, was een nieuwe indeling voor de collectie in de kasten maken. Dat was een grote klus, maar het gaf ook veel inzicht in waar de hiaten in de collectie zaten. 'We hebben vooral veel nieuwe jeugd-, 'young adult'- en 'cross over'-literatuur aangeschaft, want we willen het leesplezier bevorderen. *Birk* van Jaap Robben is een voorbeeld van een 'cross over'-boek. Het is geschikt voor jongeren en volwassenen, omdat het meerdere lagen heeft en je het dus op verschillende niveaus kunt lezen.'
De collectie telt al meer dan 10.000 boeken en moet op de eerste plaats aansluiten bij de schoolvakken, schetsen ze. 'We hebben literatuur voor de leeslijsten van de talenvakken. Daarnaast bieden we veel informatieve boeken als bronnen voor werkstukken: van biologie, natuur- en wiskunde tot en met aardrijkskunde, kunst en geschiedenis. Vroeger was er een kast waarin *alleen* de boeken voor de leeslijsten stonden. We hebben die leeslijstboeken nu tussen andere boeken gezet. We willen de leerlingen inspireren om verder te kijken dan de leeslijsten en ze laten zien dat de schrijvers op de lijst nog veel meer boeken geschreven hebben. Voor jeugdliteratuur hebben we een speciale hoek ingericht.'
Het Barlaeus heeft behoorlijk wat beroemde schrijvers voortgebracht. Daarom is er een speciale boekenkast voor de boeken van oud-Barlaeanen, onder wie Eduard Douwes Dekker, Willem Frederik Hermans, Paulien Cornelissen en Hanna Bervoets. Er is een kast vol boeken over de geschiedenis van Amsterdam en een plank met graphic novels. Het topstuk van 'hun' collectie is voor Broekers en Blok het boek dat een Barlaeus-leerling maakte over muurankers in Amsterdam.

Boekentips van leerlingen

Hoe weten jullie wat leerlingen aanspreekt? 'We lezen krantenrecensies en volgen de media zodat we weten wat er in de maatschappij leeft. En we kijken op de websites van de boekhandels waar we boeken kopen. Verder vragen we leerlingen en docenten om ons tips te geven. Daarvoor doen we onder andere oproepjes in de Mediatheek Nieuwsbrief die we gestart zijn. En daar wordt gehoor aan gegeven! We hebben net op verzoek Leigh Bardugo's *King of Scars* en Sarah J. Maas' *A Court of Thorns and Roses* aangeschaft. We zien dat boekenseries het heel goed doen en dat leerlingen de boeken weer aanraden aan hun vrienden. We willen er samen met de leerlingen voor zorgen dat de collectie goed aansluit bij hun behoeften. We merken dat als leerlingen een serie mooi vinden op Netflix, ze daarna ook het boek willen lezen.'
Blok deed na haar bachelor Nederlands een master jeugdliteratuur: 'We leerden onder andere hoe jongeren lezen en hoe je lezen kunt stimuleren.' Naast de twee dagen die ze voor de Barlaeus-mediatheek werkt, maakt ze in opdracht van de Koninklijke Bibliotheek lesmateriaal voor Lezen voor de Lijst. 'De website lezenvoordelijst.nl is er voor leerlingen, docenten en bibliotheekmedewerkers. Leerlingen kunnen er hun leesniveau testen en boeken vinden die bij hun niveau aansluiten. We bieden bij veel boeken ook opdrachten aan. Het doel is het stimuleren van de literaire ontwikkeling. Het in de praktijk werken met leerlingen in de Barlaeus-mediatheek zorgt voor een goede wisselwerking.'
Broekers werkte na haar studie kunstgeschiedenis voor verschillende galeries en kunstenaars. Daar deed ze ervaring op met collectiebeheer- en registratiesystemen. Voordat ze naar het Barlaeus kwam – waar ze vier dagen per week werkt – was ze mediathecaris bij het Stedelijk Gymnasium Utrecht. 'We zijn lezers, maar we hebben geen klassieke bibliotheekopleiding. Toen we hier kwamen werken, hebben we een cursus Aura Library gedaan. Dat is het registratiesysteem dat we hier gebruiken. We zijn lid van de Beroepsvereniging Mediathecarissen Onderwijs. Via hun online platform en workshops doen we nieuwe kennis en ideeën op.'

Mediatheekwebsite en -app

Om de collectie toegankelijker te maken en het leesplezier te bevorderen, hebben Broekers en Blok al veel nieuwe activiteiten opgezet. Zo krijgen eersteklassers een ICT-les en een les met uitleg over het gebruik van de mediatheek. Ook heeft de mediatheek inmiddels een Aura Library-website en -app waarop je de collectie online kunt doorzoeken, en boeken kunt reserveren en verlengen. 'Die app vinden we heel belangrijk, want leerlingen hebben hun mobiel altijd bij de hand.' Verder is er nu een digitale nieuwsbrief en een Instagramaccount (@barlaeusmediatheek) met nieuws over boeken en boekentips van leerlingen, docenten en mediatheekvrijwilligers. 'We krijgen via Insta steeds meer volgers en ook berichtjes of ze boeken mogen verlengen.'
Aan de hand van de actualiteit maken Broekers en Blok thematafels, bijvoorbeeld voor de Week van de Poëzie en Paarse Vrijdag. Met de Barlaeus Leesclub zijn ze nog maar net begonnen. 'We hebben een editie voor de onderbouw en een voor de bovenbouw. Voor beide hebben we net de eerste bijeenkomst gehad. Er waren nog niet zo veel deelnemers, maar dat vinden we niet erg. Met een klein groepje in gesprek gaan is ook gezellig, en voor zowel de leerlingen als onszelf leerzaam. We zijn realistisch en volhardend. Het gaat ook door als er maar één leerling is! We houden het ook vrijblijvend. Je kunt meedoen per keer. We hebben met de sectie Nederlands afgesproken dat we in de bovenbouw-leesclub ook boeken van de leeslijst gaan bespreken. Het is voor de leerlingen een mooie manier om te leren reflecteren op en spreken over literatuur.'

Leesadvies

Soms vragen de leerlingen aan Blok en Broekers om leesadvies. 'Wat ons opvalt is dat ze bij het eerste boek dat we noemen al zeggen: "Ja, leuk dat ga ik lezen", terwijl wij dan nog met een hele hoop tips willen komen. Het is mooi te merken dat ze zo veel vertrouwen in ons hebben. We benadrukken wel altijd dat leessmaak iets heel persoonlijks is.'

De ondernemingsraad in de bibliotheek

‘Meer overleg noodzakelijk tussen RvT, de bestuurder en de OR’

Iedere organisatie groter dan vijftig medewerkers is verplicht om een ondernemingsraad te hebben. De bibliotheek dus ook! Hoewel medezeggenschap de gewoonste zaak van de wereld is, vinden de meeste processen op de achtergrond plaats. Tijd om het licht eens te laten schijnen op de ondernemingsraad. Waar houdt een ondernemingsraad zich mee bezig? En hoe is het om lid te zijn van de OR van een bibliotheek?

TEKST: DENISE HAGMEIJER • FOTO’S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

De ondernemingsraad heeft recht op informatie. Dat betekent grofweg dat de ondernemingsraad van de directeur-bestuurder alle informatie moet krijgen die nodig is voor het g

De medezeggenschap binnen een bibliotheek bestaat uit de Raad van Toezicht (RvT)[1], de directeur-bestuurder en de ondernemingsraad of personeelsvertegenwoordiging (bij bibliotheken met minder dan vijftig werknemers). Hierbij houdt de RvT toezicht op de besluitvormingsprocessen, neemt de bestuurder besluiten en geeft de ondernemingsraad raad, advies of instemming. De ondernemingsraad bestaat uit werknemers die namens het personeel overleg voeren met de bestuurder van de bibliotheek. Op deze manier heeft het personeel inspraak in het te voeren beleid van de organisatie. Deze inspraak is op 28 januari 1971 wettelijk vastgelegd in de Wet op de ondernemingsraden (WOR). Een ondernemingsraad heeft drie belangrijke rechten: adviesrecht, instemmingsrecht en initiatiefrecht. Daarnaast heeft de ondernemingsraad het recht op informatie.

Adviesrecht

Wanneer er belangrijke organisatorische of financiële besluiten moeten worden genomen binnen de organisatie, heeft de ondernemingsraad daarin adviesrecht. Het kan hierbij gaan om een reorganisatie, bezuiniging of een fusie. Maar ook bij grote investeringen moet de bestuurder de ondernemingsraad raadplegen voor advies. Het advies van de OR is niet bindend. Echter, wanneer het advies van de ondernemingsraad niet wordt opgevolgd, zal er wel een expliciete motivering aan dit besluit ten grondslag moeten liggen. Daarnaast geldt bij afwijking van het advies van de OR een opschortingstermijn van een maand. In deze maand kan de OR eventueel in beroep gaan bij de Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam. Gaat de OR in beroep, dan toetst de Ondernemingskamer of de ondernemer in redelijkheid tot het besluit is gekomen, bij afweging van alle betrokken belangen. Er wordt daarbij veel waarde gehecht aan het zorgvuldig doorlopen van het adviestraject. Is de informatievoorziening op orde? Hoe is er gereageerd op de OR-inbreng? Zijn gedane toezeggingen nagekomen? Hoe zit het met opgewekte verwachtingen? Daarnaast moet er op een redelijk tijdstip advies zijn gevraagd waardoor de OR ook wezenlijk invloed heeft kunnen uitoefenen.

Foto: Shutterstock

oed kunnen uitvoeren van de OR-taken.

Instemmingsrecht

De ondernemingsraad heeft instemmingsrecht wanneer besluiten moeten worden genomen over regelingen die betrekking hebben op personeel. Denk hierbij aan wijzigingen op het gebied van scholing, beoordelingsprocedures of veranderende arbeidsomstandigheden. Wanneer de ondernemingsraad niet akkoord gaat met het voorstel van de bestuurder, mag het voorstel niet in de voorgestelde vorm worden doorgezet.

Initiatiefrecht

Initiatiefrecht houdt in dat de ondernemingsraad ongevraagd advies mag geven aan de bestuurder van de bibliotheek op het gebied van organisatorische, financiële en sociale aspecten. De bestuurder moet na een ongevraagd advies minstens één keer met de OR overleggen voordat over het voorstel een besluit wordt genomen. Wanneer dit overleg eenmaal heeft plaatsgevonden, moet de bestuurder schriftelijk binnen een afgesproken tijdsbestek aangeven wat er besloten is.

Recht op informatie

De ondernemingsraad heeft recht op informatie. Dat betekent grofweg dat de ondernemingsraad van de bestuurder alle informatie moet krijgen die nodig is voor het goed kunnen uitvoeren van de OR-taken. Denk hierbij aan het jaarverslag, beleidsplannen, de begroting en de jaarrekening. Er moet minimaal twee keer per jaar een overlegvergadering tussen de ondernemingsraad en de bestuurder plaatsvinden over de huidige gang van zaken en aankomende veranderingen en resultaten. In deze vergaderingen wordt afgesproken hoe de bestuurder de ondernemingsraad in de besluitvorming zal betrekken.

Caroline ter Bocht (OBA)

Hoe ziet het lidmaatschap van de ondernemingsraad er in de praktijk uit? Caroline ter Bocht werkt als bibliothecaris bij de Openbare Bibliotheek Amsterdam en zet zich als eerste secretaris al twaalf jaar in voor de ondernemingsraad. Daarvoor is zij eveneens acht jaar secretaris geweest van de ondernemingsraad van Bibliotheek Zaanstad. ‘Het lidmaatschap van de ondernemingsraad is superinteressant. Je hebt als OR bepaalde rechten

Caroline ter Bocht werkt als bibliothecaris bij de OBA en zet zich als eerste secretaris al twaalf jaar in voor de OR.

Sebastian Slots is sinds september 2020 voorzitter van de OR bij de Bibliotheek Enschede.

Annegret Sterken is sinds tien jaar adviseur en cursusleider bij het Platform Medezeggenschap Bibliotheken.

en je krijgt belangrijke informatie eerder te horen. Sinds kort is de wet veranderd. Eerst moest een werknemer minimaal een jaar in dienst zijn om lid te kunnen worden van de OR. Nu is dat teruggebracht naar drie maanden.'
Caroline heeft acht uur per week beschikbaar voor haar werkzaamheden voor de ondernemingsraad. Dat is inclusief vergaderingen. Bij grote zaken kost het werk voor de OR soms meer tijd. Deze extra uren worden gecompenseerd. 'Onze OR vergadert elke maand. Voor deze vergaderingen heeft de ondernemingsraad een eigen notulist beschikbaar. We hebben één keer in de twee maanden overleg met de bestuurder en twee keer per jaar – in het voorjaar en het najaar – een gesprek met de Raad van Toezicht. De directeur zet grote overkoepelende beleidszaken uit. De sectormanager bedrijfsvoering is elke maand een uur in onze eigen vergadering aanwezig om deze zaken voor te bespreken, zodat de overlegvergadering met de directeur efficiënt verloopt. De OR-leden hebben recht op vijf studiedagen per jaar.'
Binnen de OR van de OBA is succesvol gebruikgemaakt van het initiatiefrecht bij het aanstellen van een vertrouwenspersoon en een bedrijfsmaatschappelijk werker. 'Medewerkers kunnen zich ziek melden omdat er sprake is van ziekte, maar ook omdat er arbeidsomstandigheden spelen die ziekmakend kunnen zijn. Eerst hadden we binnen de OBA een interne vertrouwenspersoon. Dat vonden we als OR niet handig in verband met belangenverstrengeling. We hebben ons toen hard gemaakt voor een externe vertrouwenspersoon en een bedrijfsmaatschappelijk werker. Medewerkers kunnen bij deze twee externe functionarissen terecht voor dit soort problemen. Wij zijn er als OR trots op dat we bijgedragen hebben aan hun aanstelling.'

Ook heeft de OR van de Openbare Bibliotheek Amsterdam regelmatig te maken gehad met onderwerpen waarop het instemmingsrecht van toepassing is. 'Zo'n zeven jaar geleden kwam de toenmalige directeur met een instemmingsverzoek voor het invoeren van beoordelingsgesprekken. Daar hebben wij als OR niet mee ingestemd. We vonden dat er sowieso eerst een goede gesprekscyclus moest worden opgezet, maar vonden ook dat er te veel haken en ogen zaten aan een systeem van beoordelingsgesprekken in de non-profitsector.'
De OBA is de grootste openbare bibliotheek van Nederland en heeft circa driehonderd medewerkers. De OR bestaat uit op dit moment uit acht leden. Het contact met de achterban is een aandachtspunt. 'Communicatie met de achterban blijft lastig', zegt Caroline. 'De intentie is er wel, maar het loopt soms anders door de waan van de dag. Het is voor ons allemaal natuurlijk niet onze volledige baan, het is een onderdeel ervan. Op dit moment houden we onze achterban op de hoogte van onze bezigheden via een blog dat iedere maand na onze eigen vergadering op intranet wordt geplaatst. Daarin wordt het personeel bijgepraat. Binnenkort hebben we onze eerste achterbanvergadering weer sinds twee jaar. Vóór corona organiseerden we deze vergaderingen met de achterban drie keer per jaar. Dat is er door corona bij ingeschoten. Je merkt tijdens deze vergaderingen wel dat sommige onderwerpen erg leven onder het personeel en andere onderwerpen totaal niet. Soms zijn de bedrijfsbelangen anders dan de personeelsbelangen. Wij proberen dan als OR een bruggenbouwer tussen personeel en directie te zijn. De OR heeft hierin ook een signaleringsfunctie. Tegenwoordig is onze overlegvergadering met de directie openbaar. Medewerkers kunnen daarbij als toehoorder aanwezig zijn.'
Voorheen waren niet alle afdelingen en teams even goed vertegenwoordigd in de ondernemingsraad van de OBA. 'De frontoffice-medewerkers waren voorheen wat oververtegenwoordigd in onze OR. Dat is nu anders. In deze OR zijn de verschillende afdelingen beter vertegenwoordigd. Ik hoop voor de toekomst dat die goede afspiegeling blijft en dat jonge(re) medewerkers zich aanmelden voor de OR. Er is weinig verloop onder de oudere werknemers – in onze sector is een veertig jarig jubileum geen uitzondering – terwijl jongeren vaker na een paar jaar weer weg zijn bij het bedrijf.'

Sebastian Slots (Bibliotheek Enschede)

Ook bij de Bibliotheek Enschede is er sprake van een actieve ondernemingsraad. Bij deze bibliotheek zijn 57 medewerkers in dienst. Daarnaast zetten zo'n honderd vrijwilligers zich in voor de organisatie. De OR bestaat uit vijf leden. Alle afdelingen zijn vertegenwoordigd in de OR. Sebastian Slots is sinds januari 2019 werkzaam bij de Bibliotheek Enschede als ICT-medewerker en mediacoach. Daarnaast is hij sinds september 2020 voorzitter van de OR, nadat hij het OR-lidmaatschap in april 2020 overnam van een collega die met pensioen ging. 'Mijn vader zat vroeger in de OR van zijn werkgever. Zijn enthousiasme voor het OR-werk werkte aanstekelijk. Het heeft ervoor gezorgd dat ik nu ook in de OR zit met de ambitie alles zo goed mogelijk te regelen voor het personeel. Het is mooi werk om mee te kunnen praten over besluiten. Heel dankbaar ook.'
Sebastian werkt gemiddeld twee à drie uur per week voor de OR. 'Onze OR overlegt een keer per maand. Als voorzitter heb ik ook eens per maand overleg met de directeur, die eens per twee

maanden bij onze vergadering aanschuift. Soms is er sprake van een rustige periode, dan kost het OR-werk niet zo veel tijd. Op andere momenten is het weer heel druk. Dan gaat er veel tijd naar het inwinnen van informatie.'
Eén keer per jaar vindt er een 'heidag' plaats: een dag waarop de directeur en de OR het jaarplan, verbeteringen en aandachtspunten bespreken. Contact met de Raad van Toezicht is er één à twee keer per jaar. 'Door corona liep het even anders, maar de bedoeling is dat we de Raad van Toezicht eens per halfjaar spreken', aldus Slots. 'De directie of het MT wil vaak sneller dan de OR kan. Soms moet de organisatie op de standpunten van de OR wachten. Dat gebeurt niet altijd, en dat kan een spanningsveld opleveren, maar dat houdt ons als OR scherp.'
De OR van de Bibliotheek Enschede maakt goed gebruik van zijn medezeggenschapsrechten. 'Op een bepaald moment gingen er veel collega's met pensioen, terwijl er te weinig nieuwe mensen werden aangenomen. Er was te weinig dekking. De OR is in actie gekomen met een advies aan de directeur. Zo kregen we voor elkaar dat er in plaats van één nieuw personeelslid drie nieuwe personeelsleden werden geworven.' Het adviesrecht wordt wel vaker met succes toegepast volgens Slots: 'De Gemeente Enschede is voornemens om een cultuurcentrum op te zetten. Dit zou gaan bestaan uit een theater, een poppodium en de bibliotheek. Wij vonden dat dit te veel financiële risico's kon opleveren voor onze bibliotheek, met alle mogelijke gevolgen van dien. We hebben toen negatief geadviseerd over deze plannen en gevraagd om meer financiële dekking voor de bibliotheek. Daarmee is de gemeente akkoord gegaan. De financiële risico's zijn nu afgedekt doordat de gemeente bijspringt.'
De OR van de Bibliotheek Enschede communiceert met zijn achterban door middel van nieuwsbrieven, jaarverslagen en via intranet, waar de OR op een pagina informatie met de achterban deelt.

Platform Medezeggenschap Bibliotheken (PVT)

Een organisatie die zich bezighoudt met de medezeggenschap in bibliotheken is het in 1983 opgerichte Platform Medezeggenschap Bibliotheken. Het platform heeft als doelstelling het versterken van de medezeggenschap in de bibliotheekwereld. Medezeggenschapsorganen als ondernemingsraden en personeelsvertegenwoordigingen uit de bibliotheekwereld kunnen zich bij het platform aansluiten om zo kennis, informatie, ideeën en ervaringen te delen en uit te wisselen via de website en de steun- en klankbordgroep. Deze steun- en klankbordgroep bestaat uit OR-leden en PVT-leden van grote, middelgrote en kleine bibliotheken en komt vier à vijf keer per jaar bij elkaar om te bespreken wat er speelt op OR-gebied en wat er nodig is om het werk goed te kunnen doen. Ook organiseert het platform jaarlijks een platformtweedaagse en cursussen op het gebied van medezeggenschap, zoals de cursus 'Nieuw in de OR' of de cursus 'Wat betekent de nieuwe Arbo-catalogus voor de OR'. Het platform heeft op dit moment 49 leden en is ondergebracht bij het KGCA, een scholings- en ondersteuningsinstituut voor ondernemingsraden.

Annegret Sterken

Annegret Sterken is sinds tien jaar adviseur en cursusleider bij het Platform Medezeggenschap Bibliotheken (platformbibliotheken.nl). 'Lidmaatschap van het Platform Medezeggenschap Bibliotheken is voor ondernemingsraden van bibliotheken interessant omdat het specifiek gericht is op de bibliotheeksector. Informatie wordt makkelijk uitgewisseld en het is interessant om te weten hoe het bij "de buren" gaat. Hierdoor hoeven ondernemingsraden niet zelf het wiel opnieuw uit te vinden bij actuele thema's, zoals nu speelt bij het hybride werken binnen bibliotheken, of bij de invoering van de nieuwe cao.'

Volgens Annegret groeit de bibliotheek van een sterke ondernemingsraad. 'Bestuurders zijn bereid om goede medezeggenschap te organiseren. Zij willen de ondernemingsraad of personeelsvertegenwoordiging meenemen in de ambities en plannen, maar dit is niet de taak van een ondernemingsraad. De bestuurder moet de OR om raad vragen. Wat is het probleem, de reden voor die vraag? Vraag duidelijk om instemming of advies. De bestuurder beslist op basis van informatie. Een goede bestuurder organiseert ook kritisch geluid. Wanneer de ondernemingsraad kritisch mag zijn, wordt de besluitvorming beter en geeft dat de organisatie kans om te groeien. Bestuurders hebben veel vrijheid, mits zij de medezeggenschap serieus nemen. Doen zij dit niet, dan kunnen er sancties opgelegd worden.'

Aandachtspunten voor ondernemingsraden in de bibliotheekwereld zijn de groeiende ambities van de bestuurders die gerealiseerd moeten worden met minder financiële middelen. Annegret: 'Hoe maak je ambities waar met minder middelen? Hoe krijg je voldoende gekwalificeerd personeel op de werkvloer? Geldstromen veranderen. Tegenwoordig worden minder subsidies verleend vanuit de gemeentelijke instanties en wordt meer gebruikgemaakt van projectfinanciering. Hierdoor is er sprake van tijdelijke financiering in plaats van structurele financiering. Er zijn nu ook meer vrijwilligers werkzaam in de bibliotheek. Vrijwilligers zijn welkom als ze niet het werk verdringen van de bibliotheekmedewerker[2]. Soms ontlasten vrijwilligers de bibliotheekmedewerker helemaal niet, maar komen er juist extra taken bij. In deze tijd functioneert de bibliotheek als een soort educatieve huiskamer voor de samenleving, terwijl de focus vroeger meer lag op rust en informatie.' Er zou meer overleg plaats mogen vinden tussen de driehoek van Raad van Toezicht, de bestuurder en de OR. Annegret: 'Volgens de WOR zou er twee keer per jaar overleg moeten plaatsvinden tussen de Raad van Toezicht, de bestuurder en de ondernemingsraad. In de praktijk gebeurt dit vaak maar één keer per jaar.'

Hoewel er veel oudere werknemers lid zijn van ondernemingsraden, ziet Annegret ook een positieve tendens wat jongeren betreft. 'Op dit moment worden jongeren ook lid van de ondernemingsraad. Het enige nadeel is dat het verloop onder jongeren groot is. Zij wisselen sneller van baan dan oudere werknemers.'

Naschrift

1. In Bibliotheekblad 1-2021 en 4-2021 verschenen eerder artikelen over Raden van Toezicht in bibliotheken.
2. Zie ook het artikel over vrijwilligers in de bibliotheek op pagina 20 t/m 25 in dit nummer.

Hoe apotheker Albertus Seba zijn schatrijke rariteitenkabinet vereeuwigde

In de KB ligt het mooiste gekleurde exemplaar van een beroemd natuurhistorisch werk, getiteld: *Naaukeurige beschryving van het schatryke kabinet der voornaamste seldzaamheden der natuur*. Deze prachtuitgave getuigt van de enorme interesse voor natuurlijke zeldzaamheden in de achttiende eeuw. Een interesse die veel nieuwe kennis teweeg heeft gebracht, maar ook onlosmakelijk verbonden was met de koloniale netwerken waarin de Republiek actief was.

TEKST: ESTHER VAN GELDER, CONSERVATOR OUDE DRUKKEN BIJ DE KB • FOTO'S: KB BEELDSTUDIO

In de achttiende eeuw was het verzamelen van zeldzaamheden uit de natuur enorm populair. Vooral exotische planten, dieren en mineralen waren gewild. De invoer van dit soort objecten werd mogelijk gemaakt door de koloniale handelsnetwerken waarin de Republiek actief was. Alleen al in de driehoek Amsterdam-Leiden-Haarlem waren meer dan 110 verzamelaars actief, veelal rijke kooplieden, regenten of geleerden. Zij stalden hun rariteiten uit in speciaal daarvoor vervaardigde kabinetten en kamers. Bekend waren de collecties van de Amsterdamse burgermeester Nicolaas Witsen en de Haarlemse zijdehandelaar Levinus Vincent. Ook stadhouder Willem V bezat een groot natuurhistorisch kabinet en een menagerie vol exotische dieren.
Maar de rijkste verzameling was te zien in de Haarlemmerstraat in Amsterdam, in het huis van de apotheker Albertus Seba (1665-1736). Seba was een van oorsprong Duitse apotheker die een groothandel in medicijnen bestierde. Hij leverde onder meer medicijnen aan de VOC en aan de hofapotheek van tsaar Peter de Groote in Sint-Petersburg. Met deze handel werd Seba niet alleen schatrijk, het leverde hem ook exclusieve toegang tot de zeldzaamheden die de VOC-schepen mee terugnamen uit Azië en Afrika.

Bezoekers van heinde en verre

Seba's kabinet was gevuld met duizenden tropische vlinders, kostbare schelpen, versteend koraal, opgezette vogels en zeldzame vissen, padden en reptielen in potten. Van heinde en verre kwamen bezoekers om het te zien. Er bestonden immers nog nauwelijks institutionele verzamelingen waar geleerden of andere liefhebbers de natuurlijke rijkdommen uit het buitenland konden leren kennen. Seba's kabinet was zelfs zo uitzonderlijk, dat diezelfde tsaar Peter de Grote het in 1716 liet aankopen om zijn eigen 'Kunstkamera' te verrijken. De apotheker slaagde erin om daarna een nóg grotere collectie aan te leggen.
De meeste particuliere verzamelingen vielen uiteen na de dood van hun eigenaar. Wat rest zijn de beschrijvingen in boeken en brieven, en soms een veilingcatalogus (waarin te zien is wat voor exorbitante prijzen werden neergeteld voor vlinders en schelpen in die tijd). Seba echter, wilde zijn collectie vereeuwigen en liet duizenden objecten tekenen door professionele kunstenaars. Hij publiceerde de gravures met nauwkeurige beschrijvingen in een vierdelig werk op groot formaat, getiteld *Locupletissimi rerum naturalium thesauri accurata descriptio. Naaukeurige beschryving van het schatryke kabinet der voornaamste seldzaamheden der natuur* (Amsterdam: Janssonius van Waesberge e.a., 1734-1765). Dit werk telt maar liefst 444 gravures, en er werkten zeker dertien kunstenaars aan mee.

Zeldzame gravure-esthetiek

De KB heeft een bijzonder mooi exemplaar van dit boek in haar collectie. Hierin zijn alle 444 kopergravures zorgvuldig van kleur voorzien door ene J. Fortuyn uit Den Haag, misschien wel voor de stadhouder zelf, wiens bibliotheek de basis voor de latere KB vormde. Door de prachtige kleuren wordt de zeldzame esthetiek van de gravures nog beter benadrukt. Zo zien we platen vol kunstig geordende schelpen of kleurige insecten. Deze prenten lijken directe weergaves van de kabinetladen waarin dit soort objecten waren opgeborgen: die werden vaak op vorm en kleur gesorteerd, deels bij gebrek aan een universele systematiek, maar vooral omdat de uitgestalde natuur bedoeld was om mee te pronken en Gods schepping te eren.
Een groot deel van de platen laat echter ook een andere compositie zien. Daarin hebben de kunstenaars hun best gedaan om de dode flora en fauna opnieuw leven in te blazen: slangen kronkelen zich rond planten, een vogelspin verorbert een vogeltje, jonge opossums piepen uit de buidelzak van hun moeder. Wanneer we het portret van Seba in zijn kunstkamer bekijken, zien we meteen hoe bijzonder deze manier van afbeelden is: het gros van de dieren werd namelijk bewaard in potten met alcohol, alleen vogels werden soms opgezet. Wie ooit alcoholpreparaten heeft gezien, weet hoe

weinig kleur en vorm er op den duur overblijft. Waarschijnlijk heeft Seba duidelijke aanwijzingen gegeven bij het afbeelden.

Bron van handelsnetwerken

Ook de teksten van Seba zijn bijzonder om te lezen. Nauwkeurig beschrijft hij daarin de wonderlijke verschijningsvormen van exotische natuur die geen Nederlander ooit had gezien. Ook wordt duidelijk hoe weinig Seba eigenlijk wist van de natuurlijke leefomgeving van de planten en dieren in zijn verzameling. Dat was de keerzijde van onderzoek doen op basis van dode natuur, al geeft het boek wel veel informatie over de herkomst van de objecten en vormt het daarmee een bijzondere bron voor de koloniale handelsnetwerken die achter de bloeiende verzamelcultuur schuilgaan.
Toen Seba in 1736 overleed, waren alleen deel 1 (over planten en dieren) en deel 2 (over slangen en andere reptielen) verschenen. Ondanks dat alle koperplaten gesneden waren, duurde het meer dan twintig jaar tot deel 3 (over vissen, schelpen en andere zeedieren) uitkwam. Deel 4 (over insecten) verscheen zelfs pas in 1765. De werkzaamheden van de latere redacteuren werden bemoeilijkt doordat het hele kabinet in 1752 was geveild, voor het astronomische bedrag van 24.440 gulden. Alle delen verschenen in twee edities: een in het Frans en Latijn, en een in het Nederlands en Latijn. Op die manier kende het werk een grote verspreiding en heeft het een grote invloed gehad op het werk van latere natuuronderzoekers.
En ook nu nog weet Seba's kabinet te inspireren. Toen het Nederlands Dans Theater in 2019 zijn zestigjarig jubileum vierde, baseerden de choreografen hun voorstelling *Kunstkamer* op de bonte composities van flora en fauna in dit boek (meer informatie via de verkorte link: tinyurl.com/bdafzz6e).

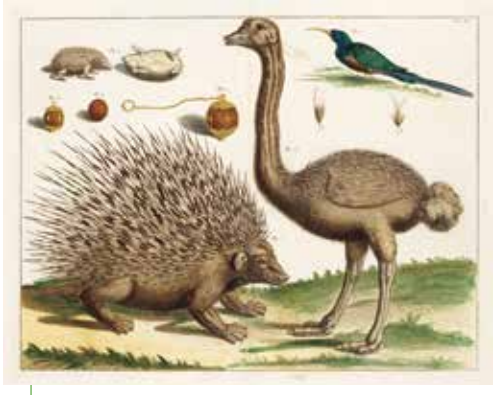
Naschrift

Volledige titel: Albertus Seba, *Locupletissimi rerum naturalium thesauri accurata descriptio. Naaukeurige beschryving van het schatryke kabinet der voornaamste seldzaamheden der natuur.* Vier delen. Amsterdam: Janssonius van Waesberge e.a., 1734-1765. (KW 394 B 26-29)
Verder lezen: Het mooi gekleurde KB-exemplaar werd in 2001 door de kunstboekenuitgever Taschen als facsimile op groot formaat uitgegeven (9780760782040), en in 2017 nog eens in het klein: Albertus Seba, *Cabinet of Natural Curiosities. The complete plates in colour 1734-1765* (978382281600). Op de website van de KB is meer te lezen over dit werk en ook een podcast te beluisteren. Verkorte link: tinyurl.com/msvaf66c

Werken in een Amerikaanse plattelandsbibliotheek (deel IV)

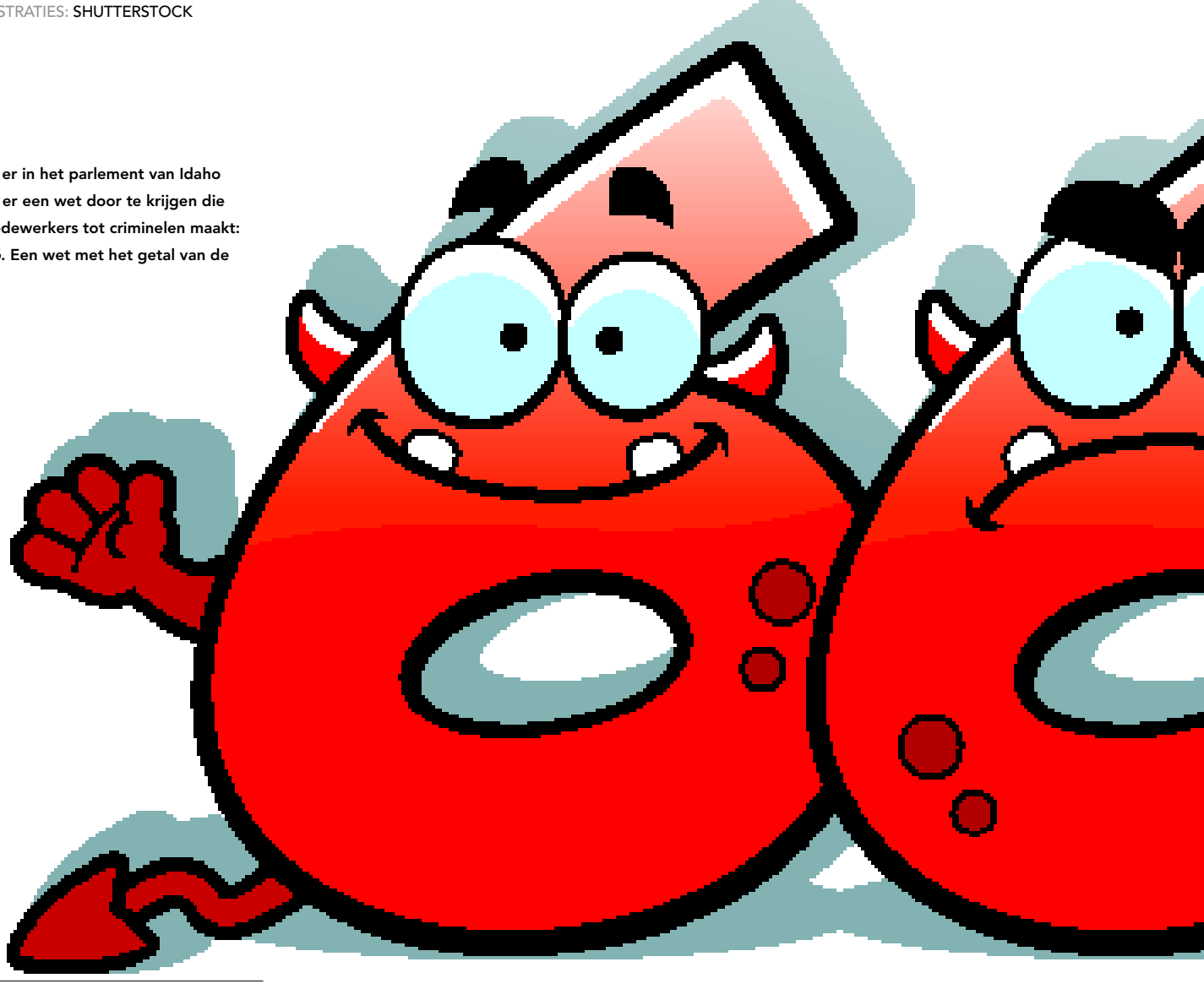
‘De bibliothecaris is een

Marjolein Lolkema werkte jarenlang in dorpsbibliotheken in Nederland (Zwartewaterland en Urk). Bijna vijf jaar geleden emigreerde ze naar de Verenigde Staten. Sinds de emigratie werkt ze in een kleine bibliotheek in Garden Valley, een dorpje in de staat Idaho. Deel I las u in Bibliotheekblad 10-2020, deel II in nummer 6-2021 en deel III in nummer 2-2022. In deze aflevering maakt ze zich grote zorgen over *House Bill 666*, een wet die bibliotheekmedewerkers tot criminelen maakt.

TEKST: MARJOLEIN LOLKEMA
FOTO’S / ILLUSTRATIES: SHUTTERSTOCK

Censuur of collectiebeleid?

Mijn eerste baan in de bibliotheekwereld was bij een plattelandsbibliotheek op Urk. Een zeer conservatieve omgeving. Er zijn mensen die conservatief gelijk stellen aan ‘benauwend’. Zo heb ik het daar niet ervaren. Een hechte gemeenschap, zo zou ik het liever omschrijven. Ik herinner me dat collega-bibliothecarissen graag de discussie met ons aangingen met betrekking tot het collectiebeleid. Dat in deze bibliotheek de boeken gelabeld werden met een extra groen bandje om aan te duiden dat het boek van een christelijke uitgeverij afkomstig was, werd gelijkgesteld aan het plegen van censuur. Nu moet ik daar wel eens om lachen. Met de huidige cancelcultuur is censuur aan de orde van de dag. Ik zie het ook hier in Amerika. Bibliothecarissen willen hier

Dit jaar wordt er in het parlement van Idaho gestreden om er een wet door te krijgen die bibliotheekmedewerkers tot criminelen maakt: *House Bill 666*. Een wet met het getal van de duivel.

criminele duivel!’

niets weten van censuur, maar op dit moment is er een discussie gaande (eigenlijk geen discussie, meer een advies waar tegenargumenten niet welkom zijn) over het boek *The Boy in the Striped Pyjamas* van John Boyne (vertaald als *De jongen in de gestreepte pyjama*). Het advies is het boek uit de collectie te verwijderen en de opvolger van het boek niet aan te schaffen, omdat het kinderen een verkeerd beeld geeft over de Holocaust. Mijn vraag: is dit censuur of collectiebeleid?
Idaho is een Republikeinse staat. Ze lopen niet voorop in de conservatieve wereld, maar zijn trouwe volgers. Voornamelijk van alles wat er in Texas gebeurt. Vraag iemand uit Idaho waar ze een hekel aan hebben, dan zullen ze vrijwel meteen antwoorden: ’te veel overheidsbemoeienis’. *Independence Day* is hier een van de meest belangrijke feestdagen. Het vieren van de vrijheid. Ze zingen gedurende het jaar, bij elke gelegenheid (van een schoolvoetbalwedstrijd tot een seniorendiner) het volkslied en kicken op het stukje tekst ’*Land of the Free*’.
Als bibliothecaris kreeg ik ineens te verduren wat die vrijheid betekent. En het maakte me enorm angstig. Machteloos, boos en beschaamd. Wat betekende die vrijheid als het alleen om vrijheid van een groep gaat, maar niet om vrijheid van iedereen?

Extreemrechts

In de staat Idaho zijn diverse extreemrechtse groeperingen. Alhoewel een vriendin van mij claimt dat ik deze groepen niet extreemrechts moet noemen, want dat zou polariserend zijn.
Ik houd mij liever bij de feiten. Als een kind mee-

Amerikanen zingen gedurende het jaar, bij elke gelegenheid (van een schoolvoetbalwedstrijd tot een seniorendiner) het volkslied en 'kicken' op het stukje tekst *Land of the Free*. Als bibliothecaris kreeg ik ineens te verduren wat die vrijheid betekent. En het maakte me enorm angstig.

doet aan een *STEAM*-activiteit (science, technology, engineering, art and math, red.) in de bibliotheek, een pannenkoek print in de vorm van een nazi-kruis en de moeder later zegt dat het totaal onschuldig is, dan denk ik er het mijne van. Polariserend of niet. Trump is nog steeds mateloos populair in Idaho. Veel dorpsgenoten adoreren Trump alsof hij God zelf is. Sinds de pandemie en de Capitool-rellen zijn de extreemrechtse groeperingen nog verder in opkomst gekomen. Niemand hier schaamt zich er meer voor dat ze het extreemrechtse gedachtegoed geweldig vinden. De federale overheid zijn boeven, de overheid in zijn algemeenheid is een criminele organisatie. Wetten zijn een inbreuk op het recht op vrijheid en zouden er niet moeten zijn. Als het ze uitkomt. Want tegelijkertijd willen deze groepen bewerkstelligen dat de staat Idaho een theocratie wordt, dat heel Amerika een theocratie wordt, met God aan de macht, Donald Trump. De Bijbel moet wet worden. En dan natuurlijk de Bijbel zoals zij die willen interpreteren.

House Bill 666

Dit jaar werd er niet alleen een wetsvoorstel ingediend dat abortus verbiedt en geld beschikbaar stelt aan degenen die hun medeburgers verklikken, maar ook werd er gestreden om een wet die bibliotheekmedewerkers tot criminelen maakt, House Bill 666. Toen ik de eerste keer over dit wetsvoorstel hoorde, dacht ik dat het een grap was. Dat bedenk je toch niet, *House Bill 666*. Een wet met het getal van de duivel. Maar al snel kwam ik erachter dat het bloedserieus was. Onder druk van extreemrechtse groepen hadden de '*lawmakers*' (wetgevers, zij bereiden in het Huis van Afgevaardigden (de Amerikaanse Tweede Kamer) de wetten voor, de senaat (Eerste Kamer), moet deze wetten dan afwijzen of aannemen) een voorstel gemaakt voor een wet die bepaalde dat bibliotheekmedewerkers die zich schuldig maakten aan het distribueren en beschikbaar stellen van obscene materialen, veroordeeld kunnen worden tot een jaar gevangenisstraf plus 1000 dollar boete.

De leden van het Huis van Afgevaardigden van Idaho begonnen ook gelijk een onderzoek in bibliotheken. In welke bibliotheken waren er obscene boeken die gevaarlijk waren voor kinderen en jongeren. Er ging een lijst rond. Een lijst die je standaard vindt bij extreemrechtse probleemzoekers. Een van de boeken die doelwit werden van deze groep was het boek '*The Perks of Being a Wallflower*' geschreven door Stephen Chbosky (in het Nederlands vertaald als '*De belevenissen van een muurbloempje*'). Het boek is op veel Amerikaanse scholen verboden in verband met een controversiële inhoud, maar jongeren kunnen het boek nog steeds lezen via de openbare bibliotheken.

Verzet

Gelukkig kwam er groot verzet tegen House Bill 666. Bibliotheekmedewerkers, maar ook ouders van kinderen die naar de bibliotheek gaan, schreven brieven aan hun volksvertegenwoordigers. Anderen gebruikten de telefoon om persoonlijk bij een volksvertegenwoordiger te ageren tegen dit voorstel. De strekking was: wanneer is een boek, een dvd, een audioboek, een e-book

Trump is nog steeds mateloos populair in Idaho. Veel dorpsgenoten adoreren Trump alsof hij God zelf is. Sinds de pandemie en de Capitool-rellen zijn de extreemrechtse groeperingen nog verder in opkomst gekomen.

obsceen? Neem de Bijbel, mag dit boek dan nog wel in een bibliotheek in de collectie staan? Wat als een kind Psalmen of de Hoogliederen leest. Wie bepaalt wat mag en niet mag. Als je minder overheidsbemoeienis wilt, waarom dan wel overheidsbemoeienis bij de opvoeding van je eigen en andermans kinderen?

Critical Race Theory

Tegelijkertijd met het voorstel voor House Bill 666 kwam er ook een voorstel om scholen te verbieden les te geven over de *Critical Race Theory*. Alhoewel niemand precies weet wat deze theorie inhoudt, zij wordt door extreemrechts graag gebruikt als munitie om leerkrachten in een kwaad daglicht te stellen. Voor Idaho kwam het erop neer dat de staat wil verbieden dat leerlingen les krijgen over wat de indianen is aangedaan (in Amerika is het *not done* om te spreken over indianen, het zijn *Native Americans*, of *Native Tribes*, maar ik ken geen goed Nederlands woord voor dit) of dat ze les krijgen over de geschiedenis van Afro-Amerikanen. De witte mens is alleen goed geweest (er zijn zelfs volksvertegenwoordigers die laten doorschemeren dat slavernij wenselijk is). Wat doe je als bibliothecaris als je te maken krijgt met deze uitdagingen. Je praat erover met collega's toch? Je wilt weten hoe andere bibliotheekmedewerkers hiermee omgaan. Stel dat de House Bill 666 wordt aangenomen, hoe voorkom je dat je wordt opgepakt en naar een gevangenis wordt gestuurd?

E-mailgroep

Sinds ik in Idaho in een bibliotheek werk, zit ik bij een e-mailgroep van collega-bibliothecarissen die verspreid werken in heel Idaho. We discussiëren over van alles. Welke knutselwerkjes kun je goed bij *Story Time* gebruiken. Er is een groep tieners in een bibliotheek die zich misdragen, hoe kun je het beste met ze omgaan. Een bibliotheeklid wil naar de publieke omroep kijken in de bibliotheek, hoe zit het met uitzendrechten – mag je dit doen. Dat soort vragen. Van alles en nog wat. Heel leerzaam vond ik het altijd. Er zaten echt goede discussies tussen …
Totdat een collega de volgende vraag stelde: 'Ik doe de aanschaf van dvd's in onze bibliotheek. Nu de *House Bill 666* eraan zit te komen, ben ik van plan om alleen nog dvd's aan te schaffen die onder de categorie G vallen (*General Audiences. This program is designed to be appropriate for all ages*). Alle andere dvd's ben ik van plan te saneren, om te voorkomen dat kinderen en jongeren deze dvd's via de bibliotheek beschikbaar krijgen. Wat gaan jullie doen.'

Censuur

Ik was een van de bibliothecarissen die reageerde. Mijn reactie: 'Ik ben van mening dat je dan meegaat in de censuur. Ik ben, als bibliotheekmedewerker, niet van plan om de opvoeding van kinderen die niet de mijne zijn op mij te nemen. Ik ben van mening dat het de ouders, de verzorgers, zijn die hun kinderen zelf moeten begeleiden. Dit betekent dat, indien deze wet aangenomen wordt, kinderen tot 18 jaar (totdat ze meerderjarig zijn en de wet niet meer geldt) altijd onder begeleiding van een ouder of verzorger in de bibliotheek moeten zijn. Om te voorkomen dat zij in aanraking komen met materialen die door een ouder of verzorger

De staat Idaho wil verbieden dat leerlingen les krijgen over wat de *African Americans* en *Native Americans* is aangedaan. Op de foto: een meisje voert een rituele dans uit tijdens het jaarlijkse *Julyamsh Powwow* festival in Coeur d'Alene, Idaho.

ongeschikt worden geacht (wat in dat geval betekent dat *House Bill 666* in werking treedt).'
Niemand weet hoe onze discussie in de openbaarheid kwam. Was het een bibliotheekmedewerker die het oké vindt dat de wet erdoor komt en hulp heeft gezocht. Of was het iemand van het Huis van Afgevaardigden die zich heeft voorgedaan als bibliothecaris. Of was het een buitenstaander die zich heeft voorgedaan als een bibliothecaris uit Idaho. Niemand die het weet. Maar al gauw ontving iedereen die in deze groep had gereageerd in deze discussie een dreigende e-mail. In verband met de Wet op openbaarheid moesten we binnen drie dagen al onze correspondentie over *House Bill 666* aan ondergetekende toesturen. De aanvrager was een man die woont aan de andere kant van het land. Ik zal netjes blijven en zijn gegevens niet openbaar maken. Ik had geen idee of hij dit werkelijk mocht aanvragen. En al snel ging de discussie hier dan ook over. Wie had een e-mail ontvangen, hoe moest je hierop reageren. Ik vroeg het een van mijn collega's en zij reageerde meteen met: 'Niet reageren, het is een *scam*, het is eerder gebeurd.' En toen maakte ik een grote fout. Ik waarschuwde de anderen dat mij was verteld dat het om een *scam* gaat. Anderen reageerden dat we wel verplicht zouden zijn om hem te geven wat hij wilde en dat het zeker niet om een *scam* ging. Doordat ik daar weer onzeker van werd, gaf ik aan de anderen door de beste man zeer serieus te nemen, dat het niet om een *scam* zou gaan.

Idaho Intellectual Freedom Committee

Een dag later kreeg ik bericht van het *Idaho Intellectual Freedom Committee*. Met de vraag of ik van de desbetreffende man een e-mail had ontvangen, en in dat geval, of ik hen wilde contacteren. Van hen kreeg ik het verzoek de informatie niet aan hem te geven, om zo veel mogelijk bibliotheekmensen te beschermen. De man staat bekend als 'de bonte hond'. Hij gaat van staat tot staat en valt bibliotheekmensen lastig. Provoceert bibliotheekmedewerkers, zet filmpjes online, zet persoonlijke gegevens van bibliotheekpersoneel online in de hoop dat protestgroepen bij hun huis gaan demonstreren. Mijn bazin had inmiddels het verzoek aan een advocaat doorgegeven.
Weer een dag later was er voor iedereen die erbij betrokken was een *Zoom meeting* georganiseerd. Er werden geen opnames gemaakt van de Zoom meeting, zodat iedereen in vrijheid kon spreken. Daar werd duidelijk dat een van de medewerkers uit een kleine bibliotheek, zonder advocaat, alle informatie had verstuurd. Dat bleek ook al snel. Want een paar dagen later kwam er een nieuwe e-mail van hem bij mij. Ik moest nu niet alleen mijn werk-e-mails aan hem geven, maar ook alle privé-e-mails, want wie weet had ik het wel over hem gehad in mijn privé-e-mails. Als bewijs voerde hij aan dat ik hem een scam had genoemd.
Mijn advocaat weigerde. Zij had allerlei jurisprudentie die zijn verzoek tegensprak. Zijn reactie? Nu wilde hij alles. Alle werk-e-mails die ik had verzonden sinds het wetsvoorstel was ingediend, al mijn privé-e-mails, welke aankopen ik voor de bibliotheek had gedaan in die periode, welke aankopen ik zelf had gekocht voor de bibliotheek en die de bibliotheek mij had vergoed, en mijn telefoon, zodat hij mijn telefoon kon doorzoeken op informatie.

Dit was voor ons het moment om heel erg te twijfelen om nog langer in Amerika te blijven. Als iemand zo'n haat toont, als er zulke wetten worden ingebracht die ervoor zorgen dat mensen je als een crimineel behandelen, als anderen de dupe kunnen worden van dingen die jij zegt, jij meent (ik voelde me beschaamd naar mijn bazin, mijn collega's, mijn echtgenoot), waarom dan nog blijven. Ik voelde me totaal hopeloos, machteloos. Maar mijn bazin zei: 'Ben je gek! Je blijft hier! Wat er ook gebeurt, wij vechten tot het einde voor je. Hij krijgt niets.'

American Library Association

En niet alleen mijn bazin gaf me support. *Het Idaho Intellectual Freedom Committee* nam meteen contact op met de ALA (*American Library Association*). En de *legislative librarian* van Idaho (de bibliothecaris die bibliotheekpersoneel vertegenwoordigt in de lobby bij de wetgevers) nam meteen contact op en gaf aan dat ook zij voor mij zouden vechten.
De ALA gaf informatie over de man. Duidelijk was wel dat ik gevaar liep voor *doxing*[1] en voor *exposing*; mij te kijk zetten op zijn kanalen. Maar ze hadden ook een duidelijk antwoord. Vecht agressief terug. Zet je advocaat aan het werk, en heb je geen advocaat, zorg dat je er een krijgt. Tot dusver had hij alleen nog grote bibliotheken aangevallen. Bibliotheken die standaard een eigen advocaat hebben. In Idaho test hij nu blijkbaar de kleine bibliotheken waar de meesten geen eigen advocaat hebben.
Ik ben dankbaar dat onze kleine bibliotheek al een tijd geleden heeft geïnvesteerd in een advocaat. 'Het is duur, maar belangrijk', zei mijn bazin erover. Op dit moment van schrijven heb ik geen idee hoe de stand van zaken is. De advocaat heeft het helemaal overgenomen. Ze heeft hem wel om de oren geslagen dat zijn verzoek om mijn privé-e-mails, mijn telefoon en zo nog heel wat van zijn verzoeken juridisch niet mogelijk zijn. Als hij nog steeds mijn werk-e-mails over het onderwerp 666 wil, dan moet hij daarvoor haar eerst betalen, omdat zij de info moet verzamelen en moet zwartmaken wat hij juridisch niet mag zien. Hij mag geen e-mails meer aan mij verzenden met verdere verzoeken, omdat ik niet de *custodian of information* ben.

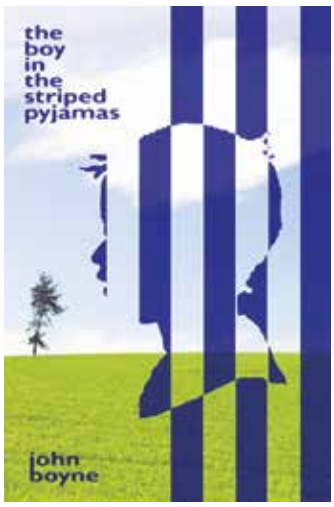
Obscene materialen

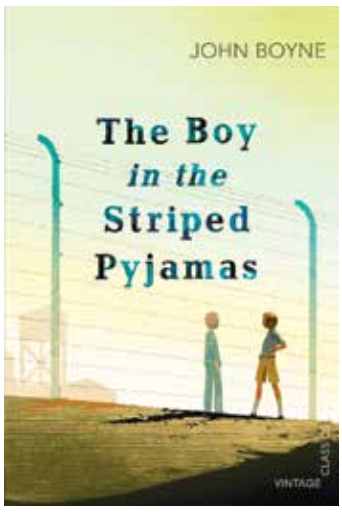
House Bill 666? Vrijdag 25 maart was de laatste dag dat de wetgevers het voorstel konden pushen naar de senaat. De senaat had er geen interesse in, maar maakte een deal met de wetgevers: zij mogen een commissie vormen die onderzoek gaat doen in bibliotheken naar welke obscene materialen te vinden zijn in de collecties, en dan gaat de *666* voor een jaar in een lade. De wetgevers hebben aan onze *legislative librarian* al laten weten dat ze over een jaar absoluut het voorstel opnieuw gaan inbrengen. Ik merk dat ik niet meer meedoe aan de discussies in onze groep. Mijn angst is nog te groot dat iemand weer iets ziet wat hij of zij niet leuk vindt. Ik weet dat het een inperking is, maar ik ben geen heldin. Ik ben gewoon maar ik. Blijven we hier. Ja, dat willen we toch wel erg graag. Want ondanks dat er griezelige mensen hier zijn, zijn er ook zo veel geweldige mensen. De support die je hier krijgt is geweldig, hartverwarmend. Mijn collega's zijn allemaal lieverds, enthousiaste bibliotheekmedewerkers, met ongeacht hun politieke achtergrond hart voor de zaak. We hebben hier lieve vrienden en genieten van de omgeving waarin we wonen. We zullen dan ook wel zien waar het schip strandt.
Beter ons richten op de leuke dingen van het werk. Een T*oddler Prom Dance*, de voorbereidingen voor het *Summer Reading Programma*, *Lego Club*, *Kids Movie* … Zal ik de film '*Turning Red*' van Disney laten zien of niet?

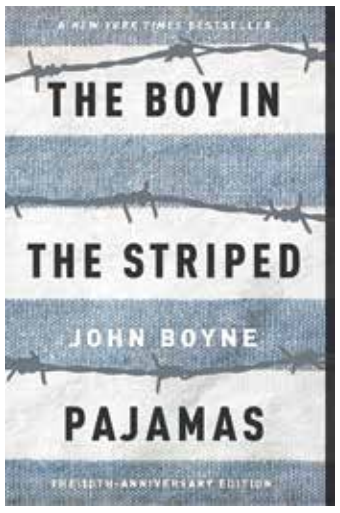
Naschrift

1. *Doxing* is de handeling waarbij identificerende informatie over iemand online wordt onthuld, zoals zijn of haar echte naam, woonadres, werkplek, telefoon, financiële en andere persoonlijke informatie. Die informatie wordt dan openbaar gemaakt – zonder toestemming van het slachtoffer. In Idaho is *doxing* niet illegaal. Wetgevers zijn er wel mee bezig. Zij zien ook dat dit de democratie tegenwerkt, maar voorlopig is er geen wet die *doxing* en *exposing* verbiedt. Wat opmerkelijk is omdat de privacy hier zo belangrijk wordt gevonden.

Censuur of collectiebeleid? Het advies is het boek *The Boy in the Striped Pyjamas* uit de collectie te verwijderen en de opvolger van het boek niet aan te schaffen, omdat het kinderen een verkeerd beeld zou geven over de holocaust …

Meer digitale slagkracht voor bibliotheken met nieuwe dienst

‘WebShare helpt bibliotheken om lokaal maatschappelijk relevant te zijn’

‘Bibliotheken helpen bij het bieden van maatschappelijk relevante content aan de inwoners van hun gemeente.’ Dat is het doel van de nieuwe digitale dienst WebShare van provinciale ondersteuningsinstelling Rijnbrink. WebShare maakt het mogelijk om content via een centraal livestream webinar of via een centrale themapagina te ontsluiten binnen de eigen lokale bibliotheekwebsite.

TEKST: ANNEKE DE MAAT • FOTO: RIJNBRINK

Remko Hekkers, marketing-communicatieadviseur bij Rijnbrink, legde samen met WebDesk Rijnbrink en een aantal bibliotheken de basis voor de nieuwe digitale dienst. Het idee voor WebShare werd geboren uit de ‘Rijnbrink Trendcurve’ die Rijnbrink in 2021 voor bibliotheken maakte. ‘We zagen 28 maatschappelijke trends die allemaal in andere fases verkeren. Sommige zijn nog aan het ontkiemen, andere zitten al in de ‘overwinning’- of ‘wasdom’-fase. De laatste twee fases zijn de trends die nu impact hebben, zoals digitalisering, participatie in de informatiesamenleving, privacy en de AVG, en ‘publieke plekken’ om graag en lang te verblijven, zowel online als offline.’

Acht miljoen gebruikers

Daarnaast zag Rijnbrink in de stelseluitdaging Gezamenlijke klantbenadering van de Netwerkagenda 2021-2023 het doel om te groeien van vier miljoen bibliotheek*leden* naar acht miljoen bibliotheek*gebruikers*. ‘Dat draait om het leggen van structurele verbindingen met inwonersgroepen die nu nog wat verder van de bibliotheek afstaan’, legt Hekkers uit. ‘Ook zagen we dat veel bibliotheken niet de digitale slagkracht hebben om zelf livestream-uitzendingen, webinars en community platforms op te zetten. Een aantal bibliotheken zet hier zeker stappen in, maar er zijn er ook veel die niet of beperkt beschikken over de

Remko Hekkers, marketing-communicatieadviseur bij Rijnbrink, legde samen met WebDesk Rijnbrink en een aantal bibliotheken de basis voor de nieuwe digitale dienst.

nodige kennis, tijd, middelen en mensen. WebShare speelt in op de trends die we zien én biedt tegelijkertijd een oplossing voor het feit dat nog niet alle bibliotheken voldoende digitale slagkracht hebben. Via WebShare kunnen wel honderd bibliotheken allemaal op hetzelfde moment via hun eigen lokale bibliotheekwebsite, met hun eigen 'look and feel', een webinar laten zien aan hun inwoners. Of ze kunnen de krachten bundelen en samen een thema- of campagnepagina opzetten en samen vullen met content.'
We willen een maatschappelijk-educatieve bibliotheek zijn, en relevantie is daarvoor essentieel, stelt Hekkers. 'Als je verbinding wilt met de inwoners van jouw gemeente, moet je inspelen op hun specifieke interesses en informatiebehoeften. Bijna alle bibliotheken in Nederland maken gebruik van het doelgroepen-segmentatieprogramma Mosaic (Whize). Dit geeft voor elf doelgroepen inzicht in wat hun "bovengemiddelde interesses" zijn. Via Mosaic krijg je dus inzicht in welke content relevant is voor de bewonerssamenstelling in jouw bibliotheekgebied, en op basis daarvan kun je maatschappelijk-educatieve content in allerlei vormen gaan ontwikkelen. Van webinars en community platforms tot en met campagnes.'

Rennen & Plannen

Een van de Mosaic-doelgroepen is *Rennen & Plannen*, schetst Hekkers. 'Dat zijn ouders die beiden werken, een dubbel inkomen hebben, en heel druk zijn met hun carrière en sociale leven. Hun bovengemiddelde interesse is "informatie over het opvoeden van kinderen en pubers". Ze hebben geen tijd om naar de bibliotheek te komen, maar er zijn wel digitale kanalen waarmee je ze kunt bereiken, zoals via een livestream-uitzending, webinar of online community platform over opvoeden. En dan komt WebShare om de hoek kijken. Want niet iedere bibliotheek kan dit allemaal zelf organiseren en beheren. Dat kost veel tijd en geld, en vraagt om expertise. Maar als een groep bibliotheken de handen ineenslaat rondom een bepaald thema, kunnen ze bijvoorbeeld vier keer per jaar via een centrale WebShare-pagina een webinar met topsprekers over het opvoeden van pubers aanbieden.' Een ander voordeel van WebShare is volgens Hekkers dat je zo'n serie webinars kunt aanbieden aan zowel je bibliotheekleden als aan inwoners die geen lid zijn. Daarna kun je een 'Abonnement 2.0' aanbieden: een abonnement voor een specifiek product of speciale dienst rond een thema. Bijvoorbeeld een abonnement 'Opvoedinformatie'. Zo kun je nieuwe groepen gebruikers aan je binden.

Positionering

Bovendien kun je terwijl je via WebShare samenwerkt met andere bibliotheken, juist je eigen positionering als maatschappelijk-educatieve bibliotheek versterken, vervolgt Hekkers. 'Je bent herkenbaar als de eigen vertrouwde lokale bibliotheek, omdat je de themapagina's en webinars aanbiedt vanuit je eigen website, en niet via Facebook of YouTube. Het wordt voor de inwoners van je gemeente duidelijk dat de bibliotheek meer is dan een collectie boeken. Je kunt je profileren als een plek voor (online) ontmoeten en persoonlijke groei.'
Rijnbrink zette het afgelopen jaar WebShare in binnen diverse inhoudelijke projecten waaraan samen met bibliotheken in Overijssel en Gelderland gewerkt werd. Er zijn inmiddels diverse WebShare-mogelijkheden. Zo gebruikt de Bibliotheek Salland de *WebShare Shop* voor *Bieb Online*. Via deze themapagina kun je zoeken in digitale bronnen, e-books lezen, apps downloaden voor je mobiel of genieten van mooie muziek en luisterboeken. Deze themapagina draait op de webserver van Rijnbrink en Rijnbrink houdt de content bij. Elke bibliotheek die deze shoppagina wil, kan die met WebShare via de eigen website ontsluiten.
Andere projecten waarbij WebShare is ingezet binnen Rijnbrink-projecten zijn: *WebShare Content Digitale Voorleestas, WebShare Streaming* 'Taal Werkt' en de *WebShare Campagne* 'Bieb Boys Zomerchallenge' om jongeren van 8-12 te stimuleren in de zomervakantie te lezen. Projectleiders van Rijnbrink ontwikkelden samen met bibliotheken de (dynamische) content en diverse bibliotheken in Gelderland en Overijssel ontsluiten deze nu via WebShare.

Pilot community platforms

Op dit moment werkt Hekkers aan een technische pilot om via WebShare een community platform te ontsluiten. Bijvoorbeeld rond thema's als opvoeden, huisdieren en een 35Plus Boekenclub. Rijnbrink is deze *WebShare Community* nog aan het testen. Het is nog niet mogelijk lid te worden van de themagroepen. Hekkers: 'We willen mensen de kans geven om elkaar via de bibliotheek te ontmoeten, zowel ín de bibliotheek als online. Mensen kunnen berichten en polls plaatsen. Het is een soort Facebook, maar geen commercieel platform met advertenties en datavergaring voor doorverkoop aan derden. We zorgen dat de privacy gewaarborgd is door het borgen van de data op de Rijnbrink-server.'
Hekkers hoopt dit jaar bij twee bibliotheken te starten met *WebShare Community*. Hij wil daarbij ook lokale maatschappelijke partners betrekken. 'Bij een community over opvoeden zouden we bijvoorbeeld kunnen samenwerken met kinderdagverblijven of andere organisaties die zich richten op opvoeden. Zij kunnen lid worden en ook content plaatsen. Zo breid je je samenwerkingsnetwerk als bibliotheek verder uit.'
Als de community platforms straks lopen, kunnen de Overijsselse en Gelderse bibliotheken zelf besluiten welke communities ze via hun websites willen ontsluiten. Het modereren moeten ze wel zelf doen, merkt Hekkers op. 'Maar ook hierbij kunnen bibliotheken de krachten bundelen. We kunnen een community platformgroep beschikbaar maken voor verschillende bibliotheken. Dan kunnen ook mensen vanuit verschillende gemeentes elkaar ontmoeten. En de bibliotheken kunnen het modereren van de groep dan samendoen. WebShare is niet gebonden aan een speciaal "content management website"-systeem, dus dat geeft ruimte voor toepassing van deze oplossing bij websites zoals Waas, Joomla of Drupal.'

Wil je meer weten over WebShare? Neem contact op met Remko: remko.hekkers@rijnbrink.nl

De Bibliotheek aan den IJssel en Rabobank slaan handen ineen

Een Digimaatje biedt hulp op tal van terreinen

Dionne Dinkhuijsen, directeur-bestuurder van de Bibliotheek aan den IJssel met Wesley Sturrus, directeur Dagelijkse Bankzaken bij Rabobank regio Zuid-Holland.

Het project Digimaatje wordt breed door de bibliotheken opgepakt. In Capelle aan den IJssel doen ze dat met veel enthousiasme met de buren: de plaatselijke Rabobank aan het Stadsplein. Beide zijn een structurele samenwerking voor drie jaar aangegaan met als doel om mensen uit Capelle en Krimpen aan den IJssel digitaalvaardig(er) maken in de veilige setting van de bibliotheek.

TEKST: ENNO DE WITT • FOTO'S: STEPHAN TELLIER

Dionne Dinkhuijsen begon in september 2021 als directeur-bestuurder van de Bibliotheek aan den IJssel. Daarvoor was zij werkzaam bij de Bibliotheek Bollenstreek waar zij verschillende functies vervulde, zoals programmamanager en directeur a.i. In de Bollenstreek deed haar bibliotheek al eerder een project in het kader van Digimaatje, maar zonder partner met financiële expertise. Dat laatste maakt in haar ogen nogal een verschil: 'Wat zo sterk is aan het project dat we hier in Capelle en Krimpen aan den IJssel doen, is dat we niet alleen een beroep kunnen doen op medewerkers en vrijwilligers met digitale vaardigheden, maar via de bank ook veel steun hebben van mensen met een financiele achtergrond. De medewerkers van de Rabobank hebben nu eenmaal andere competenties dan wij in de bibliotheek. Als iemand met een vraag komt die te maken heeft met digitalisering, maar ook een financieel aspect heeft, kunnen wij deze door deze samenwerking nu beter helpen.'

Start samenwerking

Dat de Bibliotheek aan den IJssel en de plaatselijke Rabobank samen iets zouden gaan doen lag voor de hand. Beide organisaties zijn letterlijk buren. De bibliotheek zit op het Stadsplein 39 en de Rabobank op Stadsplein 41 in Capelle aan den IJssel. Dinkhuijsen maakte kennis met Wesley Sturrus, directeur Dagelijkse Bankzaken bij Rabobank regio Zuid-Holland.
Dinkhuijsen: 'Onze eerste ontmoeting leverde meteen heel veel energie op. We wilden graag iets samen gaan doen. Daarna gingen we beiden enthousiast uit elkaar met de belofte om een vervolgafspraak te maken.' Toen ging het eigenlijk vrij snel. Het project werd zonder hindernissen of de noodzaak van compromissen op poten gezet en gelijk door de medewerkers van beide organisaties omarmd. 'Als aftrap werd ontbeten bij *Brownies & DownieS*,' zegt Dinkhuijsen, 'de lunchvoorziening in de bibliotheek. Daarna gaf een van onze digivaardigheidsmedewerkers een workshop en dat was de kick off. We ondertekenden de overeenkomst en zijn gestart.'
Sturrus had binnen zijn werkgebied al de nodige ervaring met bibliotheken en zag direct mogelijkheden: 'We hebben met de bibliotheek in Rotterdam samengewerkt bij meerdere initiatieven, waaronder workshops. Dit specifieke project is nieuw voor ons, maar we hebben al veel ervaring met het begeleiden van klanten op locatie. Die ervaring heeft de bibliotheek ook, dus dat viel makkelijk te koppelen aan de kennis en de gedreven medewerkers die we in huis hebben.'

Externe partner

Samenwerken met een externe partner ontstaat vaak uit verschillende motieven. Bibliotheekblad schreef eerder (nummer 1-2021) over de samenwerking tussen Bibliotheken Noord Fryslân en de ING-bank waarbij 'ING-servicepunten' in de bibliotheken ervoor zorgden dat de lokale voorzieningen in de dunbevolkte Friese gebieden intact bleven. Voor deze samenwerking ligt dat anders. Capelle en Krimpen aan den IJssel maken deel uit van de Randstad en het uitdijende stedelijke conglomeraat Rotterdam. Hier spelen dan ook andere overwegingen.
Dionne Dinkhuijsen: 'Er zijn steeds meer mensen die problemen krijgen met de steeds verder doordringende digitalisering. Of

Wesley Sturrus en Dionne Dinkhuijsen tijdens het tekenen van de samenwerkingsovereenkomst.

mensen die internet wel als iets positiefs zien, maar toch de finesse missen om er goed mee om te kunnen gaan. Het effect daarvan is al enige tijd merkbaar in onze bibliotheken. Zo wordt er veel gebruikgemaakt van ons Informatiepunt Digitale Overheid, en ook onze digitale spreekuren worden goed bezocht. Toch merkten we dat dat niet voldoende was om een probleem waar iemand tegenaan loopt echt grondig aan te pakken. Sinds de invoering van de corona-app weten veel mensen de bibliotheek te vinden voor vragen over de QR-codes, maar als je dan langer met deze mensen praat, ontdek je soms dat het niet alleen over een app of iets anders digitaals gaat, maar dat er een onderliggend probleem is. Dan heb je aan een kort spreekuur niet genoeg.'

Een bank is natuurlijk een commerciële instelling en een bibliotheek een maatschappelijke. Bijt dat elkaar niet?

Dionne Dinkhuijsen: 'De doorsnee bibliotheekbezoeker merkt vrijwel niets van het samenwerkingsproject. De bibliotheek hangt bijvoorbeeld niet vol met uitingen van de Rabobank. Op enkele producten, zoals flyers, staan wel logo's. De grote getekende samenwerkingsovereenkomst (zie foto, red.) staat nu nog bij Wesley en komt over een tijdje weer deze kant uit. Die zetten we hier dan wel neer, maar daar blijft het bij.'

Wesley Sturrus: 'De medewerkers dragen ook geen bedrijfskleding van de Rabobank. Binnen de bibliotheek is alles gebleven zoals het was. Dat heeft misschien te maken met onze bescheidenheid. We willen gewoon iets goeds doen. Alle aandacht die dat krijgt is leuk, maar niet het doel.'

Beperkte taalvaardigheid

Het beeld bestaat dat voornamelijk ouderen gebruikmaken van de digitale spreekuren en het Informatiepunt Digitale Overheid. Zij vormen inderdaad een belangrijk deel van de doelgroep, maar ook anderstaligen en laaggeletterden worden vaak geholpen.

Wesley Sturrus. 'Ik heb in de bibliotheek een workshop meegemaakt waaruit bleek dat laaggeletterdheid bij een bepaalde groep mensen een rol speelt. Deze mensen komen met een digitale vraag, maar als je ze test door een tekst ondersteboven aan te bieden hebben ze dat soms niet in de gaten.'

Dinkhuijsen: 'Deze groep mensen komt vaak met een vraag waar eigenlijk weer een andere vraag achter zit, bijvoorbeeld dat ze laagtaalvaardig zijn. Daarom leren we onze medewerkers dan ook deze problematiek te herkennen, te benoemen, concreet te maken en waar nodig door te verwijzen.'

Maar wat is een Digimaatje nou eigenlijk? En hoe komt de hulp tot stand?

Dionne Dinkhuijsen: 'Zie een Digimaatje als een digitaalvaardig, "warm" persoon die voor je klaar staat om je te helpen om digitaalvaardiger te worden. Dat kan een bibliotheekmedewerker zijn, een vrijwilliger of een medewerker van de Rabobank als het om digitale financiële zaken gaat. We nemen de drempel weg om hulp te vragen.'

Wesley Sturrus: 'In de bibliotheek bieden we een veilige omgeving, met medewerkers of vrijwilligers die je kunt vertrouwen. Mensen met wie je kunt oefenen en die je helpen digitale ervaring op te doen. Wat we nu samen zijn begonnen is ook niet voor een paar weken. Dat zou veel te kort zijn om een vertrou-

wensband op te bouwen. We hopen ook dat de deelnemers met vragen komen die ze normaal niet zouden durven stellen, juist door die vertrouwensband.'
Dinkhuijsen: 'Het kan ook een eenmalige relatief simpele vraag zijn. Bijvoorbeeld online een boeket bloemen bestellen. Het kan ook een langer traject zijn. De hulp is er in principe een x-aantal weken en het is mogelijk elkaar wekelijks in de bibliotheek te ontmoeten. Dit wordt individueel afgestemd tussen klant en Digimaatje.'

Hoe gaan jullie om met de privacy? Bankzaken zijn bij uitstek iets zeer persoonlijks?
Wesley Sturrus: 'In het begin blijft het vaak bij algemene vragen, maar je merkt dat, als er een vertrouwensband ontstaan is, mensen ook vragen of je samen met ze wilt inloggen, dan kom je in hun persoonlijke bankomgeving. Hetzelfde speelt bij inloggen op een e-mailaccount. Ook een omgeving die strikt persoonlijk en vertrouwelijk is. We beperken ons tot hetgeen passend is bij onze dienstverlening. We zullen het vertrouwen dat klanten in ons hebben nooit beschamen.'

Match

Voor het project kregen medewerkers van beide instellingen, maar ook vrijwilligers, een training. En er is natuurlijk een goede 'match' nodig tussen de 'digitale hulpzoeker' en het Digimaatje.
Dinkhuijsen: 'Een coördinator zoekt eerst uit wie bij wie past. Tot nu toe hebben we tien deelnemers aan een Digimaatje kunnen koppelen, maar we zijn pas sinds eind maart bezig. Er moeten natuurlijk nog veel meer matches komen.'
Sturrus weet nu nog niet hoeveel van zijn medewerkers worden gekoppeld aan iemand die hulp nodig heeft in de digitale wereld. Dat is afhankelijk van de vraag, maar een grove schatting durft hij wel aan: 'We rekenen per week op ongeveer een uur per medewerker voor iedere match. Bij ons hebben zich veertien medewerkers aangemeld, dus dat is al gauw veertien uur in een week.'

Dat de samenwerking voor de 'digitale hulpzoekers' voordelen biedt is duidelijk, maar hoe zit dat voor de bibliotheek en de Rabobank?
Dinkhuijsen: 'Door dit project komen onze leden, maar zeker ook onze bezoekers, steeds scherper in beeld. Daar kun je als bibliotheek je voordeel mee doen, door steeds gerichter op hun behoeften in te spelen. Verder merk ik dat door deze samenwerking voor ons nieuwe deuren opengaan. We komen met een interview in het *Business Magazine* van Capelle aan den IJssel. Daar kom je als bibliotheek niet snel in terecht. Door deze samenwerking wel.'
Sturrus: 'Voor de Rabobank past het allemaal uitstekend bij onze missie. Vanouds hebben de beide banken die ooit tot Rabo fuseerden, de Boerenleenbank en de Raiffeisenbank, zichzelf een belangrijke maatschappelijke rol toebedeeld die zich vooral richtte op de midden- en arbeidende klasse. We roepen heel stoer dat we een coöperatieve bank zijn, en dat moet je waarmaken. Je ziet het terug in het DNA van de medewerkers. Maar ook in onze missie: "*Growing a better world together*". Dat kinkt heel ambitieus, maar met elk lokaal initiatief leveren we hier al een bijdrage aan. Als we zeggen dat we de wereld beter willen maken, binnen onze invloedssfeer, dan past dit project heel goed bij ons.'

Als laatste: gaat de Bibliotheek aan den IJssel vaker samenwerken met externe partijen?
Dinkhuijsen: 'Dat is wel onze bedoeling. Zo starten we een samenwerking met de ANBO (Algemene Nederlandse Bond voor Ouderen, red.). We gaan samen vier activiteiten per jaar organiseren met een inhoudelijk thema voor ouderen. 16 juni is de aftrap met het onderwerp Levensfilosofie en goed ouder worden met André van Leijenhorst (psycholoog en expert in de psychologie van aangenaam en zinvol ouder worden, red.). Voor ons is de ANBO weer een nieuwe partner. We blijven altijd op zoek naar nieuwe mogelijkheden. Wat je wilt is een aantrekkelijk aanbod neerzetten en een fijne plek creëren om naartoe te gaan. Heel veel mensen kennen de huidige bibliotheek niet. Er heerst toch nog steeds de beeldvorming dat een bibliotheek alleen maar een gebouw is met veel boeken erin. We zijn met alle bibliotheken al een eind op weg, maar op dat gebied is er voor ons nog veel te winnen.'
Sturrus: 'We brengen onze contacten natuurlijk ook graag in contact met de bibliotheek. Waar het kan proberen we elkaar te versterken. Het mooie is dat hoe langer we samenwerken, hoe beter je elkaar leert kennen en weet wat je voor elkaar kunt betekenen. Hier gaan nog mooie dingen uitrollen, dat weten we in ieder geval zeker.'

Naschrift

De Bibliotheek aan den IJssel telt twee volwaardige bibliotheken: Capelle Centrum (Capelle aan den IJssel) en Bibliotheek Krimpen (Krimpen aan den IJssel). Verder is er een Kinderbibliotheek/Haal- en Brengpunt Capelle-'s Gravenland en het Haal- en Brengpunt Capelle-Schollevaar.

Links deelnemer de heer Gangaram-Panday en rechts Digimaatje Monique Bouterse-van Leiden van de Rabobank.

Joris Kemps, directeur-bestuurder Bibliotheek Almelo én Theater Hof 88

‘Zowel in de bibliotheek als in het theater vertellen we verhalen’

Joris Kemps is sinds een jaar niet alleen directeur van het kleine theater, maar ook van de bibliotheek van Almelo. Zijn dagen zijn gevuld met de bieb, zijn avonden met voorstellingen. Wat kunnen beide takken van de culturele sector van elkaar leren?

TEKST: ANNE VAN DEN DOOL • FOTO’S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Was je altijd al fan van de bibliotheek?

Ik ben van huis uit een enorme lezer, maar de afgelopen tien jaar is het er helaas minder van gekomen. Nu ik bibliotheekdirecteur ben, probeer ik dat weer meer op te pakken. Ik kom uit het Brabantse dorpje Helvoirt, met nauwelijks vijfduizend inwoners. Daar was geen bibliotheek, dus mocht ik samen met mijn moeder, broertje en zusje naar de bibliotheek in Vught. Ook reed er een bibliobus door de omgeving.

Toen ik ouder werd, ging ik op weg van de middelbare school naar huis vaak langs de bibliotheek. Tijdens mijn studie begon ik steeds meer boeken te kopen. Inmiddels hebben we thuis een ‘boekenkamer’. Hoewel boeken lenen goedkoper is, heb ik toch de neiging boeken te willen hebben. Ik ben nogal beeldend ingesteld: als ik een boek vastpak, komen er allerlei herinneringen naar boven. Die houd ik graag binnenshuis.

Wat wilde je worden toen je klein was?

Toen ik op de middelbare school zat, wilde ik graag geneeskunde studeren, want ik wilde huisarts worden. Vlak voor mijn eindexamen sloeg echter de twijfel toe: ik wilde als dokter graag mensen beter maken, maar bij veel mensen lukt dat niet. Ik had een wat geïdealiseerd beeld van het vak – zou ik wel kunnen omgaan met die harde werkelijkheid? Ik had me al ingeschreven voor de studie medicijnen, maar schreef me in overleg met mijn ouders en de decaan vervolgens weer uit.

Vervolgens moest ik me opnieuw oriënteren. Ik was altijd al enorm fan van muziek. Ik speelde al op jonge leeftijd trombone. Ik mocht zelfs langskomen op het conservatorium. Ik wilde alleen liever dirigent worden en niet alleen trombonist. Als ik dirigent werd, zou ik waarschijnlijk voor een dorpsorkest komen te staan, wist ik. Ik had talent en doorzettingsvermogen, maar ik wist niet of ik het geluk zou hebben voor een beroepssymfonieorkest te mogen staan.

Na een hele dag beroepskeuzetests maken, kreeg ik de uitslag: ik scoorde op alle interessegebieden boven de 95 procent. Dat was bijzonder, maar verbaasde mij niet: ik ben breed georiënteerd. Het hielp alleen niet bij het maken van een studiekeuze. Daarom zijn we gaan kijken bij bredere opleidingen, zoals geschiedenis en bestuurskunde. Die laatste opleiding werd het, aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Na een jaar switchte ik vanwege een toenmalige liefde naar Enschede. Ik vond Rotterdam ook niet zo leuk om te studeren: de studie was heel massaal. In Enschede was het veel kleinschaliger, dat beviel goed.

Hoe zag je loopbaan er vervolgens uit?

Uiteindelijk ben ik nooit afgestudeerd. Tijdens mijn studie liep ik stage bij de universiteit, waar ik de Pythische Spelen, een culturele olympiade voor studenten, hielp te organiseren, in samenwerking met allerlei partners in de stad. Vanuit het netwerk dat ik daardoor kreeg, kwam de vraag om het Enschede Uitbureau op te zetten. Er werd gezegd dat ik tegelijkertijd zou kunnen afstuderen, maar daar heb ik uiteindelijk nooit de tijd voor gehad.

Na een paar jaar bij het Uitbureau heb ik bij een welzijnsorganisatie gewerkt. Daar werd echter bezuinigd, dus ik moest iets anders zoeken. Vervolgens kwam ik bij de Gemeente Almelo terecht, waar ik me als beleidsadviseur mocht bezighouden met onder meer evenementen, recreatie en toerisme. Vervolgens ging ik aan de slag bij Theater Hof 88, toen nog onderdeel van de gemeente Almelo – aanvankelijk als programmeur, vervolgens als programmeur-directeur.

Na een aantal jaar fuseerden we met de bibliotheek. Sinds 2014 zijn we een gecombineerde instelling. Na een aantal jaar wilde ons bestuur de inrichting van de organisatie aanpassen naar het Raad van Toezichtmodel. Toen vervolgens de coronacrisis uitbrak, stond ons werk op zijn kop – ook qua terugvallende financiering vanuit de gemeente. Toen vervolgens mijn collega-directeur van de bibliotheek met pensioen ging, was het duidelijk dat ik directeur-bestuurder van de gecombineerde instelling zou worden.

Foto: Ivonne Zijp

Joris Kemps: 'In de bibliotheekbranche zijn er commissies, werkgroepen en stuurgroepen, op lokaal, provinciaal en landelijk niveau. Ik zie dat we als sector ons uiterste best doen om die gremia goed op elkaar te laten aansluiten, maar het blijft veel werk om alles bij te houden.'

Is werken bij de bibliotheek anders dan in andere sectoren? Wat is het verschil?

Bij ons vullen bibliotheek en theater elkaar goed aan. Wat hebben die twee met elkaar te maken, vragen mensen ons soms. Voor mij is dat heel helder: we vertellen in beide gevallen verhalen, alleen op verschillende manieren. Waar de bibliotheek gaat over het geschreven woord, gaat theater meer om het gesproken woord. Als lezer of kijker creëer je een wereld in je hoofd – in het theater wordt die wereld al een stukje verder voor je ingekleurd dan in een boek. In het theater wordt een vertolking van een geschreven tekst opgevoerd. Zo dicht liggen die twee dus bij elkaar. Tegelijkertijd verschillen deze twee takken van de culturele sector enorm. De bibliotheekbranche is heel goed georganiseerd, soms bijna te goed. Er zijn commissies, werkgroepen en stuurgroepen, op lokaal, provinciaal en landelijk niveau, die zich allemaal met belangrijke zaken bemoeien. Ik zie dat we als sector ons uiterste best doen om die gremia goed op elkaar te laten aansluiten, maar het blijft veel werk om bij te houden. Voor mij is het bibliotheekwerk relatief nieuw – ik moet oppassen om niet in al die informatie te verzuipen. Ik kan mijn volledige werkweek spenderen aan het bijhouden van al die zaken, maar ik moet ook een bibliotheek en theater runnen.
Ook de theatersector kende verschillende lagen, maar die zijn bij verschillende bezuinigingen steeds verder uitgekleed. Ik hoop niet dat dat ook bij de bibliotheeksector gaat gebeuren. De bibliotheeksector is net zo georganiseerd als de overheid, omdat we allerlei publieke taken uitvoeren. De financieringsstructuur is leidend, dus ik verwacht dat dit nog even zo blijft. Wellicht kan het efficiënter, maar dan moet je de boel wel radicaal omgooien. Ik zie daar nog niet zo snel een vorm voor.

Hoe zou je je leiderschapsstijl typeren?

Naast mijn professionele carrière ben ik vanaf de middelbare school al bestuurlijk actief geweest: toen zat ik al in de medezeggenschapsraad en het leerlingenbestuur. Ik ben ook voorzitter geweest van een groot musicalgezelschap in Enschede, twee jeugdsymfonieorkesten, noem maar op. Ik noem mezelf meestal opperhoofd: ik vind het leuk om mensen met elkaar te laten samenwerken, en ze te voorzien van de tijd en de middelen om hun werk goed te kunnen doen. Als iemand onverhoopt toch niet goed functioneert, ga ik graag in gesprek om dat beter te krijgen. Ik wil dat iedereen op de goede plek zit en zijn of haar werk goed kan doen. Het is voor je eigen geloofwaardigheid echt noodzakelijk om het goede voorbeeld te geven: om je collega's te coachen, te motiveren en te inspireren. Ook met collega-organisaties voer ik graag 'het goede gesprek', dat over de inhoud van de uitdaging gaat die we met elkaar willen tackelen. En daarin zeker goed te luisteren en dat te spiegelen aan het grotere doel waarvoor we als organisatie staan. Soms ben ik makelaar, dan weer scheidsrechter of soms zelfs sociaal werker – die rollen wissel ik steeds af.

Op welke prestatie ben je trots?

Ik ben het afgelopen jaar in mijn positie als bibliotheekdirecteur heel trots geweest op het team, dat ondanks alle corona-ellende toch de boel draaiende heeft gehouden. Zij zijn heel flexibel geweest in het op- en afschalen van onze dienstverlening, die op een gegeven moment gelukkig als essentieel werd bestempeld. Verder ben ik trots op het feit dat het met het team van Hof 88 gelukt is om het theater de afgelopen jaren te laten groeien, soms tegen de trends in.
Na opnieuw forse bezuinigingen op de bibliotheek in de afgelopen jaren, zijn we gelukkig weer positief in gesprek met de gemeente en bouwen we zelfs aan nieuwe stappen. Laaggeletterdheid is in deze omgeving bijvoorbeeld een groot probleem. Daarvoor is een plan geschreven, waarin de bibliotheek een belangrijke rol speelt, bijvoorbeeld door de Bibliotheek op school in alle reguliere basisscholen te implementeren. Dat staat voor mij echt voor de maatschappelijk-educatieve rol die de bibliotheek de afgelopen jaren heeft gekregen. De vervolgstap is om de structurele financiële basis onder dit plan goed te krijgen.
Daarnaast hebben we veel achterstallig onderhoud: we zitten in een van de mooiste moderne architectuurgebouwen van de stad, maar het is inmiddels wel al bijna dertig jaar oud. Onderhoud is dus hard nodig, maar daar hebben we de financiële middelen niet voor. Ook ons personeelsbestand is de afgelopen jaren sterk gekrompen. We hebben zaken steeds efficiënter weten in te richten, maar we zitten inmiddels wel op de bodem. Als iemand ziek wordt of met vakantie gaat, hebben we al een probleem met de bezetting van de uitleen. Ook daarover zijn we inmiddels gelukkig met de gemeente in gesprek.

Ben je meer een denker of een doener?

Denken en doen zijn bij mij redelijk met elkaar in balans. Ik neem graag de tijd om goed over zaken na te denken. Ik ben niet van het doen zonder denken en niet van het denken zonder doen.

Heb je hobby's?

Ik ben van jongs af aan muzikaal actief geweest. Ik heb in een dweilorkest, big bands en grote symfonieorkesten gespeeld. Toen ik ging studeren, ben ik ook begonnen met zingen. Ik heb daarmee ook op de planken gestaan in operettes en musicals. Ik ken het podium dus van alle kanten. Op dit moment speelt muziek helaas niet zo'n grote rol meer; daarvoor heb ik het simpelweg te druk.
Ik ben dit jaar veertien jaar getrouwd met Dennis. Samen hebben we een Siberische husky, Boreas, die de nodige tijd en aandacht vraagt. Ook gaan we samen regelmatig naar het theater. Ik ben bij bijna alle honderd voorstellingen die we per seizoen in Theater Hof 88 verwelkomen aanwezig. Daarnaast zit ik in de jury van de landelijke cabaretprijzen, dus om die voorstellingen te bekijken, moet ik ook nog eens het hele land door. Ik zit daardoor gemiddeld drie avonden per week in het theater. Dat klinkt misschien veel, maar het gaat nooit vervelen. Theater is altijd live, dus een voorstelling is nooit twee keer hetzelfde. Bovendien zie ik veel verschillende genres, van musical tot toneel en cabaret.
Op een gegeven moment merkte ik dat al dat reizen tussen

Almelo en Enschede toch wel erg veel tijd kostte; ik ging geregeld twee keer per dag op en neer, en daar ben je al snel twee uur mee kwijt. Daarom is het erg prettig dat we sinds 2019 in het centrum van Almelo wonen, tussen het theater en de bibliotheek in. Als het even kan, ga ik tussen de middag thuis bij Dennis een boterham eten.

Wat je is je favoriete vakantiebestemming, boek of film?
Het voordeel van het theater is dat we in de zomer zes weken dicht zijn, dus dan kunnen we op vakantie zonder iets te missen. Waar we heen gaan, wisselt sterk. We houden er allebei van om uitgebreid een plaats en de omgeving te ontdekken. Voor ons dus geen strandvakantie of all-inclusive. Afgelopen jaar zijn we met de auto naar een dorpje in Oostenrijk op vakantie geweest. Maar ook stedentrips staan vaak op het programma, bijvoorbeeld naar Praag, Rome of Barcelona. Dan kijken we natuurlijk altijd even welke voorstellingen of concerten in het plaatselijke theater te zien zijn. Op die manier hebben we in New York voor het eerst *The Phantom of the Opera* bezocht – een fantastische ervaring.

Wat weten maar weinig mensen over jou?
Ik houd niet alleen enorm van het theater en het boek, maar ook van beeldende kunst. Ons huis hangt en staat vol met schilderijen en bronzen en keramieken beelden. Ik ben dus echt een cultuurliefhebber in de breedste zin van het woord.

Foto: uit de privécollectie van Joris Kemps

Joris (rechts op de foto) tijdens een vakantie met Dennis op de Großglockner Hochalpenstraße in Oostenrijk.

Bibliotheken en scholen

De samenwerking tussen bibliotheken en basis- en middelbare scholen wordt steeds hechter. Dat blijkt uit twee onderzoeken van de KB over het schooljaar 2020-2021. De onderzoeken zijn uitgevoerd via de Bibliotheekmonitor.

TEKST: ANNEMIEK VAN DE BURGT, SHARON VAN DE HOEK EN ANNE VAN DEN DOOL (ALLEN KB) • INFOGRAPHICS: CARLIEN KEILHOLTZ

Primair onderwijs

Ondanks de beperkingen door de maatregelen rondom de coronacrisis bedienden bibliotheken ook in het schooljaar 2020-2021 ruim 5,3 duizend schoolvestigingen voor het primair onderwijs, 78% van alle schoolvestigingen in hun werkgebied. Dat blijkt uit nieuw onderzoek van de KB, uitgevoerd via de Bibliotheekmonitor. Alle 140 basisbibliotheken werken samen met het primair onderwijs, onder meer op het gebied van leesbevordering en digitale geletterdheid.

Basisschoolleerlingen actief lid

Zeven van de tien kinderen van 4 tot en met 12 jaar in het werkgebied van de responderende bibliotheken zijn lid van de bibliotheek. Hiervan is 57% actief lid; deze kinderen hebben in het afgelopen schooljaar minimaal één boek geleend. Naast de traditionele uitleenfunctie bieden bibliotheken voor deze doelgroep ook een ruim aanbod aan activiteiten en programma's rondom leesbevordering en digitale geletterdheid. Net als voorgaande schooljaren bieden alle responderende bibliotheken in de samenwerking met het primair onderwijs producten en diensten aan op het gebied van leesbevordering.

Aanbod voor ouders beperkt

In het schooljaar 2020-2021 kregen bibliotheken en scholen te maken met tijdelijke sluitingen en beperkte openingstijden in verband met de coronamaatregelen, waardoor de gouden driehoek waar het aanbod op afgestemd is onder druk kwam te staan. Waar het aanbod voorheen op de driehoek van kinderen, ouders en leerkrachten was gericht, was het aanbod voor ouders in 2020-2021 beperkt.

Samenwerking met vijfduizend scholen

In totaal werd samengewerkt met 5.386 schoolvestigingen, 78% van alle schoolvestigingen in het werkgebied van de bibliotheken. Met 5.061 van deze scholen wordt samengewerkt op het gebied van leesbevordering, met 2.168 op het gebied van digitale geletterdheid. In vergelijking met voorgaande schooljaren is het aandeel schoollocaties waarmee bibliotheken samenwerken op het gebied van zowel leesbevordering als digitale geletterdheid gedaald. De coronamaatregelen spelen hierin zeer waarschijnlijk een grote rol. Waar deze in het maatregelen in 2019-2020 werden ingesteld aan het einde van het schooljaar, golden de maatregelen van meet af aan in het schooljaar 2020-2021 dat in dit onderzoek centraal stond.

De Bibliotheek op school

Naast de reguliere samenwerking werken 122 van de 140 basisbibliotheken samen volgens de aanpak van de Bibliotheek op school of een vergelijkbaar programma. In het schooljaar 2020-2021 werkten 106 basisbibliotheken (76%) volgens de aanpak van de Bibliotheek op school samen met 2.523 schoollocaties (37%). Hiermee werden in totaal zo'n 484 duizend leerlingen bereikt. Door 46 bibliotheken werd een vergelijkbaar programma ingezet, in samenwerking met circa 700 scholen. Met deze aanpak werden zo'n 154 duizend leerlingen bereikt.

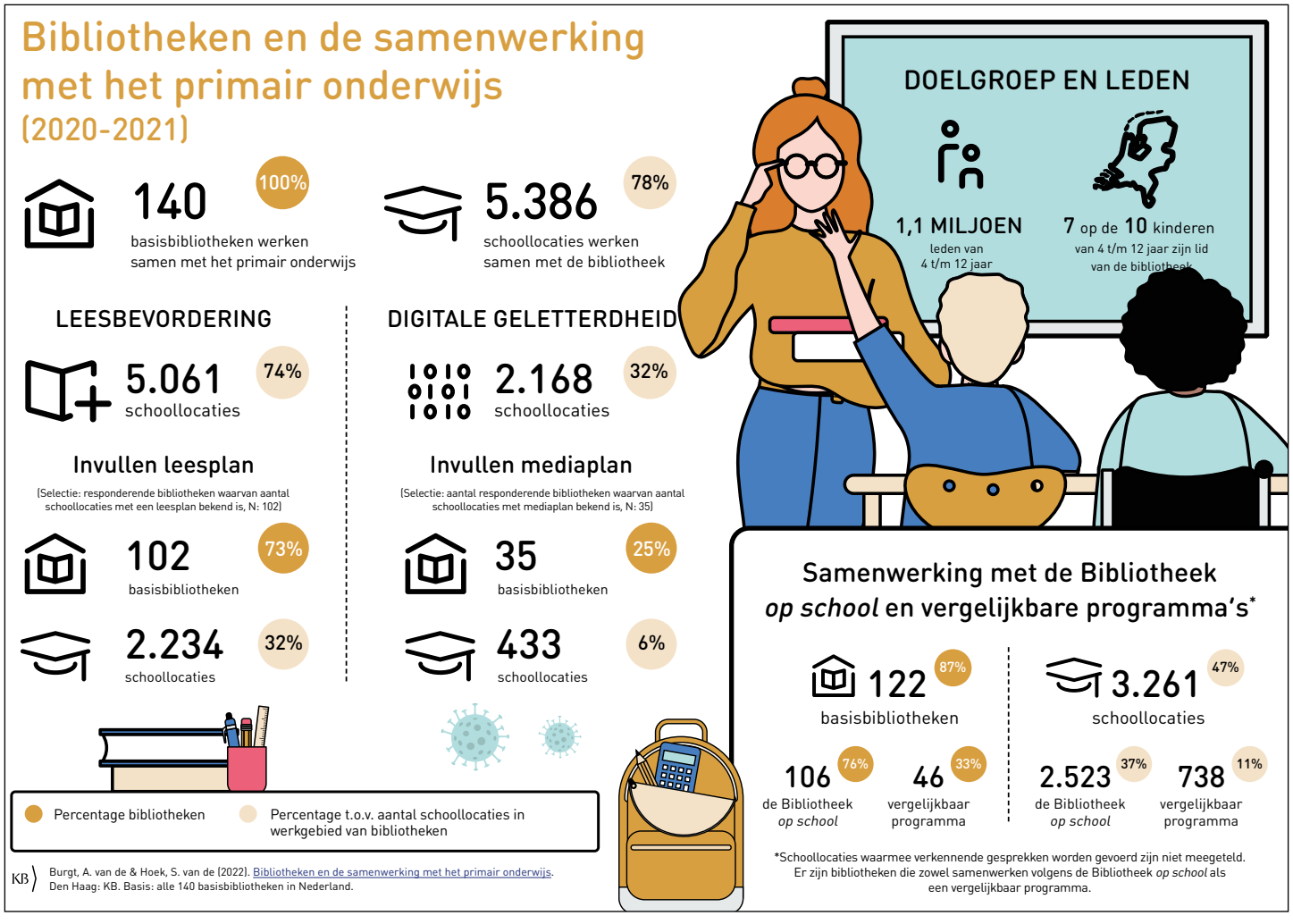
werken intensief samen

Steeds meer verankerd

De samenwerking met het primair onderwijs volgens de Bibliotheek op school of vergelijkbare programma's wordt steeds dieper verankerd in de werkwijze van bibliotheken. Zo is de samenwerking bij de meeste bibliotheken expliciet onderdeel van het beleidsplan, leveren gemeenten vaker een structurele bijdrage en wordt de samenwerking met scholen op papier voor een langere periode vastgelegd.

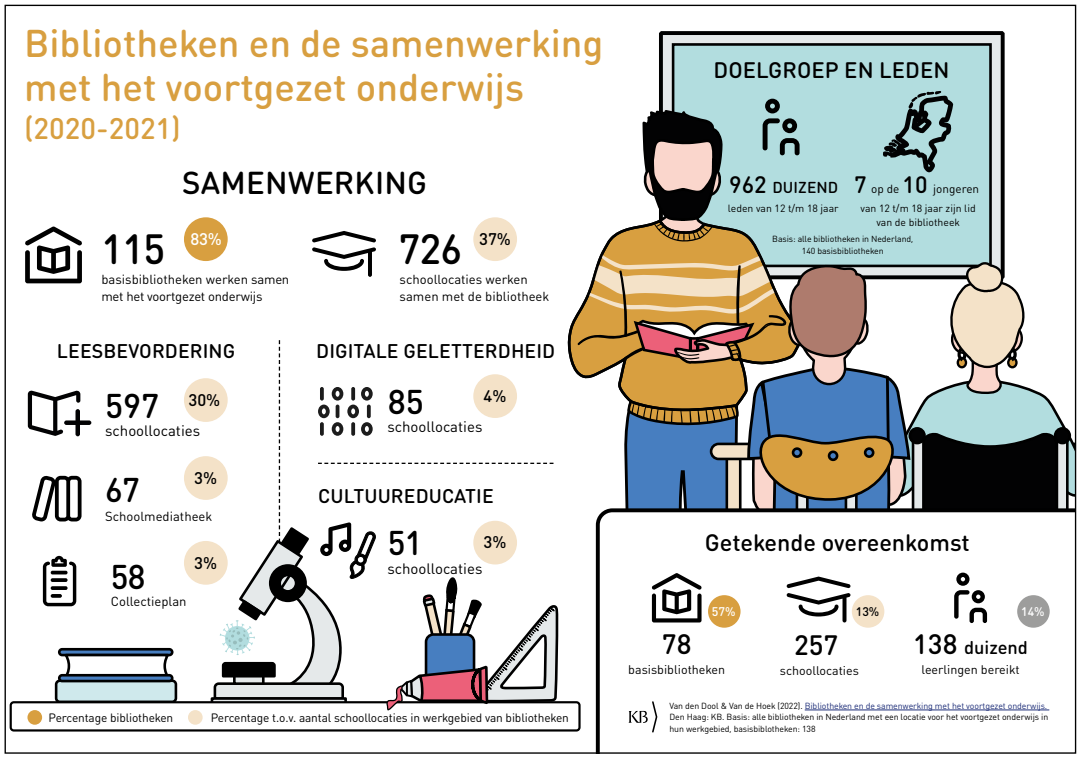
Resultaten lokaal inzetten

De landelijke rapportages PO en VO[1,4] bieden diverse aanknopingspunten om het gesprek aan te gaan met de gemeente en andere samenwerkingspartners. Naast deze rapportages zijn de resultaten van dit onderzoek verwerkt in twee landelijke infographics[2,4] en er zijn per provincie infographics beschikbaar voor de provinciale ondersteuningsinstellingen (POI's). De bibliotheken die aan het onderzoek hebben deelgenomen, ontvangen tevens een individuele infographic, waarmee de samenwerking met het primair- (en/of voortgezet onderwijs ook op lokaal niveau in kaart is gebracht. Zowel de landelijke en provinciale als de lokale resultaten zijn nader te analyseren via het dashboard PO en VO[3,6] op Bibliotheekinzicht. Deze dashboards bieden de bibliotheken de mogelijkheid hun individuele resultaten af te zetten tegen de landelijke cijfers, de resultaten van de provincie en bibliotheken van vergelijkbare grootte.

Voortgezet onderwijs

Van alle openbare bibliotheken in Nederland met een schoolvestiging voor het voortgezet onderwijs in het werkgebied werken 115 bibliotheken (83%) samen met het voortgezet onderwijs. Samen bedienen zij 726 schoollocaties, 37% van alle schoollocaties in het werkgebied van de bibliotheken. Van alle schoollocaties waarmee wordt samengewerkt, is met 257 een getekende samenwerkingsovereenkomst (51%), zoals de Bibliotheek *op school*.

Sterrenchecklist

Deze samenwerking kan worden gevat in de sterrenchecklist, waarbij een ster staat voor een minimale samenwerking en vier sterren voor een optimale samenwerking. Bij drie kwart van de schoollocaties waarmee wordt samengewerkt scoort de samenwerking tussen bibliotheek en schoollocatie een ster (77%): zij scoorden tussen de 1 en 25% van de totaal te behalen punten. Er zijn geen samenwerkingen die het maximaal aantal te behalen punten halen. De sterrenchecklist per schoollocatie is ook in de vorm van een infographic beschikbaar. Met deze infographic wordt inzichtelijk gemaakt op welke vlakken wel of geen samenwerking met de schoollocatie plaatsvindt – een mooie basis om het gesprek op school aan te gaan. Deze infographics zijn per e-mail naar de contactpersonen verstuurd en zijn ook bij de POI op te vragen. Heb je een Bibliotheekmonitor-account? Dan kun je de infographics op lokaal en provinciaal niveau bekijken. Heb je geen account? Geef het door via bibliotheekmonitor@kb.nl

Collecties, activiteiten en advies

Van alle bibliotheken in Nederland met een schoollocatie voor voortgezet onderwijs in hun werkgebied werkt 83% samen op het gebied van leesbevordering. Het gaat onder meer om het leveren van collecties aan scholen (68%), het uitvoeren en ondersteunen van activiteiten of werkvormen (61%) en het geven van advies rondom taal- en leesbeleid (42%). Zo'n vier van de tien bibliotheken voeren leesbevorderingsprogramma's uit en/of geven advies over het gebruik van boeken bij schoolvakken (beide 41%). Bij al deze vormen van dienstverlening stemmen de bibliotheken het aanbod met name af op de leerlingen en de scholen, en minder op de ouders.

Bronnen/contact

De literatuurlijst bij dit artikel vind je op bibliotheekblad.nl/bronnen
Met inhoudelijke vragen over het onderzoek kun je je wenden tot Annemiek van de Burgt, adviseur onderzoek en kennisdeling bij de KB: annemiek.vandeburgtk@kb.nl
Voor inhoudelijke vragen over de samenwerking tussen bibliotheken en het primair onderwijs kun je terecht bij het kernteam de Bibliotheek op school: info@debibliotheekopschool.nl; voor inhoudelijke vragen over de samenwerking tussen bibliotheken en het voortgezet onderwijs kun je terecht bij Caroline Heijer, kernteam de Bibliotheek op school: info-VO@debibliotheekopschool.nl of bij de vo-coördinatoren van de POI's via de verkorte link: tinyurl.com/3wwp6c2e

Wij blijven u helpen

V-smart komt thuis. Sinds 1 februari wordt het V-smart-product-portfolio verspreid door Axiell, dat met software en diensten niet alleen bibliotheken, musea en archieven, maar ook scholen en uitgevers helpt hun doelen te bereiken. Het delen van informatie, het aanboren van nieuwe diensten en het betrekken van het publiek bij cultuur blijven onze speerpunten.

axiell

Bieb SYSTEMEN

Postbus 86, 7440 AB Nijverdal
Telefoon:050 - 318 60 18
Email: info@biebsystemen.nl
Internet: www.biebsystemen.nl

Bibliotheken hebben de afgelopen jaren ingespeeld op de veranderingen in de markt. Met concepten, zoals in de retail gebruikt, zijn er nieuwe presentatietechnieken ontwikkeld om de consument, de bibliotheekbezoeker, aan zich te binden. Frontale presentatie en tafels maken het veel overzichtelijk en aantrekkelijk om te zoeken naar nieuwe boeken. Net als gebruikelijk in de retail moeten formules worden bijgesteld en aangepast. Wijzigingen moeten het voor de klanten aantrekkelijk maken om steeds weer te komen. Bieb Systemen, onderdeel van Van Keulen Interieurbouw, kan hierbij ondersteunen. Op het gebied van hout, metaal, draad en kunststof beschikken we over veel know how en een hypermodern machinepark. .

Van Keulen realiseert wat vormgevers ontwerpen!

Powered by VAN KEULEN INTERIEURBOUW